

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME DOKTORA PROGRAMI

MİKROFİNANS UYGULAMALARININ YOKSULLUĞU AZALTMADAKİ
ETKİSİ: VAN İLİ ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN
Ayhan CESUR

VAN – 2017

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME DOKTORA PROGRAMI

MİKROFİNANS UYGULAMALARININ YOKSULLUĞU AZALTMADAKİ
ETKİSİ: VAN İLİ ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

Ayhan CESUR

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Mehmet AYGÜN

VAN – 2017

KABUL VE ONAY

Ayhan CESUR tarafından hazırlanan “Mikrofinans Uygulamalarının Yoksulluğu AzaltmadakiEtkisi: Van İli Örneği” başlıklı bu çalışmatarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

.....
(Başkan)

.....
(Üye)

.....
(Üye)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım

...../...../.....

.....
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Doktora Tezi olarak sunduğum “Mikrofinans Uygulamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkisi: Van İli Örneği” başlıklı çalışmanın tarafımda, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım./...../.....

[İmza]

Ayhan CESUR

ÖNSÖZ

Yoksulluk her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de önemli sorunlardan biridir. Bu nedenle Dünya genelinde yoksulluğun ortadan kaldırılması veya azaltılması ile ilgili pek çok faaliyet yapılmaktadır. Bu faaliyetlerden biri de Grameen Bank uygulamalarıdır. Bu uygulamalarla bireylere mikro anlamda krediler verilerek üretime katılmaları sağlanmaya çalışılmaktadır.

Yoksullukla mücadele konusunda Grameen Bank uygulamaları genel içerikli, “Mikrofinans Uygulamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkisi: Van İli Örneği” başlıklı doktora çalışmam esnasında danışmanlığımı yapan ve çalışmamın her noktasında bir arkadaş gibi tüm sorunlarımı çözmemde elinden gelen gayreti gösteren değerli hocam Sayın Doç. Dr. Mehmet AYGÜN hocama teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Faydalandığım kaynakları vücuda getiren ve benim gibi eğitim neferlerinin kullanımına sunan, bibliyografyamda istifade ettiğim veya edemediğim tüm akademisyen hocalarıma da gıyaben teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Van, 2017

Ayhan CESUR

ÖZET

MİKROFİNANS UYGULAMALARININ YOKSULLUĞU AZALTMADAKİ ETKİSİ: VAN İLİ ÖRNEĞİ

Ayhan CESUR

Doktora Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mehmet AYGÜN

Eylül 2017, 164sayfa

Yoksulluk olgusu insanların ekonomik faaliyetlere başladığı ilk dönemlerden itibaren, bu faaliyetler içinde yeterince yer alamaması veya yer alsa bile ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gelir elde edilememesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Güncel anlamda da bireylerin geçimlerini sağlayabileceklerinden daha az bir seviyede gelir elde etmeleri olarak tanımlanan yoksulluk, toplum içinde belirli bir seviyeye yükseldiği zaman ise bir sorun hâline gelmiş ve bu soruna yönelik çözüm arayışları başlamıştır.

Yoksullukla mücadele konusunda izlenen pek çok politika vardır. Ancak bu politikalar içinde en etkili olanlardan biri mikrofinans uygulamalarıdır. Toplumda dar gelirli / yoksul olarak nitelendirilen bireylere öncelik verilen mikrofinans uygulamaları ile ulaşmak istenen temel hedef küçük miktarda paralarla yoksul bireylerin ekonomik faaliyetlerde yer almasını sağlamaktır. Bu faaliyetler sonucunda ise gelir düzeyini artırmak ve dolayısıyla yoksulluktan kurtulmasını sağlamak da amaçlanmaktadır.

Van ili özelinde mikro finans uygulamalarının yoksulluğu azaltmadaki etkisini inceleyen bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak yoksulluk kavramı üzerinde durulmuştur. Yoksulluğun ortaya çıkışı, türleri, yoksulluğa neden olan faktörler ve yoksulluğun ortadan kaldırılması gibi konular

açıklanmıştır. İkinci bölümde yoksulluğu azaltmada bir mekanizma olan mikro finans kavramı ve bu çerçevede Grameen Bank yapılanması hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise Van ilinde mikro kredi uygulanmasından yararlananlar üzerine bir anket çalışması yapılmıştır. Yapılan bu çalışma sonucunda elde edilen en önemli sonuç ise mikro kredi kullanımı sonucunda kişilerin gelir düzeylerinin arttığı ve bu durum ise yoksulluğu azalttığıdır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Mikro Finans, Grameen Bank, Van

ABSTRACT

MICROFINANCE FIGHT AGAINST POVERTY ON THE EFFECTS OF APPLICATION: VAN EXAMPLE

Ayhan CESUR

PhD Thesis, The Main Disciplines Of Business

Consultant: Ass. Prof. Mehmet AYGÜN

September 2017, the 164 pages

Poverty concept emerged from the time when economical activities first started, as a result of the fact that people could not participate in that activities or could not get enough revenue to meet their needs despite their participation. In today's perception, when poverty which is defined as individuals getting less revenue than maintain their lives, increases at a specific level in society, it becomes a problem and a solution has been searched for that problem.

There are many policies to combat poverty. However, one of the most effective one is microfinance application. Main target with microfinance applications, in which individuals known as having a small income / poor in society are given primacy, is to ensure poor individuals to participate in economic activities with small amounts of money. As a result of these activities, it is aimed to increase level of income and thus to eliminate his poverty.

This study which analyzes the influence of microfinance applications to decrease poverty specific to Van province, consists of three parts. In the first part, general poverty concept is focused on. Subjects such as emerging, types of poverty, factors which cause poverty and eliminating poverty are explained. In the second part, information is given about microfinance concept which is a mechanism to decrease poverty and within this framework, about Grameen Bank settlement. In the

third and the last part, a questionnaire study is applied on those who benefitted from micro credit application in Van province. The most important result gotten from this study is that level of income of individuals who benefitted from micro credit increased and this situation decreased poverty.

Key Words: Poverty, Micro Finance, Grameen Bank, Van

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
VERİ ANALİZ TABLOLARI LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
YOKSULLUK KAVRAMI, TÜRLERİ, NEDENLERİ VE YOKSULLUKLA İLGİLİ YAKLAŞIMLAR	5
1. YOKSULLUĞUN TANIMLANMASI.....	5
1.1. Yoksulluğun Ortaya Çıkışı, Yoksulluk Türleri ve Yoksulluğun Nedenleri	6
1.1.1. Dünyada Yoksulluğun Ortaya Çıkışı ve Yoksulluğa Dair Yaklaşımlar	6
1.1.2. Yoksulluğun Nedenleri	11
1.1.2.1. Uygulanan Politikaların Yoksulluğa Neden Olması	14
1.1.2.2. Ticari Faaliyetlerde Serbestleşme Uygulamalarının Yoksulluğa Neden Olması	17
1.1.2.3. Finansal Anlamda Serbestleşme Uygulamalarının Yoksulluğa Neden Olması	18
1.1.2.4. Makroekonomik Koşulların Yoksulluğa Neden Olması.....	21
1.1.2.5. Enflasyonun Yoksulluğa Neden Olması	22
1.1.2.6. Ekonomi Politikalarının Yoksulluğa Neden Olması.....	22
1.1.2.7. İstihdam Sorunlarının Yoksulluğa Neden Olması	24

1.1.2.8. Sendikalaşmadaki Yetersizliğin Yoksulluğa Neden Olması.....	27
1.1.2.9. Büyüme ve Gelir Dağılımındaki Farklılıkların Yoksulluğa Neden Olması	28
1.1.2.10. Ekonomik Kriz Durumlarının Yoksulluğa Neden Olması.....	30
1.1.3. Yoksullukla İlgili Yaklaşımlar.....	31
1.1.3.1. Yoksulluk Konusundaki Parasal Yaklaşım.....	31
1.1.3.2. Yoksulluk Konusundaki Kapasite Yaklaşımı	32
1.1.3.3. Sosyal Anlamda Dışlanmaya Dayalı Yaklaşım	34
1.1.4. Yoksulluk Konusu İle İlgili Temel Kavramlar	35
1.1.4.1. Yoksullukta Kesinlik (Mutlak Yoksulluk).....	35
1.1.4.2. Yoksullukta Görelilik (Nisbî Yoksulluk).....	35
1.1.4.3. İnsani Yoksulluk	36
1.1.4.4. Farklı Değerlendirme Ölçütlerine Göre Elde Edilen Çok Boyutlu Yoksulluk.....	36
1.1.4.5. Yerleşim Yeri Esasına Dayalı Kentsel ve Kırsal Yoksulluk.....	37
1.1.4.6. Geçici Yoksulluk ve Kronik (Kalıcı) Yoksulluk	38
1.1.4.7. Yeni Yoksulluk	40
1.1.4.8. Karma Yoksulluk	41
1.1.4.9. Nöbetleşe Yoksulluk	42
1.1.4.10. Sosyal İmkânlar Açısından Yoksulluk.....	42
1.1.4.11. Ultra (Olağanüstü) Yoksulluk Durumu.....	43
1.1.4.12. Yoksul Olarak Nitelendirme Konusunda Sınır	43
1.2. Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Uygulamaları.....	44
1.2.1. Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Dolaylı ve Doğrudan Yaklaşım Politikalarının Uygulanması	47
1.2.2. Yoksulluğa Karşı Sosyal Yardım Uygulamalarında Bütünsellik	48

1.2.3. Düzenli Yardım Politikaları Yoluyla Yoksullukla Mücadele.....	49
İKİNCİ BÖLÜM	50
MİKRO FİNANS KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÖZELLİKLERİ..	50
2. MİKRO FİNANS KAVRAMININ TANIMLANMASI	50
2.1. Mikro Kredi Uygulamalarının Temel İlkeleri	52
2.2. Mikro Kredi Sisteminin Temel Özellikleri	53
2.3. Mikro Finans Sisteminin Mali Piyasalar İçindeki Yeri.....	56
2.4. Mikro Finans Kuruluşlarının Model Tipleri.....	58
2.4.1. Mikro Finans Kuruluş Modellerinden: Küçük İşyeri Modeli	60
2.4.2. Mikro Finans Kuruluş Modellerinden: Sivil Toplum Örgütü Modeli	61
2.4.3. Mikro Finans Kuruluş Modellerinden: Köy Bankacılığı Modeli	61
2.4.4. Aracı Kuruluş Modeli	62
2.5. Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Eden Kurumsal Yapılanmalar Ve Grameen Mikro Finans Uygulamaları Bakımından Türkiye	62
2.6.Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Bünyesinde Yürütülen Çalışmalar	64
2.7. Vakıflar Genel Müdürlüğü Bünyesinde Yapılan Çalışmalar	65
2.8. Millî Eğitim Bakanlığı Bünyesinde Yapılan Çalışmalar.....	66
2.9. Grameen Bank	67
2.9.1. Tarihsel Seyrinde Grameen Bank	67
2.9.2. Grameen Bank’ın Uygulamaları ve İşleyişte Dikkat Edilecek Hususlar..	69
2.9.2.1. Yakından İzleme Uygulaması (Peer Monitoring)	72
2.9.2.2. Üyelerin Seçiminde Dikkat Uygulaması (Peer Selection)	73
2.9.2.3. Ödemelerde Düzen Uygulaması (Regular Payment)	75
2.9.2.4. Kredi Ödeme Miktarlarında Artırım Uygulaması (Dynamic Incentive)	

2.9.2.5. Ek Teminat Uygulamaları (Acil Durum Fonu, Umutsuz Aileler Programı)	76
2.9.2.6. Önceliklendirme Uygulaması (Kadınlar ve En Yoksullar).....	76
2.9.2.7. İşleyişte Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar.....	78
2.10. Gerekliklik Açısından Mikro Finans Kuruluşları.....	78
2.11. Mikro Finans Kuruluşların Finansörleri	81
2.11.1. Ticari Bankalardan Temin Edilen Garantiler.....	82
2.11.2. Finans Aracı Olarak Tasarruflar	84
2.11.3. Finans Aracı Olarak Hisse Senetleri	84
2.12. Türkiye’de Mikro Finans Alanındaki Çalışmalar	85
2.12.1. Bankacılık Alanındaki Çalışmalar	85
2.12.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmaları	88
2.13. Türkiye’de Grameen Mikro Kredi Uygulamaları.....	88
2.13.1. Türkiye’de Grameen Mikro Kredi Kapsamında Verilen Kredi Türleri..	92
2.13.1.1. Temel Kredi	92
2.13.1.2. Girişimcilik Kredisi.....	93
2.13.1.3. Sözleşmeli Kredi	93
2.13.1.4. Kısa Vadeli Hayvancılık Kredisi	94
2.13.1.5. Mücadeleci Üye Kredisi.....	94
2.13.1.6. Sosyal Kalkınma Kredisi	95
2.13.1.7. İletişim Kredisi.....	95
2.13.2. Türkiye Grameen Mikro Kredi Programının Finans Kaynakları.....	96
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	100
MİKRO FİNANSIN YOKSULLUĞU AZALTMADAKİ ETKİSİ: VAN İLİ	
ÖRNEĞİ	100
3. LİTERATÜR TARAMASI	100

3.1. Araştırmanın Amacı	106
3.1.1.Araştırmanın Varsayımlar ve Araştırma Soruları:	106
3.1.1.1.Araştırmanın Temel Varsayımları.....	107
3.1.2. Araştırmanın Alt Problemleri	107
3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	107
3.2.1. Kapsam	107
3.2.2.Sınırlılıklar	108
3.3. Araştırmanın Yöntemi ve Örneklemi	108
SONUÇ.....	137
KAYNAKÇA	145
EKLER.....	157
ÖZGEÇMİŞ.....	164

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	2015 Yılında Türkiye Grameen Mikro Kredi Programına Yapılan Yardımlar	45
Tablo 2:	Türkiye’de Ekonomik Kalkınma Dönemleri ve Bu Dönemlerde Uygulanan Ekonomi Politikaları	97

VERİ ANALİZ TABLOLARI LİSTESİ

Tablo 1	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları	108
Tablo 2	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Yaş Aralıklarına Göre Dağılımları	109
Tablo 3	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Gelir Çeşitlerine Göre Dağılımları	110
Tablo 4	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Yıllık Gelir Miktarlarına Göre Dağılımları	111
Tablo 5	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Aylık Gelirlerinin Yeterliliği Konusundaki Düşünceleri	112
Tablo 6	: Araştırmaya Katılan Deneklerin İhtiyaçlarına Yönelik Aylık Harcama Miktarları	113
Tablo 7	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Mal Varlıkları	114
Tablo 8	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Mal Varlıklarının Değer Aralıkları	115
Tablo 9	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Tasarruf Yapıp Yapmadıkları	116
Tablo 10	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Tasarruf Yapamayanların Tasarruf Yapabilmeleri Durumunda Paralarını Değerlendirme Şekilleri	117
Tablo 11	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Kredi Kullanma Planlamalarında Kullanım Nedenleri	118
Tablo 12	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Daha Önce İş Kurma Durumlarını Ve Elde Ettikleri Başarı	119
Tablo 13	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Daha Önce İş Kuranların Başarısız Olma Nedenleri	120
Tablo 14	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Küçük İşletme Açmaları Durumunda Başarılı Olacaklarına Dair Tahminleri	121
Tablo 15	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Açmak İstediklerini Küçük	

	İşletmelerin Çeşitleri	122
Tablo 16	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Küçük Bir İşletme Açmak İçin İhtiyaç Duydukları Sermaye Miktarları	123
Tablo 17	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Kaç Kere Mikro Kredi Kullandıkları	124
Tablo 18	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Bu Güne Kadar Kullandıkları Mikro Kredi Tutarları	125
Tablo 19	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Bu Güne Kadar Kullandıkları Mikro Kredileri Kullanma Nedenleri	126
Tablo 20	: Mikro kredi kullanım öncesi ve sonrası gelirlerin karşılaştırılması	127
Tablo 21	: Araştırmaya Katılan Deneklerin cinsiyetleri ile kredi çekme nedenleri arasındaki dağılım	128
Tablo 22	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle İş Kurmak İçin İhtiyaç Duydukları Kredi Miktarı Arasındaki Dağılım	129
Tablo 23	: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle İş Kurmak İçin İhtiyaç Duydukları Kredi Miktarı Arasındaki Dağılım	130
Tablo 24:	Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle Eğitim Harcamalarındaki Artış Arasındaki Dağılım	132
Tablo 25:	Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle Mikro Kredi Kullanım Sayıları Arasındaki Dağılım	133
Tablo 26:	Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle Yıllık Gelirleri Arasındaki Dağılım	134
Tablo 27:	Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle Mikro Kredi Kullanım Geçmişleri Arasındaki Dağılım	135

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil I: Yoksulluğun Zaman İçinde Ele Alınması

39

KISALTMALAR LİSTESİ

BM	:	Birleşmiş Milletler
FAO	:	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GSYİH	:	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
ILO	:	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
SYGM	:	Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
TİSVA	:	Türkiye İsrافی Önleme Vakfı
UNDP	:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
vb.	:	Ve benzeri
vd.	:	Ve diğerleri
WHO	:	World Health Organization

GİRİŞ

Yoksulluk kavramı dünyanın hiçbir döneminde kesin, net, tek bir şekilde tanımlanamamıştır. Bunun temel sebebi, yoksulluğun zamana veya topluma göre değişik tanımlamaları bulunan bir olgu olmasıdır. Bu tanımlamaların zamana ve topluma göre farklılığının yanında bir de bireysel farklılığının olduğu bilinmektedir. Örneğin; bireysel açıdan durum ele alındığı zaman aynı miktarda veya eşdeğer ederde mal varlığı bulunan kişilerden kendini yoksul olarak görenlerin olduğu gibi yoksul olmadığını düşünen bireylerin olduğu da bilinmektedir. Bu durum bireysel bakış açısının yoksulluğa yansımış hali olarak ele alınabilir.

Bireysel bakış açısı elbette ki yoksulluk konusunda belirlenen kriterler ve bu kriterlere göre yoksul olma durumunu değiştirmemektedir. Ancak toplum içinde bakış açılarının varlığı ile yoksulluğun toplumsal algılanmasında farklılıklara neden olmaktadır. Bu doğrultuda yoksulluk olgusunun kesin, net standartlarının ulusal veya toplumsal manada değişebilecek ancak belirli bir çizgisinin olduğunu belirtebilmekle birlikte yine yoksulluğun bireylere göre değişebilen bir yapısının da olduğundan bahsetmek mümkündür.

Yoksulluk ilk akla gelen veya en genel tanımlama şekliyle bireylerin ortalama bir hayat standardından yoksun olarak yaşamlarını sürdürmeleridir. Yoksul olma durumu bireylerin yaşamsal ihtiyaçları olarak görülebilecek yiyecek içecek temini, kılık kıyafet temini veya barınacak yer temininden mahrum olmaları, bunun yanında sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlardan yararlanamamaları veya kısıtlı şekilde yararlanmaları olarak ele alınabilir. Bu tanımlama daha geniş şekilde düşünüldüğü zaman yoksul olarak tanımlanan bireylerin devlete ait olan kurumlardan kötü muamele görmeleri veya bu kurumların karar mekanizmaları tarafından toplumsal sınıfın dışında tutulmaları da yoksulluk tanımlamasının içinde ele alınabilecek unsurlardır. Ancak bu unsurların bütünleştirildiği, geleneksel şekilde düşünüldüğü zaman yoksulluk olgusu toplumda belirli bir kesimi düşük gelir elde ettiği için harcama seviyesinde düşüklük olması ve bu nedenle temel hizmetler olan sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri gibi hizmetlerden yeterince yararlanamamaları, kamu

kurum ve kuruluşlarının sunduğu hizmetlerden yeterince yararlanamamaları şeklinde düşünülebilir (Eroğul, 2000:1).

Yoksulluk konusunda yapılan tanımlamalar veya yoksullukla ilgili açıklamaların ulusal veya uluslararası anlamda bir geçerlilik taşıması için bunların belirli noktalar üzerinde aktarılması zorunluluğu vardır. Bu doğrultuda yoksulluk konusunda yapılacak olan tanımlama veya açıklamaların oluşturulmasında baz alınan temel hususların olması da gerekmektedir. Bunlardan başında yoksulluk sınırı kavramı gelmektedir. Yoksulluk sınırı ifadesi yoksulluk konusunda ulusal veya uluslararası manada bireylerin ortalama yaşam standartlarının üstünde veya altında yer almasını ifade eder. Diğer bir ifadeyle yoksulluk sınırı olarak belirtilen sınır bireylerin bulundukları yapı içinde orta seviyenin altında veya üstünde olması durumudur. Bu durum ise uluslararası camiada, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılıklar göstermektedir. Yani gelişmiş bir ülkede gelir seviyesi ortalama seviyede olan biri gelişmekte olan veya gelişmemiş bir ülkede zengin sınıfına girebilir. Burada baz alınan kriter ise ülke içinde sunulan imkanlardan yararlanabilme durumudur.

Tanımlama şekli, belirleme ölçüleri vb. durumlar ne olursa olsun yoksulluk kavramı insanlığın toplumsal yaşama geçişi ile birlikte ortaya çıkmış ve toplumların temel sorunlarından biri olmuştur. İnsanları üretim faaliyetleri sonucunda başladıkları ticari faaliyetlerde bireysel veya kitlesel anlamda gelir anlamındaki eşitsizlik durumları, bir kesimin kalkınmasını sağlarken bir kesimin daha az imkânlarla yaşamasına neden olmuştur. Bu da yoksulluğun ilk ortaya çıkışı olarak ele alınabilecek gelişmelerdendir.

Genel anlamda devlet veya hükümet yapılanmaları yoksullukla ilgili sorunları çözmeye çalışmış ve bu bağlamda pek çok yardım kuruluşunun oluşturulması, sosyal yapılanma veya finansal yapılanma girişimlerinde bulunulmuştur. Bu konuda uluslararası anlamda faaliyet gösteren yapılanmalar olduğu gibi ulusal manada yapılanmalarda yoksulluğun çözülmesi için çare arayışlarına dâhil edilmiştir. Yoksulluk tek başına bir nedene bağlı olarak ortaya çıkan bir durum değildir. Ülke içinde uygulanan ekonomi politikalarının istikrarsızlığı, vergilerin fazlalığı, eğitim imkânlarından faydalanma oranlarının azlığı, istihdamı yeterli seviyeye ulaştırılan

olması gibi sorunlar toplumlar içinde yoksulluğun ortaya çıkmasının başlıca nedenleri olarak ele alınabilir. Bu bağlamda yoksulluk konusunda çare bulmak içinde ülkeler bazında birbirinden farklı ekonomik, sosyal vb. yapılanmalar ortaya çıkarılmış, çok çeşitli çözüm yolları denenmiştir. Bu konuda pek çok ülkenin katılımıyla toplanan G8 Zirvesi'nde de yoksulluk sorununa dair çözüm arayışlarının olduğu görülmektedir. Ancak uluslararası yayın organları tarafından yapılan analizlerde bu yaklaşımların samimi olmadığı yönünde haberler yapılmıştır. Bu bağlamda 2008 yılının temmuz ayında Hokkaido'da toplanan ve açlık konusuna çözüm arayışı ana temasını inceleme altına alan G8 zirvesini örnek göstermek mümkündür. Bu zirvede katılımcıların ultra lüks olarak tabir edilebilecek olan havyar, fûme vb. yiyecekleri tüketerek açlık ve yoksulluk konularını incelemeleri oldukça samimiysiz olarak değerlendirilmiştir (The Guardian, 8 Temmuz 2008).

1980'li yılların başında ortaya çıkan mikro finans uygulamaları oluşumundan kısa bir süre sonra Dünya gündemine oturmuştur. Yapılan uygulamalarda kısa sürede yakalanan büyük gelişmeler neticesinde oluşumundan kısa bir süre sonra Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır. Uygulamaların Dünya genelinde yaygınlaşmasının ardından yapılan haberler, hazırlanan sunumlar veya düzenlenen konuşmalarla mikro finans uygulamalarının yoksulluğu ortadan kaldıracağı şeklinde bir izlenim oluşturulmuştur. Ancak bu denli önemli olan bir konu hakkında pek fazla araştırma yapılmamış olduğu görülmektedir. Çalışmamız öncelikle bu konudaki araştırma eksikliğini giderme konusunda bir adım olması nedeniyle önem arz etmektedir. Diğer taraftan mikro finans uygulamalarının ülke boyutundan ziyade yerleşim yerleri anlamında hedeflerine ulaşp ulaşmadığı veya bireylerin aldıkları kredilerle neler yapabildiğini ortaya koyması açısından da önem arz etmektedir.

Mikro finans uygulamalarının yoksulluğu azaltmadaki etkisi: Van ili örneği başlıklı çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak yoksulluk kavramı üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde mikro finans kavramı açıklanmış ve bu bağlamda bir uygulama olan Grameen Bank hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Van ilinde mikro kredi kullananlar üzerine bir anket çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda mikro kredi kullanımı sonucunda gelir düzeyinin arttığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuç ise mikro kredi kullanımının yoksulluğu azaltmada bir mekanizma olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç ve öneriler kısmında ise konu hakkında çalışmamıza aktardığımız bilgilere dair genel bir değerlendirme yapmanın yanısıra yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen verilerden hareketle hem Türkiye açısından mikro kredi uygulamalarının ne derecede etkili olduğu hem de Doğu Anadolu'da Van örneği açısından bölgesel ve yerel anlamda mikro kredilerin ne derece kullanıldığı ile ilgili yorumlara yer verilmiştir. Yine bu bölümde yerli ve yabancı kaynaklardan yapılan çalışma ile benzerlik arz eden kaynaklarda elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Bu çalışmalarda elde edilen verilerle, yapılan çalışmanın verilerini karşılaştırarak hem ülke içinde hem de uluslararası veriler ile ulaşılan sonuçların benzerlik veya farklılıkları incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK KAVRAMI, TÜRLERİ, NEDENLERİ VE YOKSULLUKLA İLGİLİ YAKLAŞIMLAR

1. YOKSULLUĞUN TANIMLANMASI

Yoksulluk veya yoksul terimleri, göreceli kavramlardır ve yörelere ya da ülkelere göre farklılık göstermektedir. Ancak genel kabul görmüş şekliyle yoksulluk, bir ülkenin fert başına düşen millî gelirinin altında olan ve toplam gelirin, asgarî fizyolojik ihtiyaçları karşılayamayacak düzeyde olmasıyla yaşam güclüğü çekilmesi halidir (Ören ve diğerleri, 2012).

Yoksulluk kavramı, “Yoksul olma durumu, yoksuzluk, variyetsizlik, sefillik, sefalet, fakirlik” olarak tanımlanmaktadır (TDK, e.t. 28.04.2016).

Ancak yoksulluğu yalnızca bu tanımlama ile ele alma eksik bir yaklaşım olacaktır. Verilen tanımlamada yoksul olma durumu varlık sahibi olmama durumu ve fakirlik gibi kavramlarla ele alınsa da yoksulluk kavramının ekonomik bir boyutunun olduğu ve aslında yoksulluğun tamamen ekonomi kaynaklı bir eksiklik olduğu görüşü de ağır basmaktadır. Bu bağlamda ekonomik açıdan yoksulluk kavramını gelir düzeyi belirli bir seviyenin altında olan birey veya ailelerin yaşamsal anlamda temel ihtiyaçları olan gıda barınma ve sağlık alanındaki ihtiyaçlarını karşılayamaması durumu olarak tanımlamak mümkündür. Bu tanımın yanı sıra bilim insanlarının da yoksulluğa dair yaptığı tanımlamaların var olduğunu bilmek önemlidir. Bilim insanları yoksulluğu oldukça dar bir çerçevede tanımlamış ve yoksul olan birinin açlıktan ölme veya barınacak herhangi bir yer bulamama gibi bir kritere göre ayrılmaları gerektiğini belirtmişlerdir (Yılmaz ve Koyuncu, 2006:2 – 3).

Yoksulluk kavramı insanlık tarihi açısından oldukça eskiye dayanan ve insanlar için fazlasıyla önemli olan bir konudur. Bu bağlamda yoksulluk ile ilgili pek çok görüş ortaya atılmıştır. Yoksunluk kavramı ile ilgili ortaya atılan görüşler incelendiğinde bunların belirli bir takım kavramlar üzerinde yoğunlaştığı

görülmektedir. Yoksunluk ile ilgili ortaya atılan görüşleri ortak noktaları itibariyle aşağıdaki gibi gruplandırmak mümkündür (Korkmaz, 2004:23).

- Yoksulluk ile ilgili ortaya atılan görüşlerde en fazla üzerinde durulan husus kişilerin kaynak olarak belirtilen unsurlara oldukça az sahip olması veya hiç sahip olmaması durumudur. Bu görüş kapsamında bireyler yaşamlarını sürdürebilmek için ihtiyaç duydukları kaynaklara ya çok sınırlı bir şekilde sahip olabilir ya da bu kaynaklardan tamamen mahrum olurlar. Ancak burada üzerinde durulması gereken husus kaynak olarak belirtilen varlıkların bireylerin lüks bir yaşam sürmeleri için değil, tamamen hayatlarını devam ettirebilmeleri için gereken unsurlar olduğudur.
- İkinci olarak üzerinde durulan hususlar bireylerin sosyal yaşamlarında yoksulluğun kendilerine yaptığı etki veya toplum içinde oluşturduğu izlenimdir. Bu alanda yoğunlaşan görüşlerde bireylerin yoksulluk nedeniyle toplum içinde nasıl bir görüş uyandırdıkları üzerinde durulmaktadır.

1.1. Yoksulluğun Ortaya Çıkışı, Yoksulluk Türleri ve Yoksulluğun Nedenleri

1.1.1. Dünyada Yoksulluğun Ortaya Çıkışı ve Yoksulluğa Dair Yaklaşımlar

Yoksulluğun ortaya çıkış nedenlerini ilk üretim, ticaret gibi ekonomik faaliyetlerden itibaren bazı imkânlardan yoksun kalan insanlarla başlatmak ve bu şekilde oldukça eskiye dayandırmak mümkündür. Ancak bu konuda yapılan araştırmalarda yoksulluğun nedenlerinin ki ana dönemde incelendiği görülmektedir. Bunlardan birincisi İkinci Dünya Savaşı'na kadar yani 1944 yılına kadar yoksulluğun nedenleri, bir diğeri ise 1944 yılından sonra veya İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yoksulluğun nedenleridir.

Bu bağlamda ilk bölüm için yoksulluğun nedenleri incelendiğinde Rönesans adı verilen gelişmenin ardından bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelerin yoksulluk konusunda güncel anlamında bir tetikleyici etki sağladığını söylemek mümkündür. Bu dönemin ardından hızla yapılan icatlar ve keşifler sonucunda ekonomik olarak oldukça fazla gelişme kaydedilmiştir. Yaşanan bu gelişmeler ile

birlikte XIX. yüzyılda ortaya çıkan üretim ilişkileri sosyal hayatın bazı değişikliklere uğramasına neden olmuştur. Üretim ilişkilerine paralel olarak ortaya çıkan ticaret ve ticaretin dayalı olduğu rekabet unsuru ekonomi alanında dengesiz bir takım unsurların olmasını sağlamış ve bu da ekonomik bunalımların yaşanmasına neden olmuştur (Işıklı, 2002: 23).

Yoksulluğun günümüzdeki ülkesel anlamda azgelişmişlik faktöründen kaynaklanmasının sebebi ise merkantilist dönem olarak tabir edilen dönemden beri devam eden bir durumdur. XVI. ve XVIII. yüzyıllar arasında yaşanan bu dönemde kapitalist sermaye birikimi ve bu birikimin karşısında bulunan az gelişmiş ülkelerin işlevleri sürekli olarak değişiklik göstermiştir. Üretim faaliyetlerinde de sürdürülen kapitalist yaklaşım toplumsal ve ekonomik yapıyı etkilemiştir. Bu yaklaşım sonucunda az gelişmiş ülkelere yönelik bir sömürge anlayışının hâkim olduğu ve bu ülkelerin temel görevlilerinin Avrupa'nın sermaye birikimine katkıda bulunmak olduğu yönünde bir anlayış ortaya çıkmıştır. Yine bu yaklaşım nedeniyle Avrupa ekonomik anlamda zenginleşirken dünyanın diğer bölgelerinde bulunan ülkeler ve özellikle sömürge ülkeleri ekonomik anlamda çöküşün eşiğine gelmişlerdir. Bu da sömürge ülkeleri veya Avrupa haricinde bulunan ülkelerde yoksulluk kavramının daha derinden ve daha fazla yaşanması sonucunu ortaya çıkarmıştır (Başkaya, 1991: 53 – 54).

Değişen ekonomik yapı içinde yoksulluk faktörünün yalnızca Avrupa dışında kalan ülkelerde yaşanmadığını belirtmiştik. Bu bağlamda XIX. yüzyıl İngiltere'sinde kapitalist üretim nedeniyle halkın yoksullukla mücadele ettiği bilinmektedir. Yoksulluğun yaygınlaşmaya başlaması nedeniyle İngiltere'de devlet yoksullarla ilgili yasalar çıkararak bu konuda mücadeleye başlamıştır (Kovancı, 2003:11). Yaşanan yoksulluktan bahsedilen Alfred Marshall'ın "Principles" adlı eserinin ikinci baskısında, ekonomik anlamda yaşanan gelişmelerin yoksulluk unsurunu azalttığını ancak ekonomik faaliyetlerde bulunmasına rağmen ailesini geçindirebilecek kadar kazanamayan insanların olduğunu ve bunun da toplum içinde yoksul bir zümrenin ortaya çıkmasına neden olduğundan bahsettiği görülmektedir (Şenses, 2001:34). İngiltere'de 1934 yılına kadar yoksullara yapılan yardımlar "Eski Yoksulluk Yasası" adıyla bilinen yasayla gerçekleştirilmekteydi. Bu yasa bağlamında oluşturulan sistemle İngiltere ve Galler'de ekonomik faaliyet gösteren bireyler kendi

bulundukları bölgelerde yaşayan yoksul kişilere ve engelli olan kişilere yardım etmek ve bunlar içinde çalışmaya elverişli olanlara iş vermek zorundaydı (Scott, 1994:3).

İngiltere tarafından yoksullar için çıkarılan kanunlar ve bu kanunlar doğrultusunda yapılan yardımlar Avrupa'da olumlu bir şekilde karşılanmış ve diğer ülkeler de yoksullara yardımlar yapılması amacıyla belirli sistemler oluşturma yoluna gitmiştir. Ancak bu sistemlerde görülen durum İngiltere'de yapılan yardımların diğer Avrupa ülkelerindekilere göre daha fazla olduğudur (Kovancı, 2003:11). Yine de Avrupa devletleri tarafından uygulanan yardım yasaları sonucunda istatistiksel olarak yoksulluk oranının yardım yapılan tüm ülkelerde düştüğü görülmektedir (Rose, 1974:9).

Yoksulluk alanında devletler tarafından çıkarılan yasalar XX. yüzyıla kadar sürmüş, ancak bu yüzyılda “Sosyal Güvenlik Sistemi” adı altında oluşturulan sistem bu yasaları sona erdirmiştir. Sosyal güvenlik sistemi ile devlet ve ekonomik alanda faaliyet gösteren vatandaşlar arasında yeni bir ilişki kurulmuştur. Oluşturulan bu sistemle devletler içinde yer alan yoksulluk faktörünün bireysel bir kaybediş şeklinde değerlendirilmediği görülmektedir. Sosyal güvenlik sistemi sayesinde yoksulluk unsuru devletler tarafından ele alınması gereken ve vatandaşlara ait savunulması gereken bir hak olarak değerlendirilmiş ve devletin sorumluluğuna verilmiştir. Bu bağlamda devlet vatandaşını piyasadaki belirsizliklerden korurken piyasayı da ekonomik ve sosyal müdahalelerle belli bir düzeyde tutmayı hedeflemek zorunda kalmıştır (Kovancı, 2003:137).

Bu döneme kadar yoksulluk konusunda atılan adımlar ve izlenen yollar bir nebze de olsa konunun iyileştirilmesini sağlamıştır. Ancak 1930’larda başlayan ekonomik kriz durumu ülkelerin ekonomi politikalarının baştan yazılmasına neden olabilecek kadar güçlükler doğurmuştur. Bu sarsıntılar nedeniyle işsizlik, gelir azlığı vb. gelişmeler toplum içinde yoksullara dair yardım çalışmalarını sekteye uğrattığı gibi yoksul kesimin artış göstermesine de neden olmuştur. Ancak bu durum tüm ülkeler için geçerli değildir. İstisna olarak Amerika’yı göstermek mümkündür ki Avrupa’da kötüleşen ekonomi koşulları Amerika’da kısmen de olsa iyiye doğru bir gidiş göstermiştir.

Birçok ulusu köklü bir şekilde etkileyen ve uluslararası sorunlara sebep olan kriz durumu etki alanıyla eşit olan bir yeni yapılanmayla çözümlenme gereğini doğurdu. Bu doğrultuda uluslararası alanda parasal sınırlamaları ortadan kaldırarak ülkeler bazında rahatlamayı sağlayan IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası yapılanmalar oluşturulmuştur. Bu yapılanmaların temel amacı ülkelerin ekonomik anlamda rahatlamasını sağlamak olsa da ekonomisini iyileştiren ülkelerde yoksulluk gibi sorunların azalması ve belki de ortadan kalkması söz konusu olacağı için bu yapılanmalar yoksulluk konusunda da oldukça etkili olmuştur (Şahin, 2000:208). Ancak yeni yapılanmanın ortaya çıkarılış sebepleri arasında az gelişmiş ülkeleri de ekonomik anlamda kalkındırmak gibi bir hedefin varlığından söz edilememektedir. Bu ülkeler daha çok bağımlı hâle getirilerek ekonomik açıdan bağımsız bir yapıya kavuşmaları engellenmiştir (Akalin, 2004:74). Aslında bu açıdan ele alındığı zaman yeni ekonomik yapılanmalar Amerika'nın istediği devletlerin güçlenmesi, geri kalanların ise zayıflaması ve belirli bir sisteme bağımlı olmaları sonucunu doğurmaktadır ki bu da, güçlü daha güçlü güçsüz ise daha güçsüz olacaktır, şeklinde bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir ifadeyle uygulanan sistemler veya vücuda getirilen yeni yapılanmalar gelişmemiş ekonomiler lehine herhangi bir fayda sağlamayacaktır.

Bu dönemde ekonomik anlamda hâkim olan bir diğer düşünce ise gelişme iktisadı olarak tabir edilen düşünce şeklidir. Bu düşünce öncelikle az gelişmiş ülkeler konusunda yapılacak olan gelişim faaliyetlerinin devlet liderliğinde gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu faaliyetler devletin önderliğinde sanayileşme ve fiziksel sermayenin biriktirilmesini ön planda tutan ve bunun yanı sıra dış yardımlara da muhtaç olunduğunu belirten bir görüştür. Bu da devlet yardımıyla bile olsa ülkelerin bağımlılıklarının elden bırakılmamasına yönelik olan bir düşünce olduğunun göstergesidir. Gelişme iktisadına göre hızlı bir büyüme sağlanırsa bu büyüme kısa bir zamanda toplumun tüm katmanlarına yansıtılacak ve bu yansıma sonrasında yoksulluk konusu çözüme kavuşacaktır. Ancak 1960'lı yıllara gelindiği zaman pek çok az gelişmiş ülkede yüksek büyüme hızına rağmen yoksulluğun azalmadığı ve hatta tam tersine artmış olduğu görüldüğü için gelişme iktisadı olarak ileri sürülen bu görüş eleştirilmiştir (Şenses, 2001:36).

1970’li yıllar ise yakın tarihimiz açısından yoksulluğun en fazla gündeme geldiği ve yaşandığı dönemler olarak tabir edilebilir. 1970’li yıllarda Amerikan Doları uluslararası anlamda oldukça fazla değer kaybına uğramış ve dünya genelinde üretim alanında büyük bir gerileme görülmüştür. Bunun sonucunda ticari faaliyetlerde azalma ve üretim yapan firmaların ise iflas etmeleri gibi olumsuz durumlar ortaya çıkmıştır. Paranın değerini kaybetmesi ve üretimin azalması ile firmaların kapanması ekonomik anlamda bir darboğaza girilmesi sonucunu ortaya çıkarmış ve enflasyon oranlarında sürekli bir yükselme görülmeye başlanmıştır. Ekonomik olarak stagflasyon şeklinde tanımlanan bu durum dönemin hakim yaklaşımı olan Keynesçi yaklaşımla açıklanmaya çalışılsa da bu konuda pek de başarılı olunamamıştır (Işıklı, 2002: 24). Yaşanan ekonomik sıkıntılar sonucunda uluslararası yapılanmaların yoksulluk konusundaki yaklaşımları yine daha önceki dönemlerde geçerli olan gelişme iktisadi doğrultusunda olmuştur. Bu yıllarda yoksulluk konusuna eğilme ve bu konudaki çalışmaların etkisiyle uluslararası kuruluşlar da yoksulluk konusunda faaliyetler göstermek için çalışmalara başlamışlardır. Dünya Bankası ve ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) birlikteliği ile yoksul olarak tabir edilen kesime yönelik barınma, sağlık ve eğitim olarak sıralanabilecek olan temel ihtiyaçların karşılanması konusu gündeme getirilmiş ve bu bağlamda temel ihtiyaçlar yaklaşımı olarak tabir edilen bir yaklaşım benimsemiştir. Bu yaklaşımın benimsenmesinin devamında yine Dünya Bankası öncülüğünde yoksul kesimin iş olanakları ve ekonomik refah seviyelerinin artırılmasını amaçlayan “Büyüme ile Birlikte Yeniden Dağıtım Yaklaşımı” olarak isimlendirilen bir yaklaşım ön plana çıkmıştır (Şenses, 2001:38).

Yoksulluk konusunda yapılan çalışmalar veya ortaya konulan görüşler değişse de bu konudaki yetersizlik unsuru sürekli olarak vurgulanmış ve yaklaşımlar sürekli olarak eleştirilmiştir. Örneğin; bu dönemde Bangladeş’te yapılan bir araştırmada ülkeye 26 yılda yapılan 30 milyar dolarlık dış yardımın yüzde 75’lik bir kısmının ülkeye ulaşmadığı ve bu ulaşmayan kısmın araç – gereç, malzeme gideri veya sistem içinde yer alan görevlilerin ücret ödemeleri olarak gösterildiği görülmüştür. Bu da sistemin işleyişinde bariz birtakım sorunların olduğunu ve yardım olarak gönderildiği söylenen paraların aslında ülkeye ya çok az bir kısmının girdiğini ya da giren kısmının bile ülkeye bir fayda sağlamadığını göstergesidir.

Diğer bir ifadeyle sistem veya uygulamalara dair eleştiriler, bunların oluşturulma amaçlarına hizmet edememeleri bakımından oldukça haklı eleştirilerdir (Yunus, 2006:31).

1970’li yıllar boyunca yoksulluk konusundaki yaklaşımlarda hâkim olan Keynesçi tutum 1970’lerden sonra yapısal açıdan değişikliğe maruz kalmıştır. Bu doğrultuda Keynesçi yaklaşımda hâkim olan sosyal refah devlet anlayışındaki işveren, işçi ve devletin oluşturduğu üçlemeden, devletin çıkarılması kararı benimsemiştir. Neo liberalizm olarak adlandırılan bu yaklaşımda refah devleti anlayışı içinde insanların yardıma olan bağımlılığının arttırılarak yoksulluğun körüklendiği vurgulanmıştır. Ayrıca girişim ruhunun azaltılarak toplumun mali anlamda yükünün arttırıldığına da dikkat çekilmiştir. Bu yaklaşımın ardından sosyal yardım konusunda fayda sağlayacak olan bireylere belirli sınırlamalar getirilmiş ve yapılacak olan yardımlar da süre, tutar, miktar bakımından belirli kriterlere göre sınırlandırılmıştır (Şenses, 2001:38). Diğer bir ifadeyle 1980’li yıllara doğru ülkelerin yürütmüş olduğu ekonomi politikalarında büyük değişiklikler yaşanmıştır. Yaşanan bu değişimler sonucunda pazar ağırlıklı çözümler ve serbest ticarete doğru bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir. Burada amaç bireylerin üretim faaliyetlerine katılarak yardıma olan bağımlılıktan kurtulmaları ve bu şekilde yoksulluk faktörünün azaltılmasıdır (Köse, 2003:20).

1.1.2. Yoksulluğun Nedenleri

Günümüz dünyasında da geçmişte de yoksulluğun ortaya çıkması ve boyutlarının giderek farklılaşması konusunda çok farklı nedenler olduğu bilinmektedir. Bu faktörlerin başında küreselleşme olgusu ve gelir dağılımındaki adaletsizlik gelmektedir.

Gelir dağılımındaki adaletsizliği kazanç miktarının ekonomik faaliyetlere göre dağılmasından ziyade ailelerdeki çalışan bireylerin sayılarına göre de farklılaştırmak mümkündür. Nitekim ailelerde sadece bir kişinin çalışması bir aile için tek bir ekonomik gelir anlamına gelmektedir ki bu da hangi ülkede olursa olsun yetersiz bir geçim anlamına gelmektedir.

Yoksulluk faktörünün nedenlerini incelediğimizde kaynaklarda aşağıda belirttiğimiz unsurların yer aldığını görmekteyiz (Aktan, 2002:551).

- Öncelikle adaletsiz vergi sisteminin yoksulluğa neden olduğundan bahsedilmektedir ki bu da bireylerin kazançları ölçüsünde vergi alınmaması veya alınan vergilerin fazla olması nedeniyle kazançlarının ailelerin geçimleri için ayıracakları kısmını vergi olarak ödemeleri anlamına gelmektedir. Bu durum yoksulluk konusunda başlıca sebeplerden biridir.
- İkinci husus doğal afetler olarak gösterilmektedir. Doğal afetler etkili oldukları yerlerde meydana getirdikleri zarar vb. faktörler nedeniyle ekonomik faaliyetleri ortadan kaldıran veya durduran olaylardır. Doğal afetler nedeniyle ekonomik faaliyetlerin durması, çalışan nüfusun işsiz kalmasına veya işveren bireylerin işyerlerinde gerekli faaliyetleri sürdürememelerine neden olmaktadır ki bu da çok boyutlu bir ekonomik sıkıntı durumunu ortaya çıkarmaktadır. Yaşanan bu ekonomik sıkıntılar sonucunda toplum içinde yoksulluk oranının arttığı görülmektedir.
- Yoksulluk konusunda faiz oranlarının yüksek olması ve haksız kazançlar da büyük etkiye sahiptir. Bireylerin yatırım amacıyla almış oldukları kredileri yüksek faizlerle geri ödemeleri ekonomik faaliyetler açısından olumsuz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca haksız kazanç sağlama yoluyla bireylerinin gelirlerini ellerinden alınması da toplumsal anlamda yoksulluğu artmasına neden olan bir diğer unsurdur.
- Toplum içinde aktif nüfus olarak tabir edilen nüfusun yaş aralığına denk gelse de bedensel engelleri yüzünden ekonomik faaliyetlere katılamayan bireyler de yoksulluğun artmasında etkili olan faktörlerdendir.
- Yoksulluk konusunda etkili olan bir diğer unsur ise bireylerin yeteneklerinin birbirinden farklı olmasıdır. Bu konu yoksulluk üzerinde pek etkili gibi görünmese de yetenek konusunda biraz daha fazla yeteneğe sahip olan bireylerin diğer bireylere göre tercih edilmesi durumunda ekonomik anlamda bazı bireylerin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Yetenekli bireylerin iş verimlerinin yüksek olması da bazı alanlarda birden fazla bireyin çalıştırılmaması sonucunu doğurmaktadır ki bu da yoksulluk konusunda olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

- Özellikle tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanması yoksulluğu tetikleyen bir diğer unsurlardandır. Tarım arazilerinin parçalanması sonucunda bireylerin elde ettikleri yeni ama küçük olan topraklardan istedikleri geliri elde edememeleri sonucunda daha az bir gelirle yaşamak zorunda kalmaları yoksulluğu arttıran bir faktördür.
- Ekonomik piyasalarda belirli hizmetlerin belirli kişi veya kurumlar tarafından sürdürülmesi de toplumsal anlamda yoksulluğu arttırıcı unsurlardandır. Bireylerin belirli ekonomik faaliyetleri sürdürememeleri ve bu faaliyetlerin belirli birey veya kurumların elinde olması durumu aynı zamanda haksız kazanç unsurunu da doğurmaktadır.
- Ekonomik piyasalarda yaşanan enflasyon durumu da yoksulluğa neden olmaktadır. Toplum içinde gelirini belirli bir düzeye kadar arttırabilen veya geçimine yetebilecek kadar gelir elde eden kişiler enflasyon nedeniyle artan fiyatları ayak uydurabilme zorunluluğuna düşmekte ve bu da harcamalarını kısımlarına neden olmaktadır. Bireyler enflasyon nedeniyle bazen zaruri ihtiyaçlar dışında herhangi bir isteklerini gerçekleştirebilmektedirler. Bu da yoksulluk durumunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.
- Toplum içinde yoksulluğu zirveye çıkardığından bahsedebileceğimiz en önemli unsur ise tüm belirttiğimiz unsurlar içinde görülebilecek olan işsizlik faktörüdür. İşsizlik konusu yalnızca bireyin çalışabileceği bir iş yerine girmesi ve burada çalışması durumunun olmaması olarak algılanmamalıdır. Bireylerin işyeri kuramaması ve bu nedenle ekonomik faaliyetlerin dışında kalması da işsizlik olarak ele alınmalıdır. İşsizliğin yoksulluk faktörünün ortaya çıkmasındaki en önemli etkisi bireylerin iş bulamamaları nedeniyle herhangi bir ekonomik gelir elde edememeleri ve bu nedenle de alım gücünden mahrum kalmaları olarak düşünülebilir.

Yoksulluğun nedenleri Marksist bakış açısına göre düşünüldüğünde işçilerin ortaya koydukları emeğe karşılık gelen ücreti tam olarak alamamaları ve ekonomik faaliyetlerdeki gelir dağılımının sürekli olarak işçi sınıfının aleyhine gelişmesi olarak görülmektedir (Öztürk, 2008:609). Marksizm'in kurucusu olan Karl Marx, yoksulluğu yönetici sınıfının ortaya çıkardığı ve bunun sonucunda da kendi

çıkarlarını koruduğu bir yapılanma olarak görmektedir. Marx'a göre yöneticiler aldıkları kararlar ve bu kararlara göre yaptıkları uygulamalar ile yoksulluğu bizzat kendileri ortaya çıkarmaktadır. Yoksulluk konusunda en önemli faktörlerden biri şeklinde belirtilen işsizlik konusu da kapitalist düşünceye göre sürdürülebilir ekonomik gelişmenin en temel şartlarından biridir ve yine Marksist görüşe göre işsizlik yoksulluğun en temel nedenlerindendir (Karabulut, 2007:34).

Yoksulluk konusunda görüş bildiren bir diğer ekonomist olan Mill, yoksulluğu topraktan elde edilen rantla birlikte değerlendirmektedir. Mill, topraktan elde edilen rantın hak edilmemiş bir kazanç olması nedeniyle yoksulluğa neden olduğunu vurgulamıştır. Bir diğer görüş ise Malthus'a aittir. Malthus, yoksullukla nüfus artışını birlikte düşünmüş ve nüfus artışının oluşturduğu baskının yoksulluğu meydana getirdiğini savunmuştur. Keynes ise yoksulluğun nedeni olarak etkin talep yetersizliği sonrasında ortaya çıkan işsizlik görüşünü savunmuştur. Nitekim işsizliğin yüksek olduğu ülkelerde ekonomik anlamda sıkıntılar yaşanacağını ve bunun da yoksulluğu ortaya çıkaracağını öne sürmüştür. Ancak genel manada üzerinde durulan hususlar; hizmet kalitesinin düşmesi, insanların gerekli ürünlere değil lükse kaçarak israf etmesi, yapılan faaliyetlerden yeterince verim alınamaması, devlet tarafından veya özel sektör tarafından yapılan yatırımların yetersiz olması, ayrıca istihdamın yeterince sağlanamaması konuları üzerinde durulmaktadır (Öztürk, 2008:609 – 610).

1.1.2.1. Uygulanan Politikaların Yoksulluğa Neden Olması

Ülkelerin uyguladığı politikalar açısından yoksulluk nedeni olarak gösterilebilecek olan politika neo-liberal politika olarak belirtilmektedir. 1970'lerin son dönemlerinden 1990'lı yılların ilk dönemlerine kadar gelişen ve ülkelerin kalkınma planlamalarında etkili olan neo-liberal politikalar bireysel yaklaşımı, ekonomik piyasalarda özgürlüğü ve devletin küçülmesi gibi bazı fikirleri bünyesinde barındırmaktaydı. Bu yaklaşımın en temel özelliği devletin küçülerek düzeni daha rahat sağlayabileceğine atıfta bulunmasıydı.

Neo-liberal yaklaşıma göre zayıf bir ekonomik performansın en önemli nedeni ekonomik piyasalarda devletin aşırı derecede müdahaleci bir tavır sergilemesidir. Yine bu düşünceye göre ekonomik piyasalar fazla büyük orandaki müdahalelerden kurtarılıp özgür bir yaklaşıma gidilmelidir. Bu bağlamda devlet

olayı çözen değil esas manada problemi doğuran yapıdır. Nitekim müdahalenin en büyük unsuru devlet tarafından gerçekleştirilmekte ve burada neo-liberal görüşe ters bir durum ortaya çıkarmaktadır. Neo-liberal yaklaşımı savunan kişiler ortaya koydukları kurallarda ülkesel anlamda değişmeyen diğer bir ifadeyle evrensel olarak geçerli olan bazı yaptırımlar belirlemişlerdir. Bunlar serbest ticaretin yapılması, özelleştirmenin teşvik edilmesi ve özel girişimlerin yaygınlaşması, ülkedeki döviz kurlarının serbest bırakılması, faiz oranlarında bir kısıtlamaya gidilmemesi vb. şeklinde sıralanabilir.

Neo-liberal yaklaşımı savunan kişiler öne sürdükleri fikirlerin tutarlılığı veya geçerliliği konusunda somut bir kanıt olarak Doğu Asya ülkelerini göstermektedirler. Bu ülkelerin üstün sayılabilecek ekonomik performansları Neo-liberal yaklaşım için oldukça somut bir kanıt niteliğindedir. Neo-liberal yaklaşımda bahsedilen devlet modeli gibi şekillenen Güney Kore ve Tayvan gibi ülkeler hem büyüme konusundaki performanslarını hem de işsizliğin azalması, gelir dağılımındaki adaletsizliğin azalması ve buna bağlı olarak da yoksulluğun azalması konusundaki üstün başarılarıyla oldukça olumlu örneklerdir. Neo-liberal bakış açısına göre bu ülkeler esasında Neo-liberal yaklaşıma göre davranmakta ve buna bağlı olarak daha az müdahaleci, dışarıya daha fazla açık ve iç piyasalarında serbestliği benimsedikleri için üst düzeyde bir başarı yakalamışlardır. Bunun tam aksine ekonomik alanda korumacı olan, müdahaleci olan veya dışa kapalı olan ülkelere ise büyüme oranlarında düşüklük, işsizlik konusunda azalma yaşanmaması ve yoksulluğun ise giderek artması gibi problemler yaşanmaktadır.

Bu denli iddialı ve somut delillerle ortaya çıkan Neo-liberal yaklaşım Bir noktada dünyada yoksulluğun ortadan kaldırılması, istihdamın artırılması ve hayat standartlarının yükseltilmesi gibi konularda bir çıkış yolu gibi görülmüş ve hızla benimsenmeye başlanmıştır. Ancak dünyadaki ekonomik büyüme Neo-liberal döneminin başladığı ve devam ettiği zamanlarda beklenenin aksine istenen sonucu vermemiştir. Nitekim Neo-liberal dönem olarak tanımlayacağımız bu dönemde dünya ekonomisi oldukça kötüye giden istikrarsız bir yapı sergilemiştir. Bunun yanı sıra ülkeler arası farklılıklar da zirveye tırmanmıştır. Gelişmiş ülkeler daha fazla gelişmeye başlamış gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkeler ise bu ülkelerin oldukça gerisinde kalmıştır. Doğu Asya ülkelerinin örnek gösterilip bu modellerin

benimsenmesinin istendiği ülkelerde ise Doğu Asya ülkelerine göre oldukça fazla geride kalma durumu söz konusu olmuştur. Afrika lkeleri konusunda ise negatif manada bir büyümenin olduğu görülmüştür.

Neo-liberal yaklaşımın beklenen faydayı sağlayamadığı anlaşıldığında bu yaklaşım hakkında oldukça fazla eleştiriler yapılmaya başlanmıştır. Bu eleştiriler sonrasında 1990'lı yıllara gelindiğinde; Post-Washington Konsensüsü adıyla bilinen yeni bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Dünya Bankası tarafından benimsenen bu yaklaşım, daha sonra Uluslararası Para Fonu tarafından da kabul görmüştür. Post-Washington Konsensüsü olarak ortaya konulan bu sentez, iktisat alanında oldukça başarılı olan Joseph Stiglitz tarafından büyük katkılar sağlanarak vcoda getirilmiştir. Senteze; Dani Rodrick, Stanley Fischer, Ravi Kambur gibi iktisatçıların da katkı sağlayarak son hlini verdikleri bilinmektedir (Öniş ve şenses, 2005:273 - 274).

Post-Washington Konsensüsü ile Neo-liberal yaklaşımın benzer noktaları olduğu bilinmektedir. Nitekim iki görüşte de açık piyasaların olması ve ekonomik olarak liberal yaklaşımların benimsenmesinin gerekliliği savunulmaktadır. Ancak Post-Washington Konsenssnde belirtilen durumların oluşturulduğu ortamlarda devletin geri planda kalması konusunda bir gereklilik veya savunma bulunmamaktadır. Tam aksine devletin bu durumlarda daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra Post-Washington Konsenssnde bütünsel bir gelişme, ileriye yönelik hamlelerin yapılması tek başına üzerinde durulan konular değildir. Yeni yapıda yoksulluk ve toplumdaki gelir eşitsizliği ile ilgili mücadele yöntemlerinin benimsenmesinin de üzerinde durulmaktadır. Hatta konsensste yoksulluğun azaltılması ve mümkünse ortadan kaldırılması direkt olarak hedef kabul edilen bir yaklaşımdır. Bu yönüyle de Neo-liberal yaklaşımı zıt bir duruş sergilenmektedir. Diğer bir ifadeyle Post-Washington Konsenssnde bütünsel manada büyüme hedeflenirken yoksulluk geri planda bırakılan bir durum olmamaktadır.

1.1.2.2. Ticari Faaliyetlerde Serbestleşme Uygulamalarının Yoksulluğa Neden Olması

Ticarete serbestlik uygulaması ve bu sayede ekonomik anlamda serbest hareket edilmesi Neo-liberal yaklaşımın savunduğu ve üzerinde önemle durduğu bir durumdur. Ticari manadaki serbestleşmenin yoksulluğa neden olması ve bu durumun gelecekte düzenlenecek olan ticari anlaşmalara yansımaları gibi bir sorunsalın varlığı serbest ticaret konusunun daha fazla gündeme alınmasına neden olmaktadır. Nitekim serbest ticaret faaliyetleri nedeniyle yoksulluğun varlığını sürdürmesi ve bunun anlaşmalara yansımaları bitmeyen bir yoksulluk faktörünün ortaya çıkarılması anlamına gelmektedir.

Serbest ticaret hususu ekonomik manada düşünüldüğü zaman kalkınmaya büyük oranda destek olan bir yaklaşımdır. Bu da kendi içinde yoksulluğun ortadan kaldırılması veya mümkün mertebe azaltılması konusunda oldukça etkili bir durumdur. Ancak ticari manada ki serbestliğin tüm ülkeler için aynı sonucu doğurduğu gibi bir genellemeye varmak mümkün değildir. Nitekim gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bakımından gerek iş gücü gerekse bu iş gücünün ortaya çıkardığı durumlar farklılık arz etmektedir. Örneğin, gelişmekte olan ülkeler iş gücü bakımından oldukça zengin sayılır. Bu nedenle de serbest ticaretin bu ülkelerde uygulanması maliyet açısından yüksek bir durum ortaya koyar. Bunun yanı sıra bu ülkelerde kalifiye çalışanlar ile vasıfsız çalışanlar arasında da büyük gelir farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Bu da vasıflı sıfatında olan, diğer bir ifadeyle belirli bir yetkinliğe ve gelir seviyesine sahip olan bireylerin daha fazla kazanmasını sağlamaktadır. Durum bu hâliyle olumlu görülse de kalifiye olmayan elemanların gelir seviyesinde yaşanan düşmeler yoksulluğu tetiklemektedir.

Serbest ticaret konusunda yapılan araştırmalara göre ekonomide serbest ticareti benimseyen ülkeler kapalı ekonomik yapıya sahip olan ülkelere göre daha iyi bir performans sergilemektedirler. Ancak kapalı ekonomilerle bu ekonomik yapıların tam zıttı olan açık ekonomik yapılarda sağlanan performans veya yapılan faaliyetin yoksulluğu önlenmesi konusunda herhangi bir kanıt bulunamadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra serbest ticari faaliyetlerde hitap edilen kesim olan tüketiciler veya arz edici pozisyonda bulunan üreticiler için yeni ve daha canlı bir ekonomik piyasa

yapısı ortaya çıkmaktadır. Bu sayede de çalışanların aldıkları ücretlerde de sağlandığını söylemek mümkündür. Bu artış da hâlihazırda belirli bir kesimin ekonomik refahını arttıracak, dolayısıyla yoksulluğu belirli bir kesim üzerinden olsa bile azaltmayı sağlayacaktır. Bu bağlamda serbest ticari faaliyetlerin toplum içinde yoksulluğun ortadan kaldırılması konusunda genel bir etkisinden söz etmek maalesef mümkün değildir. Ancak tamamen bir etkisizlik durumunun da söz konusu olmadığı açık şekilde görülmektedir. Serbest ticari faaliyetlerin veya ticarete serbestleşme olarak değerlendirilen faaliyetlerin sağladığı yararlar düşünüldüğü zaman Bu faaliyetlerin toplumda iş gücü açısından, çalışan nüfus olarak değerlendirilen bireylere genellemesi ve bu genellenenin sağlıklı bir şekilde uygulanması sonucunda serbest ticari faaliyetlerin oldukça faydalı olabileceğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte hâlihazırda böyle bir durumdan söz etmek ise mümkün değildir (Winters, 2000:53).

1.1.2.3. Finansal Anlamda Serbestleşme Uygulamalarının Yoksulluğa Neden Olması

Yoksulluk konusunda etkili olan diğer bir ifadeyle yoksulluğa neden olan faktörlerden biri yeni finansal serbestleşme konusunda yaşanan sorunlardır. Finansal serbestleşme durumu yoksulluğu büyüme faktörü açısından etkilemektedir. Ancak bu, tek başına finansal serbestleşmenin yoksulluğa neden olma durumu şeklinde değerlendirilmemelidir. Finansal serbestleşme yoksullukla iki şekilde ilişkilidir. Bu ilişkileri;

- finansal serbestleşme ve büyüme ilişkisi açısından yoksulluğa sebep olma durumu,
- büyüme faktörü ile yoksunluk durumu arasındaki ilişkinin yoksulluğa neden olma durumu

şeklinde sıralamamız mümkündür.

Büyüme faktörü ile finansal serbestleşme arasındaki ilişki incelendiğinde bu ilişkinin yatırım kaynağı olan hisse senetlerinin ve sermaye hesaplarındaki serbestleşmenin gelişmesi ve daha verimli hale gelmesi üzerinde olumlu etkilerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Gelişen ilişkiler ve bu sayede bireysel veya kurumsal

manadaki sermaye miktarlarının serbest şekilde dolaşma imkânı bulması, ülkelerin ekonomik manada büyümelerine katkı sağlayan bir durumdur. Ancak bu büyüme durumu özellikle gelişmekte olan ülkelere fayda sağlamaktadır. Nitekim sermaye konusundaki serbestlik, ekonomik manada entegrasyonla birleştiği zaman gelir seviyesi alt düzeyde olan veya az gelişmiş olarak tabir edilen ülkelerin sermaye girişlerinden faydalanma imkânı bulması daha kolay bir hâle gelmektedir. Bu da ülkelerin yatırım açısından cazip hale gelmesine ve dolayısıyla da yatırım merkezi olarak ekonomik manada gelişmesine imkân sağlayan bir durumdur. Bir diğer önemli nokta ise sermaye konusunda serbestlik sağlanmasının sermayenin bir yere götürülmesi veya herhangi bir yerde bulunan sermayeye ulaşma konusunda maliyeti düşürücü etki yapmasıdır. Maliyetin düşmesi ile kâr oranının artması hususunun doğru orantılı olduğu düşünüldüğü zaman sermaye serbestliğinin farklı açılardan da olumlu etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür (Arestis, 2004: 4 – 5).

Ancak yapılan araştırmalar ekonomik büyüme ile yoksulluk arasındaki ilişkinin, finansal serbestlik ile büyüme arasında olan ilişkiden daha güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Bundan hareketle finansal anlamda serbestliğin büyüme konusunda da ve dolayısıyla yoksulluk konusunda da sağladığı etkilerin ekonomik manadaki serbestlikten daha fazla olduğu görüşünü savunmak mümkündür (Arestis, 2004:12). Etki konusundaki bu fark sermaye hareketlerinin doğasından kaynaklanmaktadır demek mümkündür. Nitekim sermaye hareketlerinin bir süreklilik arz etmesi veya kesinlikle herhangi bir risk taşımaması gibi bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla kısa süreli veya risk bakımından yüksek orana sahip olan sermaye hareketlerinin finansal anlamda krizlere yol açarak beklenenin tam aksine yoksulluk konusunda bir fazlalaşmaya neden olabilme durumu söz konusudur. Bu nedenle de sermaye konusunda yapılacak olan serbestliklerin belirli kriterler dâhilinde ele alınması ve buna göre bir değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kriterlere sermaye hareketlerinin ülke içinden – ülke dışından mı olduğu veya sermayeyi sağlayan kurum bakımından güvenilirlik hususlarının değerlendirilmesine dayalı sınıflandırılma uygulamalarını örnek vermek mümkündür.

Ekonomik anlamda canlanmanın uluslararası boyutta yaşandığı zaman dilimleri yatırımlar açısından herhangi bir sorunun olmadığı dönemlerdir. Bu dönemlerde ülkelerde ulusal anlamda da canlanan ekonomi ülke parasının değerinin

artmasını sağlar. Ancak bu iyi durumun gerilemesi hususu da mümkündür ki bunun temel sebebi sermayenin kontrolsüz şekilde veya beklenmeyen şekilde giriş çıkış yapmasıdır. Nitekim yapılan yatırımların beklenmedik bir şekilde geri çekilmesi durumu ekonomik anlamda bir kriz ortamının yaşanmasına neden olur. Bunun yanında bir de yeni yatırımların gelmemesi konusu ülkenin parasal olarak dar boğaza girmesine neden olacaktır. Ancak bu risk faktörü her zaman var olduğu için alınabilecek önlemler konusunda da belirli öneriler vardır. Bunların başında finansal açığın yabancı kaynak kullanılarak kapatılması konusu gelmektedir. Bunun yanı sıra ülkenin kendi içinde de tasarruf tedbiri mahiyetinde bir takım uygulamalar geliştirmesi ve öncelikli olarak ithalat giderlerinin kısılması gerekmektedir. Bu durum cari açık konusunda alınabilecek en iyi önlemlerden biri olmakla birlikte ekonomik istikrarın sağlanması hususunda da etkilidir. Bu sağlanamadığı takdirde cari açığın artması ve dolayısıyla ülke içinde ekonomik yapının büyük zarar görmesi hususu ortaya çıkacaktır.

Sermaye hareketlerindeki risk faktörü ve bu nedenle de ülkede yoksulluğun artması hususu yabancı sermaye konusunda beklenenin tersine bir seyir izlemektedir. Yabancı sermayeler diğer sermaye türlerinden, ülke içindeki bekleme süresi bakımından, farklılık arz etmektedir. Nitekim yabancı sermayeler kolay kolay bir ülkeyi yatırım alanı olarak görmemekte ve bir yatırıma karar verildiği zaman ise uzun vadeli planlara göre hareket edilmektedir. Bu da ülke içine giren yabancı sermayenin daha uzun vadede kalması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda yabancı sermayeler ülkede ekonomik anlamdaki dalgalanmaları önleme açısından oldukça faydalıdır. Yabancı sermayenin bir diğer faydası ise ekonomik manadaki riskleri azaltması nedeniyle yerli yatırımcıyı da cesaretlendirerek kendi ülkesine yatırım yapmasını sağlamasıdır. Bu bağlamda yabancı sermaye olarak nitelendirilen sermaye çeşidi ülke ekonomisine çok büyük bir fayda sağlamakta, ekonominin gelişmesine çok boyutlu bir katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra gelişen ekonomi ile birlikte ülkede yoksulluğun azalmasına da katkı sağlayan bir sermaye türüdür (Priewe ve Herr, 2005: 95).

1.1.2.4. Makroekonomik Koşulların Yoksulluğa Neden Olması

Bazı iktisatçılara göre yoksulluğun azaltılması noktasında en etkili yollardan biri ekonomik anlamda büyümenin sağlanmasıdır. Bu konuda, büyüme noktasında büyüme kadar önemli olan bir diğer unsur büyümede istikrarın sağlanmasıdır. Diğer bir ifadeyle büyüme istikrarsız şekilde gerçekleştiği zaman büyüme oranları açısından bir düşüklük veya piyasalarda bir güvensizlik ortamının oluşması gibi bir duruma sebebiyet verdiği için istenen sonucun elde edilmesi güçleşmektedir. Nitekim bu konuda gelişmekte olan ülkeler incelendiği zaman makroekonomik boyutta yaşanan büyümelerin istikrarsız olması nedeniyle krizlere yol açtığı veya büyüme oranlarının beklenen seviyelere yükselmediği görülmektedir. Bu da yoksulluğun ortadan kalkması konusunda beklenen sonucun elde edilememesine neden olmaktadır.

Makroekonomik anlamdaki büyümede yaşanan istikrarsızlık durumunun yoksulluğun ortadan kalkmasını sağlamada yetersiz kalmanın yanı sıra yoksunlar üzerinde farklı açılardan da etki sağlamaktadır. Bunu örneklendirerek olursak makroekonomik büyüme konusunda yaşanan istikrarsızlıklar nedeniyle enflasyon oranlarında görülen artış veya dalgalanmalar yoksul kişileri daha fazla etkiler hale gelmektedir. Bunun temel sebebi enflasyon oranlarının fazlaşması nedeniyle yoksul olarak tabir edilen bireylerin varlıklarının değerlerini koruyamamaları ve bu nedenle de birikimlerini bulundurdıkları yerde zarara uğratmalarıdır. Ayrıca artan fiyatlar nedeniyle az olan gelirler daha yetersiz hale gelmektedir ki bu da yoksulluğu arttırıcı bir etki yapmaktadır.

Makroekonomik istikrarsızlık konusunda etkili olan temel faktörleri iki başlık altında ele almak mümkündür. Bunlardan ilki, ülke içinde gerçekleşmeyen veya ülkenin dışından yansıyan etkilerdir. Bu etkilerin temel kaynağı ise ticari faaliyetlerin ortaya çıkardığı krizler veya sermaye hareketleri olarak belirtilebilir. Bir diğer faktör ise temelde ilk akla gelen durum olan yanlış ekonomik politikaların uygulanması durumudur. Yanlış ekonomi politikalarının uygulanması sonucunda yukarıda da değindiğimiz gibi istenen sonuç elde edilemeyeceği için ekonomik manada bir istikrarsızlığın ortaya çıkması ve bunun da ekonomik manada gerek ulusal gerekse uluslararası krizlere yol açabileceği bilinen bir gerçektir (Stiglitz, 2006: 52 – 60).

1.1.2.5. Enflasyonun Yoksulluğa Neden Olması

Enflasyon, en basit tanımıyla paranın alım gücünün düşmesi olarak nitelendirilebileceği için toplum üzerinde bütünsel bir ekonomik etkisinden söz etmek mümkündür. Ancak bu etkinin toplumun her kesiminde aynı şekilde görüldüğünü söylemek mümkün değildir. Nitekim zengin olarak tabir edilen yüksek gelir sınıfına dâhil olan insanların, yoksul olarak tabir edilen alçak gelir seviyesine sahip olan insanlara göre enflasyondan daha az etkilendikleri bilinmektedir (Easterly – Fischer, 2001:2). Bu konuda yüksek gelir sınıfına dâhil olan insanların enflasyonun etkilerinden korunabilecek finansal araçlara sahip olmaları oldukça önemli bir faktördür. Zengin olan bireylerin enflasyon karşısında mal varlıkları zarar görse de bu durum onları çok da derinden etkilememektedir. Yoksul olarak tabir edilen sınıfın öncelikle birikimlerini maddi / nakit şekilde bulundurmaları, ayrıca elde ettikleri gelirlerin de enflasyon ile doğru orantılı olarak artmaması durumu enflasyonun bu kesimi derinden etkilemesine neden olmaktadır (Easterly ve Fischer, 2001:5).

Enflasyon konusunda meydana gelen etkinin azalması veya ortadan kalkması için tek ve geçerli yöntem ekonomik imkânlarla sahip olmak değildir. Bireylerin paranın kullanımı konusunda gerekli eğitimi almış olması ve bu sayede enflasyonun etkilerini minimuma indirilmesi de yoksulluğun azaltılması konusunda olumlu sonuçlar doğuracaktır. Nitekim yoksul olarak tabir edilen kesimin ekonomik gelir anlamında düşük seviyede gelire sahip olmasının yanı sıra eğitim konusunda da yeterli düzeyde bulunmaması enflasyon karşısında gerekli tedbirleri alamamalarının başlıca sebepleri arasındadır. Yapılan yatırım veya birikimin değerlendirilmesi hususu da enflasyona karşı alınabilecek tedbirler arasındadır bireylerin yüksek gelir seviyesinde yatırım yaptıkları portföy veya hisse senedi gibi yatırım araçlarının enflasyona karşı daha dirençli olduğu bilinmekle beraber yoksul kesimin birikimlerinin nakit olarak bulundurması yaşanan enflasyon durumlarında birikimin bir anda değer kaybetmesine neden olması bakımından yoksulluğa sebep olan unsurlar arasındadır (Cardoso, 1992:2).

1.1.2.6. Ekonomi Politikalarının Yoksulluğa Neden Olması

Ekonomik politikaları ekonomik konularda en etkili unsurlar olduğu için yanlış veya yetersiz uygulamaları yoksulluğa en fazla neden olacak uygulamalar

olacaktır. Bu konuda yapılan çalışmalarda ekonomi politikalarının eşitsizlik üzerindeki etkileri konusunda çalışılmış, elde edilen verilere göre uygulanan para politikaları ile toplumda az gelir seviyesine sahip insanların refah seviyeleri arasında gerek kısa dönemli gerekse uzun dönemli ilişkiler olduğu görülmüştür. Kısa ve uzun dönem ilişkileri ise uygulanan para politikasının türüne göre değişiklik göstermektedir. “Genişletici” olarak tabir edilen para politikaları üretimde hızlı bir genişleme sağladığı için kısa bir zaman dilimi içinde yoksul olarak tabir edilen kesimin refah seviyesinde iyileşme sağlar. Bunun yanı sıra enflasyon açısından düşük oran oluşturmayı hedefleyen ve uzun zamana yayılan istikrarlı bir para politikası uzun vadede yoksul bireylerin refah seviyelerinin artmasını sağlaması açısından önemlidir.

Para politikaları ekonomik alanda yapılan hamleleri ve dolayısıyla ekonomi yönetimini de etkilediği için toplumda meydana gelen işsizliği de önleme açısından önemlidir. İstihdamın artmasının sağlanması toplum içinde gelir seviyesinin yükselmesini ve yoksulluğun azalmasını sağlayan önemli bir faktördür. Ancak para politikalarının kullanımı istihdam veya enflasyon oranları üzerinde kısa dönemde etkili olmaktadır. Para politikası ekonomik piyasalarda geçici bir canlanma sağladığı için yoksulluk üzerindeki azaltıcı etkisi de geçici olmaktadır. Diğer bir ifadeyle uygulanan para politikası sayesinde gelişen istihdam olanakları para politikasının etkisi geçip normale döndüğü zaman normale döneceği için var olan yoksulluk unsuru tekrar ortaya çıkacaktır. Yine bu uygulama gerçekleştirildiği esnada enflasyon konusunda olumlu gelişmelerin yaşanmasını sağlarken uygulamanın sona ermesi ile enflasyonun da geri dönmesine neden olacaktır.

Enflasyonun oranlarının para politikası öncesindeki hâline geri dönmesi ve yüksek seviyede olması durumu ekonomik piyasalarda bir belirsizlik ortamının yaşanmasına neden olacaktır. Yaşanan belirsizlik ise makroekonomik açıdan bakıldığı zaman piyasalarda istikrarsız bir ekonomi beklentisine yol açarak ve bu da ekonomik dengeleri sarsacaktır. Yaşanan bu olumsuzlukların neticesinde gerek sermaye hareketlerinde, yeni yatırımlarda veya ülke içine girecek olan yabancı yatırımlarda azalma ortaya çıkacağı için ekonomik manada büyümenin de yavaşladığı görülecektir. Makroekonomik anlamda ortaya çıkacak olan istikrarsız yapının yatırım faaliyetlerini aksatması nedeniyle enflasyonda meydana gelen

yükselme toplum içinde bir belirsizlik havası oluşturarak rant faaliyetlerinin fazlalaşmasına neden olacaktır Bu fazlalaşma ülkede belirlenen ortalama refah seviyesinde düşmeye yol açacak bir durumdur.

Enflasyon oranlarının yükselmesi ve bu nedenle makroekonomik yapıda meydana gelen dalgalanma, diğer bir ifadeyle istikrarsız ekonomik yapı, ilk etapta toplumu bütünsel olarak etkileyen bir durum gibi gözükmektedir. Esasen durum aynen bu şekildedir. Ancak daha önce de değindiğimiz gibi yüksek gelir seviyesine sahip bireylerin yatırımlarını ve birikimlerini kullanma konusundaki tecrübeleri, bu bireylerin istikrarsız ortamlardan doğabilecek zararlardan veya enflasyon oranlarından daha az olumsuz etkilenmelerine neden olmaktadır. Bu da hâlihazırda toplumun düşük gelir seviyesine sahip olan insanların ortaya çıkan olumsuz durumdan daha fazla etkilenmelerine neden olacak bir durumdur. Nitekim para politikaları konusundaki yanlış yaklaşımlar ve bu yaklaşımları nedeniyle enflasyon oranlarının artması bireylerin yastık altı olarak tabir edilebilecek olan birikimlerinin durduğu yerde değer kaybetmesine ve mevcut birikimin alım gücünün düşmesine neden olacağı için yoksun kesim daha yoksul bir hale gelecektir (Romer ve Romer, 1998:20).

1.1.2.7. İstihdam Sorunlarının Yoksulluğa Neden Olması

İstihdam olanaklarının yetersiz olması yoksulluk konusuyla birebir ilgili olan bir durumdur. Nitekim yoksulluk konusu bireylerin geçimlerini sağlayabilecek kadar gelire sahip olmamaları durumudur ki bir gelir elde edebilmek için de çalışma zorunluluğu vardır. Bu da istihdamın yetersiz olması durumunun yoksulluğu birebir ortaya çıkardığının göstergesidir (Gündoğan, 2003:161).

Yoksul olarak nitelendirilen bireyler incelendiği zaman bunların genel anlamda işsiz oldukları veya düzenli bir işe sahip olmadıkları gibi bir sonuçla karşılaşılacaktır. İşsizlik ve yoksulluk olguları arasındaki ilişkinin doğru şekilde tespit edilebilmesi için işsizlik yapısını doğru şekilde ele almak oldukça önemlidir. Nitekim çalışmayan her bireyin yoksulluk sebebi olduğu veya toplumdaki yoksulluğu artırıcı bir etki yaptığını söylemek zordur. Bireylerin, yoksulluk üzerinde herhangi bir etkisinin olabilmesi için öncelikle aktif nüfus olarak tabir edilen 15-64 yaş arasında olması ve bu yaş aralığında iken düzenli bir çalışma hayatının olmaması

veya tam anlamıyla işsiz olması bu konuda aranan ilk şarttır. Diğer bir ifadeyle aktif nüfus olarak tabir edilen yaşta olmayan bireyler zaten çalışma veya istihdam konularının dışında olan bireyler oldukları için onları işsizlik ve yoksulluk arasındaki ilişkiye dâhil etmek iki olgu arasındaki bağlantının yanlış tespit edilmesine neden olacaktır (Şenses, 2006:168).

Esasında yoksulluk ve istihdam konularını birlikte ele aldığımız zaman yoksulluğun işsizlik durumunun hem sebebi hem de sonucu olarak ortaya çıktığını görmek mümkündür. Diğer bir ifadeyle bireylerin ekonomik faaliyet alanlarında yer alması, bir gelir elde etme amacıyla yapılan faaliyettir. Bu faaliyeti yerine getirmeyen kişiler yoksul olmak durumundadırlar. Nitekim bu bireyler herhangi bir ekonomik getiriden yoksundurlar. Bu şekilde ortaya çıkan durum işsizliğin yoksulluğa sebep olmasına örnektir. Ancak ülkenin geneline yayılan bir işsizlik durumu düşünüldüğü zaman bu durum, üretim ve tüketim dengesinde negatif bir etki oluşturacağı için üretim faaliyetleri azalmak zorunda kalacaktır. Azalan üretim faaliyetleri daha az iş gücü ile gerçekleştirilebileceği için mevcut işgücünde de üreticiler tarafından bir azaltmaya gitme durumu söz konusu olacaktır. Bu durumda işten çıkarılan bireyler yeni işsizler sınıfını ve dolayısıyla da yoksulluğa geçecek yeni bir sınıfı oluşturacaklardır. Bu da yoksulluğun işsizliğe neden olmasına bir örnek olarak gösterilebilir (Arpacıoğlu, 2012:34).

İstihdam konusunda yaşanan sorunların yoksulluğa neden olması ülkeler açısından farklılık arz etse de istihdam sorununun dünya geneline yayılmış bir sorun olduğunu belirtmekte fayda vardır. Bu konuda yapılan araştırmalardan elde edilen verilere göre, Dünya üzerinde işsizlik oranı %6,2 gibi ciddi bir seviyeye ulaşmıştır. Ancak mevcut durumun tüm ülkeler açısından tek bir sebebi olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu konuda yoksulluğun işsizliğe neden olması veya işsizliğin yoksulluğa neden olması gibi bir ortak payda oluşturmak oldukça güçtür. Nitekim gelişen sanayi ve üretim faaliyetlerinde ilerleme kaydeden, teknolojik gelişmeler açısından ilerleme sağlayan ülkelerde iş gücü açısından insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu durum üretim faaliyetlerinde daha az yer almakta ve bireylerin yeterince istihdam edilmemesi gibi bir sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dünya genelinde istihdam sorunlarını aşmak isteyen bireylerin kendilerini yeterince geliştirmiş, kalifiye olarak

tabir edilen bireyler arasında yer almaları gerekmektedir ve işgücü açısından kalifiye olmayan veya kendini yeterince geliştirmemiş olan bireylerin istihdam sorunu ile karşılaşması ihtimali oldukça yüksektir. Bu da istihdam sorunlarında bireysel faktörlerin de etkili olduğunun kanıtıdır. İstihdam sorununun yaşandığı ülkelere bakıldığında zaman genel manada sanayileşmenin üst seviyelere çıktığı ve bu doğrultuda sanayide teknoloji kullanımının hat safhalara ulaştığı ülkeler olduğu görülmektedir. Tarım sektörü ile uğraşan veya ekonomisinin büyük kısmı tarıma dayalı olan ülkelerde ise istihdam sorunları daha az yaşanmaktadır. Ancak bu ülkelerde ekonomik faaliyetlerin sanayileşmeye doğru ilerlemesi yakın gelecekte işsizlik oranının artması riskini doğuracaktır. Bu risk ülkeler özelinde olmakla birlikte dünya geneli için de yaşanması muhtemel olan bir risktir (Yılmaz, 2006:31 – 32).

İstihdam sorunlarının giderilmesi diğer bir ifade ile bireylerin ekonomik faaliyetlerde yer alması yoksulluk sorununun önlenmesi hususunda önemli bir hamle olmakla beraber bu durum yoksulluğun tamamen ortadan kaldırılması sonucunu maalesef doğurmamaktadır. Nitekim yoksulluğun ortadan kalkabilmesi için bireylerin salt çalışan bireyler olması yeterli değildir. Diğer bir ifadeyle çalışmak ve çalışma sonucu elde edilen gelir yeterli olduğu zaman yoksulluk kavramının ortadan kalkmasından söz etmek mümkündür. Bireylerin düşük ücretlerle çalışması durumunda ne kadar çalışırsa çalışsın yoksulluk sorununun ortadan kalkmayacağı bir gerçektir. Bu durum ayrıca toplum içinde gelir dağılımını da olumsuz şekilde etkileyip işgücüne katılım konusunda oluşabilecek talebin de azalmasına neden olarak yoksulluğun artmasına neden olacaktır. Özetle söylenebilir ki istihdam olanaklarının arttırılması yoksulluk konusunda olumlu katkılarda bulunsa da ücretlerin yeterli seviyeye getirilmemesi istihdamdan sağlanan faydayı maalesef devre dışı bırakacaktır (Akçakaya, 2009:8).

Bu noktada herhangi bir ekonomik faaliyet alanında yer almasına rağmen elde ettiği gelirin az olması nedeniyle yoksulluk sınırının altında yaşayan bireyler ortaya çıkmaktadır. Bu durum dünya genelinde yaşanan bir sorundur. Özellikle gelişmemiş ülkelerde yaşayan bireyler oldukça düşük ücretlerle çalışmaktadır. Bu durumun iki farklı etkisi vardır ki, bunlardan ilki daha önce de değindiğimiz gibi ekonomik faaliyetlere katılmasına rağmen yoksul kalan bir sınıfın ortaya çıkması veya istihdamın yoksulluk sorununu ortadan kaldırmamasıdır. Bir diğer husus ise

bireylerin oldukça az miktarda ücretlere çalışmalarına rağmen işsiz olarak görülmemeleridir (Yılmaz, 2006:30 – 31).

İşsizlik ve yoksulluk konuları arasındaki ilişkilerde farklılaşmaya yok açan bir diğer unsur ise işsizlik konusunda devletler bünyesinde yapılan düzenlemelerdir ki bu durum her ülke için farklılık arz edebilir. Bu düzenlemelere, işsizlik yardımları veya işsizlik sigortası gibi uygulamaları örnek vermek mümkündür. Bu uygulamalarda yapılan yardımların miktarlarındaki farklılık yoksulluk konusunda da farklılaşmalara neden olmaktadır (Şenses, 2006: 168 – 169). Ancak ülkeler bazındaki farklılıkların olumlu / olumsuz olma durumları ülkenin gelişmişliğine göre farklılık göstermektedir. Nitekim gelişmiş ülkelerde işsiz bireylere yapılan yardımlar incelendiği zaman bireyler işsiz olmalarına rağmen aldıkları yardımlarla yoksulluk sınırının üzerinde yaşayabilmektedirler. Ancak yoksulluk konusunda yardımların olduğu, gelişmemiş ülkeler incelendiği zaman bu ülkelerde yapılan yardımların oldukça yetersiz olduğu görülmektedir (Gündoğan, 2003:162). Bu noktada yoksulluk olgusunun ortaya çıkmasında ülkelerdeki sosyal yardım örgütlerinin de büyük etkisi olduğu görülmektedir.

1.1.2.8. Sendikalaşmadaki Yetersizliğin Yoksulluğa Neden Olması

Sendikalar herkesin bildiği görev tanımıyla bir ekonomik faaliyet alanında faaliyet gösteren ve kendilerine bağlı olan bireylerin haklarını savunan yapılanmalardır. Konu diğer bir şekilde düşünüldüğü zaman sendikalar üyelerini yoksulluk sınırının altında gelir elde etmemeleri için mücadele eder. Bu durum beraberinde yoksulluktan korunmayı getirecektir (Akçakaya, 2009:10). Esasında sendikaların bu faaliyetleri doğrudan bir oran belirleme ve bu oranın altında olan bir yaptırım kabul etmeme şeklinde değildir. Ancak sendika yapılanmaları üyeleri için en yüksek menfaatleri sağlama adına mücadele ettiği için olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Bu noktada sendika açısından yetersiz yapılanmalarda bireylerin haklarını savunabilecek olan bir yapı olmadığı için mağdur olma durumu daha bariz olabilir.

1.1.2.9. Büyüme ve Gelir Dağılımındaki Farklılıkların Yoksulluğa Neden Olması

Büyüme ve gelir dağılımının yoksulluk üzerindeki etkilerinin anlaşılabilmesi için öncelikle büyüme ve gelir dağılımı konularının anlaşılması gerekmektedir. Büyüme herhangi bir ekonomik yapıda belli bir zaman dilimi içerisinde mal üretiminde veya hizmet üretiminde artışın meydana gelmesidir. Bir ülkede üretilen tüm mal ve hizmetin maddi anlamda değerini gösteren Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) reel olarak ölçülebilir. Bu nedenle büyümenin tespiti aşamasında elde edilen veriler orijinal olup hesaplamalar da somut değerlere dayanmaktadır. Bunun yanı sıra bu ölçüm sonuçlarından hareket edilerek ülkenin büyüme oranı da hesaplanabilir (Sullivan ve Sheffrin, 2003:310).

Gelir dağılımı ise bir ülkede ekonomik faaliyet alanlarında yer alan bireyler tarafından ortaya konulan ürünlerden elde edilen gelirin ülke içinde yaşayan bireyler arasındaki dağılımını ifade etmektedir. Gelir dağılımı yalnızca yoksulluk konusunda önemlidir demek eksik bir yaklaşım olacaktır. Nitekim bireylerin toplum içindeki sosyal ilişkileri ve bundan doğacak olan huzur ve güven ortamının oluşması açısından gelir dağılımının adil bir şekilde yapılması oldukça önemlidir. Gelir dağılımında gözetilen adalet unsuru toplumda, hangi sınıfa mensup olursa olsun, insanlar arasında belirli bir seviye farkının olmasını sağlayacak, diğer bir ifadeyle toplumda dip seviyede yoksul veya aşırı seviyede zengin insanların ortaya çıkmasını engelleyecektir. Bu da bireylerin imkânlardan kendilerine yetebilecek ölçüde faydalanabilmelerini sağlayarak toplumda bir huzur ve barış ortamı oluşturacaktır (Aktan ve Vural, 2002:3).

Yoksulluk ekonomik manada büyüme ve gelir dağılımındaki eşitsizlik konularıyla yakından ilgilidir. Büyüme faktörünün yoksulluk oranını düşürdüğü bilinmektedir. Büyümenin yoksulluk üzerindeki etkisi Çin veya Güney Kore gibi ülkelerin ekonomileri üzerinde yapılan araştırmalarla somut şekilde ortaya konulmuştur. Ancak burada dikkat çekici olan husus gelir dağılımında meydana gelen eşitsizliğin büyüme ile değişmediğidir. Diğer bir ifadeyle büyüme faktörü ülkede genel manada bir ekonomik refah artışı olarak görülse bile yoksul olan bireylerin ekonomik büyüme sonucunda oluşan imkânlardan yoksul olmayan bireyler

kadar yararlanamadığı bilinmektedir. Bu durum da büyümenin gelir dağılımında meydana gelen eşitsizliği ortadan kaldırmadığı yönünde bir eleştiri gündeme getirmektedir. Bu bağlamda yapılacak olan düzenlemeler büyüme ile doğru orantılı olarak gelir dağılımında meydana gelen eşitsizlik durumunu ortadan kaldırmaya yönelik tedbirlerin alınması olmalıdır. Bu durum yoksulluğun azaltılması konusunda oldukça etkili olacaktır (Şenses, 2006:149 – 151).

Büyüme konusundaki yetersizlik yoksulluğu ortadan kaldıramadığı gibi bu konuda Birleşmiş Milletler tarafından ortaya konulan Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri olarak tanımlanan hedeflere ulaşmayı da geciktirmektedir. Nitekim Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 2015 yılında Dünya üzerinde var olan aşırı yoksulluk durumunun yarıya indirilmesi hedeflenmekteydi. Bu bağlamda belirlenen amaca ulaşabilmek için gelişmekte olan ülkelerin büyüme oranlarının yükseltilmesi ve bu konuda bir istikrarın sağlanması gerekiyordu. Ancak büyüme oranlarında artış sağlanmasına rağmen belirlenen ülkelerde yoksul insanların sayısında azalma yerine artış olduğu görülmüş ve bu da büyümenin yoksulluk üzerinde ne denli etki yaptığı konusunda tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Epaulard, 2003:4).

Büyüme konusunda bazı ülkeleri incelediğimiz zaman farklı büyüme durumları ve bu durumların ülke içine farklı yansımalarını görmek mümkündür. Örneğin, yapılan tüm müdahalelere rağmen Afrika Kıtası'nda Sahra altı olarak tabir edilen alanda büyüme veya gelişme konusunda oldukça düşük bir performans sergilendiği görülmüştür. Nitekim Afrika ülkesi olan pek çok ülkede insanlar gayri safi yurtiçi hasılanın altında bir gelire sahiptirler. Bu konuda Asya ülkelerini incelediğimizde pek çok Asya ülkesinde bugüne kadar görülmemiş seviyede bir büyümenin yaşandığı görülmüştür. Ancak bu durumun konumla olan bağlantısı konusunda yorum yapmak oldukça güçtür. Bu konuda, günümüzde Dünya üzerinde ekonomik anlamda oldukça güçlü olan İngiltere'nin yakın bir geçmişte düşük gelirli bir ülke olduğu örneğini vermek mümkündür. Asya ülkelerinden Singapur, Tayvan gibi ülkeler çok kısa bir zaman içinde düşük gelirli ülke konumundan yüksek gelirli veya orta gelirli ülke konumuna yükselmişlerdir. Çin yakın bir geçmişte oldukça kapalı ulusal yapı ve düşük ekonomik sisteme sahip bir ülke iken günümüzde her yıl en az %9'luk bir büyüme oranıyla büyümekte ve bunu sürdürmektedir. Burada da Ortadoğu ülkeleri ve Kuzey Afrika olarak nitelendirilen bölgede bulunan ilkel

Ülkelerin gelişmeleri de dikkate değerdir. Bu bölgelerdeki ülkeler ekonomik anlamdaki gelişmelerini veya refah seviyelerini petrol kuyuları ile elde etmektedirler. Ancak petrol kuyularının işletilmesi veya çıkarılan petrolün yurt dışına satılması konusunda aracı firmalar görev aldığı için bu bölgelerde çalışan nüfus içine dâhil olan bireylerin istihdam olanaklarının düşük olması nedeniyle iş gücü dışında kaldıkları görülmektedir. Bu da bireysel anlamda ekonomik faaliyetlerin dışında kalma nedeniyle gelir elde edememe sorununu ortaya çıkarmaktadır ki yoksulluk konusunda bu durumun da etkisinden söz etmek mümkündür (Addison, 2004: 1 – 2).

1.1.2.10. Ekonomik Kriz Durumlarının Yoksulluğa Neden Olması

Yoksullukla en fazla ilişkili olan ve yoksulluğun ortaya çıkmasında en büyük paya sahip olan durumlardan biri de ekonomik kriz durumlarıdır. Ekonomik krizler ülkelerin ekonomik yapılarında beklenmedik dönemlerde ortaya çıkan büyük veya küçük çapta olumsuz durumlar oldukları için etkileri de derin veya yzeyssel olarak hissedilebilmektedir. Ekonomik krizlerin ortaya çıkışı bakımından tek bir durumdan bahsetmek mümkün değildir. Ülkelerin ekonomik yapıları veya gelişmişliklerine göre yaşayacakları kriz durumları da birbirinden farklı şekillerde olmaktadır. Ancak ekonomik krizin sonuçları itibariyle birtakım ortak ilkelerden bahsetmek mümkündür. Bunları;

- lke genelinde üretim faaliyetlerinin hızlı şekilde düşmesi,
- ekonomik faaliyet alanında yer alan işletmelerin iflas etmesi,
- istihdam olanaklarının daralması ve işten çıkarmaların yaşanması,
- alışan bireylerin aylık gelirlerinde azaltmaya gidilmesi,
- ekonomik piyasalarda çöküşün yaşanması

şeklinde sıralamak mümkündür (Yılmaz, 2006:23).

Ekonomik kriz durumlarının ülke genelinde bir etki yaptığından söz edebilmek ile birlikte yapılan incelemelerde toplum içinde ekonomik krizlerden etkilenme durumlarının farklılık gösterdiği görülmektedir. Ekonomik krizler bir toplumda yoksul bireyleri yüksek gelir seviyesine sahip olan bireylere göre daha fazla etkilemektedir. Bu konuda bireylerin yatırım araçlarını kullanmasının veya

gelir getirici ekstra durumlara sahip olmalarının etkisinin olduğu da bilinmektedir. Bu nedenle ekonomik krizler için, yoksul sınıfı daha fazla yoksullaştıran olumsuz gelişmeler şeklinde bir tanımlama yapmak da mümkündür (Bilge, 2009:145).

1.1.3. Yoksullukla İlgili Yaklaşımlar

Yoksulluk yaklaşımları, esasında yoksulluğun tanımlanması ve bu tanımlar içinde ortak olan veya ağır basan ana noktaların bir araya getirilmesiyle oluşan yaklaşımlardır. Temel olarak dört yaklaşım şeklinde ele alınır. Bunları;

- Yoksulluğun temel göstergesi olan parasal yaklaşım,
- Kapasite yaklaşımı,
- Bireylerin toplum tarafından görmüş oldukları tepkiyi ifade eden sosyal dışlanma yaklaşımı,
- Katılımcı yaklaşım

şeklinde sıralamak mümkündür. Sıralanan bu yaklaşımlar incelendiği zaman, bunların birbirine ağır basma veya bir diğerini devre dışı bırakma gibi bir durumdan ziyade birbirini tamamlar nitelikte oldukları görülmektedir. Ancak bu tamamlayıcılık kavramların herhangi birini birbirinin yerine kullanılabilmesi anlamına gelmemektedir (Thorbecke, 2005:3; Laderchi vd., 2003:244).

Yoksulluk konusunda tek elden bir yaklaşımın ortaya konulmamasının temel nedeni yoksulluğun farklı boyutlara sahip olan bir olgu olmasıdır. Yoksulluk konusundaki farklı yaklaşımlar ölçülmesi zor olan alanlara dair ortaya konulmuştur. Bunu örneklendirmek gerekirse, yoksulluğun maddi boyutu ile ilgili yaklaşım farklı sosyal boyutuyla ilgili yaklaşım farklıdır veya yoksulluğun insani boyutu farklı ekonomik boyutu ise farklıdır. İşte ortaya konulan farklı yaklaşımların çıkış noktası bu farklı boyutlara dair doğru yaklaşımların sergilenmesini sağlamaktır.

1.1.3.1. Yoksulluk Konusundaki Parasal Yaklaşım

Yoksulluk konusundaki parasal yaklaşım, gelir yaklaşımı olarak da ifade edilmektedir. Bu yaklaşımda para faktörü yoksulluk konusundaki temel belirleyici olarak düşünüldüğü için yoksulluğun teşhisinde ve ölçümünde en fazla kullanılan yaklaşımdır. Parasal yaklaşıma göre, yoksulluk tüketim miktarının veya ekonomik

manadaki gelirin yoksulluk sınırı olarak belirlenen sınırın altında olmasını ifade etmektedir. Buradaki gelir veya gelirin harcanması piyasadaki mevcut fiyatlara göre hesaplanan bir durumdur. Parasal yaklaşımı ekonomistler tarafından tercih edilmesinin veya sıklıkla kullanılmasının en önemli nedeni mikro ekonomik sebeplerdir. Nitekim mikroekonominin temelindeki fayda maksimizasyonu davranışı ile uyumlu olması bu yaklaşımın kullanılmasını daha gerekli kılmaktadır. Bu yaklaşıma göre asgari bir seviyeyi belirten yoksulluk sınırının altında olan ekonomik gelir veya yine bu sınırın altında kalan harcama faaliyeti bireylerin yoksul olarak nitelendirilmesi konusunda temel kıstastır.

Parasal yoksulluğun ortaya konulmasında en geçerli veriler tüketim faaliyetlerinin incelenmesi ile elde edilmektedir. Nitekim tüketim faaliyetleri ailelerin ekonomik gelirlerini daha iyi yansıtmakta ve yaşam seviyeleri hakkında daha fazla ipucu vermektedir. Bunu şöyle açıklamak mümkündür; bireyler elde ettikleri geliri tasarruf olarak bir kenara bırakıp harcama yapmama durumlarında belirli imkânlardan kısıtladıkları için yoksul olarak görülmeleri mümkündür. Ancak ortada harcanan bir meblağ varsa bu meblağ ailenin ekonomik durumunu veya refah seviyesini gösteren en iyi çıktıdır (Thorbecke, 2005:5; Laderchi vd., 2003:249).

1.1.3.2. Yoksulluk Konusundaki Kapasite Yaklaşımı

Kapasite yaklaşımı parasal yaklaşımla aynı ölçüde olmasa bile son yıllarda oldukça yaygın olarak kullanılmaya başlanan bir yaklaşımdır. Kapasite yaklaşımının temelleri iktisat bilimine oldukça büyük hizmetler vermiş Adam Smith, Karl Marx gibi insanlara dayanmaktadır (Sen, 1995:23). Yine bunun yanı sıra adalet teorisi ve temel mallara ulaşılabilirlik gibi kavramların bu yaklaşımın içinde yer alması kapasite yaklaşımının güvenilir olma oranını ve dolayısıyla tercih edilme seviyesini arttırmıştır. Ayrıca yaklaşımın belirttiğimiz ekonomistlere dayanması sonucunda kapasite yaklaşımı kamu politikası olarak da uygulanan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır (Fukuda ve Parr, 2003:304).

Kapasite yaklaşımının hükümetler tarafından tercih edilen ve uygulanan bir politika olmasının temel sebebi toplumda yoksulluk konusunda karşılaşılan sorunların anlaşılması noktasında esnek bir çerçeve sunmasıdır. Nitekim ortaya konulan yaklaşıma göre insani boyuttaki gelişme; bir insanın yeterlik seviyesinin ve

kazanımlarının gelişimi veya bir insanın yapabileceği faaliyetlerin fazlaşması olarak tanımlamaktadır. Bu da kapasite yaklaşımına göre insanoğlunun yapabileceği faaliyetlerin veya ulaşabileceği noktaların sayısının artması anlamına gelir. Bu noktaları fizyolojik ihtiyaçların karşılanması, sağlık imkânlarından daha iyi faydalanma, bilgi seviyesinin artması veya sosyal anlamda farklı pozisyonlarda yer alma şeklinde örneklendirmek mümkündür. Bu açıdan yaklaşıldığında kalkınmak için insanların güçlerinin yetebileceği noktaların önündeki engeller kaldırılmalıdır. Bu da insanın ulaşabileceği pozisyonlar açısından örneklendirilirse sağlık konusundaki sorunların giderilmesi, bireylerin sosyal anlamda daha faydalı olabilecekleri imkânların sunulması, bilgiye ulaşmanın daha rahat olması ve bu şekilde bilgisizliğin ortadan kaldırılması anlamına gelir. Bu bakış açısından hareket edildiği zaman insanlar kendi yaşamlarını veya kendi kaderlerini kendi kararlarıyla belirleme noktasında özgür bırakılmalıdırlar. Diğer bir ifadeyle devletler tarafından uygulanan kalkınma veya sosyal yardım amaçlı programlardan pasif şekilde yararlanan bireyler olmamalıdırlar (Alkire, 2005:120 – 128).

Daha önce de değindiğimiz gibi kapasite yaklaşımında iktisat biliminin gelişmesinde önyak olan Adam Smith'in de görüşleri kabul edilmektedir. Kapasite yaklaşımında Adam Smith'in yaklaşımı olan, mal ve hizmetlerin arttırılması hususunun insanın gelişmesi için bir mecburiyet olduğu durumu olduğu gibi kabul edilmektedir. Ancak bu yaklaşım servet hususunda, insanın ulaşmak istediği esas noktanın servet olmadığını, amaçlara ulaşabilmek için servetin yararlı bir araç olduğunu öne sürerek daha çağdaş bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu bağlamda insanların yaşam kalitesi veya refah düzeyleri ile ilgili karar vermeden önce onların ekonomik ve sosyal anlamda ulaşabildikleri düzeyin tespit edilip saptamanın buna göre yapılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Üzerinde durulan hususlardan hareketle insanlar ve insanlar üzerinden toplumların farklılığının göz önüne serildiği yaklaşımda, bireysel veya toplumsal manada gelirlerin kazanımlara çevrilmesi hususunda kapasite farklılıklarının olduğu belirtilmektedir. Bireysel anlamda, bedensel engellere sahip olan bireylerin normal bireylerden daha fazla kaynağa ihtiyacı olduğuna dikkat çekilmekle beraber yeterlilik hususunda yaş, fiziksel özellikler, cinsiyet vb. konulara da dikkat çekilmektedir (Alkire, 2005:5).

Kapasite yaklaşımında insanların yoksulluktan kurtulabilmeleri için şart olarak büyük bir donanımına sahip olmaları veya kapasitelerinin fazla olması gerekli görülmektedir. Ancak insanların yaşadıkları toplum içinde sosyal baskıya maruz kalmaları, kısıtlanmaları veya yönetimdeki baskılar nedeniyle hedeflerinin ve ulaşacakları sonuçların daraltılması ise onları yoksul olmaya mahkûm edecektir (Thorbecke, 2005:6 – 8).

1.1.3.3. Sosyal Anlamda Dışlanmaya Dayalı Yaklaşım

Sosyal dışlanma yaklaşımı daha çok gelişmiş ülkelerde yaşanan, yoksulluğa dayalı bireylerin toplumdan dışlanması sürecini anlatmak için kullanılan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım yoksulluğun toplum içindeki çok boyutluluğuna vurgu yapar.

Sosyal dışlanma kavramı Birleşmiş Milletler tarafından gelişmekte olan ülkelerde incelenen bir kavramdır. Avrupa Birliği tarafından da incelenen ve tanımlanan sosyal dışlanma kavramı, bireylerin bireysel veya toplu şekilde toplumun dışlanmasına maruz kalması olarak tanımlanmaktadır. Ancak dışlanmada bir bütünsellik olması şart değildir. Diğer bir ifadeyle dışlanma faaliyeti kısmen veya tamamen olabilmektedir. Bu konuda belirli bir unsurun bulunması hususuna ise dikkat çekilmemiştir.

Bir diğer yaklaşıma göre ise toplumsal manadaki sosyal dışlanmanın gerçekleşebilmesi için birtakım gerekliliklere ihtiyaç vardır. Bu gerekliliklerin en başında bireyin veya grubun belli bir toplum içinde yaşaması gelmektedir. Bu gereklilik herkes tarafından kabul edilmekle birlikte ikinci şart ise sosyal dışlanmaya maruz kalan zümrenin kendi istek ve iradesi dışında gerçekleşen olaylar nedeniyle toplum içinde normal olarak kabul edilen veya toplumun büyük bir kesimi tarafından faydalanılan aktivitelere katılamaması gerekliliğini taşır. Bu gerekliliklerin sağlanması konusunda, iki koşulun da yaşandığı grup veya bireyler sosyal dışlanmaya maruz kalan bireyler olarak ele alınır.

Diğer yaklaşımlarda olduğu gibi sosyal dışlanma yaklaşımında da tek boyutlu bir yapıdan söz etmek mümkün değildir. Nitekim tanımlarda da belirtildiği gibi sosyal dışlanmışlığın ortaya çıkabilmesi için birden fazla unsurun bir araya gelmesi gerekir. Diğer bir ifadeyle birden fazla alanda bireylerin yoksulluk yaşamaları sosyal

dışlanma yaklaşımının en belirgin özelliğidir. Ancak bu farklılıkların varlığı sosyal dışlanma yaklaşımına göre yoksulluğun boyutunun ölçülmesini zorlaştıran unsurlardandır. Nitekim bireylerin bir alanda yoksunluk yaşaması ve bir alanda yaşamaması durumu veya bu yaşanan durumların ikisinin de yeterince belirgin olmaması durumu sosyal dışlanmışlığa göre yoksulluğun belirlenmesini zorlaştıran unsurlar olmaktadır (Laderchi vd., 2003:259).

1.1.4. Yoksulluk Konusu İle İlgili Temel Kavramlar

1.1.4.1. Yoksullukta Kesinlik (Mutlak Yoksulluk)

Yoksulluk kavramı insanların bir takım ürünlere veya ihtiyaçlarına ulaşabilmeleri konusunda ekonomik anlamda sıkıntı yaşaması şeklinde genel bir çerçeve içinde ele alınıp değerlendirilebilir. Bu bağlamda yoksullukta kesinlik veya mutlak yoksulluk olarak tanımlanabilecek olan yoksulluk insanların yaşamlarını sürdürmeleri için gereken ihtiyaçlarını veya temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumunda olmalarıdır. Diğer bir ifadeyle mutlak yoksul olarak tanımlanan bireyler ekonomik olarak fizyolojik ihtiyaçlarını temin edebilme gücünden yoksun olan bireylerdir. Bu bağlamda mutlak yoksulluk kavramı bireylerin yaşam olanaklarını oldukça aşağıya çekip sağlık, sosyal, eğitim vb. konularda da sorunlar yaşanmasına neden olabilecek bir durumdur (Dumanlı, 1996:6).

1.1.4.2. Yoksullukta Görelilik (Nisbî Yoksulluk)

Görelî yoksulluk durumu bireyin / bireylerin yoksulluk durumlarının kesinlik kazanmamış olmasını ifade eder. Bu yoksulluk durumunda bireyin refah seviyesi toplumda ortalama olarak belirtilen refah seviyesinin bir bölümünün altında kalmaktadır. Teknik olarak ise; toplum içinde var olan ve haliz hazırdaki duruma göre ortalama olarak tabir edilen gelir kaynaklarına sahip olma bakımından bireyler arasındaki farklılıkları ifade eden bir kavramdır. Görelî yoksul olarak tabir edilen kesim açlık sınırı olarak ifade edilen sınırın altında değildir. Ancak toplum tarafından ortalama yaşam standardı olarak belirlenen standardın altında yaşamaktadır (Dumanlı, 1996:6).

1.1.4.3. İnsani Yoksulluk

İnsani yoksulluk diğer yoksulluk türlerine göre daha evrensel nitelikte olan bir yoksulluk türüdür. Bu yoksulluk türüne dair belirlemeler Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı kapsamında belirlenen kriterlere göre tanımlanmıştır. Esasında insani yoksulluk olarak tabir edilen yoksulluk durumunda gelir dağılımına dikkat çekmekten ziyade yoksulluğun insani boyutuna dikkat çekilmekte ve bireyler üzerindeki olumsuz etkileri konusunda yordama yapılmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın insani yoksulluk konusundaki tespitleri belirli kriterlere dayanmaktadır. Bu kriterleri aşağıdaki gibi sıralamamız mümkündür (Korkmaz, 2004:25).

- Öncelikli olan insanların yaşam süreleri dikkate alınır. Nitekim ortalama ömrün kısa olması insani yoksulluk belirteçleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Bu kriter doğrultusunda yaş konusunda da belirli bir sınır vardır. Buna göre, ortalama ömrün 40 yaşın altında olması insani yoksulluğun ortaya çıkma sebeplerindendir.
- Bir diğer kriter eğitim faktörüdür. Eğitim konusunda yeterince imkân sağlanmaması ve bu nedenle okur – yazar olması gereken yaş seviyesinde olan insanlar arasındaki okur – yazar oranının az olması da insani yoksulluğa neden olan etkenler arasındadır.

Bir diğer unsur ise yoksulluk konusunda evrensel kriterlerden sayılan ekonomik imkânlardan yoksun olmaktır. Ancak burada ekonomik imkânlarla sosyal imkânlardan yoksunluk da eklenmektedir ki sosyal ve ekonomik imkânlar esasında birbirine bağlı olarak ortaya çıkan durumlardır. Yine bu kriterin içine sağlık imkânlarından faydalanabilme hususu da dâhil edilerek kapsam genişletilmiştir.

1.1.4.4. Farklı Değerlendirme Ölçütlerine Göre Elde Edilen Çok Boyutlu Yoksulluk

Yoksulluğun bu boyutu da Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından ortaya konulmuştur. Ancak 2010 yılında belirlenen bir yoksulluk tipi olması nedeniyle oldukça yeni bir tanımlamadır. Çok boyutlu yoksulluk kavramı insani

yoksulluk kavramının genişletilmiş halidir. Bu genişletme ve güncelleme sayesinde çok boyutlu yoksulluk tanımlaması ile insanların maruz kaldıkları daha ciddi yoksulluk faktörleri ele alınmaya başlanmıştır.

Çok boyutlu yoksulluk ile insani yoksulluk arasındaki en temel fark ise çok boyutlu yoksulluk doğrultusunda hazırlanan indekslerin yoksulluğun boyutunun yanı sıra etkilerinin de ortaya konulmasıdır. İndeks hesaplamasında ise Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen kriterler dikkate alınmaktadır (www.tr.undp.org, e.t.:19.05.2016).

1.1.4.5. Yerleşim Yeri Esasına Dayalı Kentsel ve Kırsal Yoksulluk

Yoksulluğun sınıflandırılmasında bir diğer gruplama yerleşim yeri esasına göre yapılmaktadır. Ancak bu iki farklı yerleşim yerindeki yoksulluğun nedenleri de farklı unsurlardan kaynaklanmaktadır. Örneğin, kırsal kesimde yaşanan yoksulluğun temel kaynağı olarak toprak sahibi olmayan ve belirli bir mesleki yeterliliğe sahip olmayan işçiler gösterilir. Ancak bu durum kırsal kesim için tek başına yoksulluk nedeni değildir. Nitekim kentsel alanlarda nüfusun artması ve şehirleşme faaliyetlerinde yaşanan yoğunlaşmanın da kırsal kesimde yoksulluğu arttırdığına değinilmektedir. Esasında kırsal kesim de ülke bütününde ele alınabilecek yerleşim birimlerinden meydana geldiği için ülkede yaşanan her türlü gelişmeden olumlu veya olumsuz olarak etkilenmektedir. Buna, yönetsel faktörler, ülke içindeki gerginlikler, ekonomik ve sosyal politikalardaki aksaklıklar vb. unsurları örnek vermek mümkündür. Bu denli hassas yapıda olması nedeniyle kırsal yoksulluk genel manada neredeyse tüm ülkelerde görülen bir yoksulluk tipi olması nedeniyle oldukça yaygındır.

Kırsal yoksulluk durumu ülke içindeki olaylardan etkilendiği gibi bu ülkedeki pek çok yapılanmayı da etkisi altına alabilmekte veya dengelerin değişmesine neden olabilmektedir. Nitekim kırsal alanda yoksulluğun artması nedeniyle geçim sıkıntısı çeken insanların göç etmesi, kentsel nüfus dengelerinde değişmelere neden olmaktadır. Bu da kentlerde de yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olan bir durumdur. Bunun yanı sıra kırsal alanların yeterince gelişmemiş olması kentsel alanlardaki ekonomik büyümede ulaşmak istenen sürekliliğin önünde bir engel olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda yatırım ayrılmasının yanı sıra eşit veya

yakın büyüme sağlanmadığı takdirde ülke içinde ekonomik anlamda tabakalaşma sorununun ortaya çıkabileceği de göz ardı edilmemektedir (Aktan ve Vural, 2002:47 – 49).

1.1.4.6. Geçici Yoksulluk ve Kronik (Kalıcı) Yoksulluk

Geçici yoksulluk, kısa süreli veya dönemsel yoksulluk olarak da adlandırılan bir yoksulluk türüdür. Bu yoksulluk çeşidi adından da anlaşılabilceği gibi kalıcı bir durumu ifade etmemektedir. *Bireylerin ekonomik durumlarında meydana gelen ve belirli dönemlerle sınırlandırılabilen yoksulluk türünü ifade etmektedir. Bu durum da yine geçici olarak yaşanan ekonomik sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bu geçici sorunları;*

- *ülke / bölge ekonomisinde meydana gelen geçici kriz durumları,*
- *doğal afetler nedeniyle yaşanan ekonomik krizler,*
- *mevsimlik işsizlik veya geçici süreli olarak işsiz kalma durumları,*
- *ülke içinde yaşanan yüksek enflasyon durumları*

şeklinde sıralamak mümkündür. Geçici yoksulluğa neden olan en önemli etkenler genel manada kriz durumlarıdır. Bu kriz durumları o denli etkili olmaktadır ki yalnızca alt gelir seviyesindeki insanları değil, yüksek gelir seviyesindeki insanları da etkilemektedir (Kaya, 2011:40).

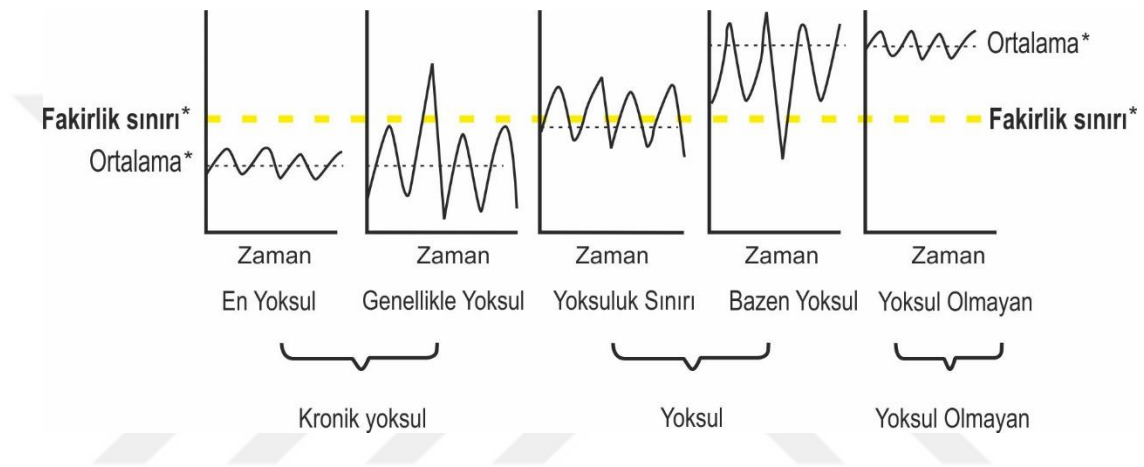
Kronik yoksulluk olarak tabir edilen kalıcı yoksulluk durumu ise yoksulluğun belirli bir dönem ile sınırlı olmadığı, zaman içinde değişmeyen kalıcı bir yoksulluk olmasını ifade eder. Kronik yoksulluktaki kalıcılık durumu o denli uzun sürmektedir ki bireylerin hayatlarının büyük bir bölümü, bazen de tamamı yoksul olarak geçmektedir. Bu nedenle de kronik yoksul olarak nitelendirilen sınıftaki insanların pek çoğu hayata yoksul olarak başlayıp tüm yaşamlarını da yoksul olarak sürdürebilmektedirler (Zülfıkar, 2010:8).

Kronik yoksulluk konusunda araştırmalar yapan Temiz, bu yoksulluk kapsamında farklı noktalara dikkat çekmektedir. Temiz, kronik yoksulluğun yalnızca ekonomik haklardan yoksunluk olarak değerlendirilmesinin eksik bir yaklaşım olduğunu öne sürmüş, kronik yoksulluğun uzun zamana yayıldığı ve hatta nesiller arası aktarım yapılan bir yoksulluk türü olduğunu da vurgulamıştır. Yine bu noktada

kronik yoksulluk ile geçici yoksulluğu birbirinden ayıran Temiz, iki yoksulluk türü arasındaki en önemli farkın geçici yoksullukta bireylerin yoksulluktan kurtulabilme şansı varken, kronik yoksullukta bu şansın neredeyse hiç olmaması şeklinde belirtmiştir (Temiz, 2008:63).

Kronik yoksulluk konusunda yapılan çalışmalar sonucunda 2005 yılında yayımlanan Kronik Yoksulluk Raporu’nda ise yoksulluk konusunda statik bir durumun olmadığına dikkat çekilmiştir.

Şekil I: Yoksulluğun Zaman İçinde Ele Alınması

(Kaynak: Chronic Poverty Report, 2005:5)

Şekilde de görüldüğü gibi yoksulluk durumu statik değil, dinamik bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bireylerin yoksul olma durumları zaman içinde değişiklik gösterebilmektedir. Bu değişiklik sonucunda ise kronik yoksul, geçici yoksul gibi yoksulluk çeşitleri ortaya çıkmakta ve bunlara ek olarak yoksul olmayan bir sınıf da görülmektedir.

Bu ayrıma göre kronik yoksul olarak tabir edilen bireyleri sürekli olarak yoksul olanlar ve birden fazla dönemde yoksul olanlar olarak ayırmak mümkündür. Bu bireyler yaşamlarının her döneminde gelir düzeyleri yoksulluk sınırında veya bu sınırın altında olan insanlardır. Ayrıca genel dönemleri itibariyle yoksul olan bireyler de kronik yoksullar içinde değerlendirilir. Bu sınıfa girenler yaşamlarının tüm dönemlerinde geçirmiş oldukları ekonomik aşamalar toplanarak dönemsel olarak yoksulluk sınırının altında kalan bireylerdir. Ancak bunlar tüm dönemler boyunca yoksul değildirler.

Geçici yoksullar ise dönem itibariyle yoksul olan bireyler olmakla beraber hayatlarının tamamında yoksul veya yoksulluk sınırının üstünde değildirler. Bu bireyler ara sıra yoksul olan bireyler olarak da tanımlanabilirler. Ancak geçici yoksul olarak tanımlanabilmek için hayatı boyunca birden fazla veya belirli bir süre boyunca yoksulluk sınırının altında yer alma gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Bireyler bir dönem dahi yoksulluk sınırının altına düşmeleri durumunda geçici yoksul olarak adlandırılabilirler.

Yoksul olmayanlar ise isminden de anlaşılacağı gibi yoksulluk sınırının üzerinde bir ekonomik gelire sahip olanlardır. Bu bireyler hayatlarının tüm dönemlerinde yoksulluk sınırının üstündedirler. Herhangi bir şekilde kısa bir dönemlik dahi olsa yoksulluk sınırının altına düşmeleri hâlihazırda geçici yoksul olarak adlandırılmalarına neden olur (Chronic Poverty Report, 2005:5).

1.1.4.7. Yeni Yoksulluk

Yeni yoksulluk kavramı dünya literatürüne İngiltere'de gerçekleşen Sanayi Devrimi sonrasında girmiştir. Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan gelişmeler, üretim ve tüketim yapılarındaki farklılaşmalar gibi faktörler yoksulluk olgusunda farklı bir boyutun meydana gelmesine neden olmuştur. Ortaya çıkan bu yeni boyut ise o güne kadar görülmemiş bir yoksulluk şekli olduğu için mevcut durum “Yeni Yoksulluk” olarak adlandırılmıştır.

Yeni yoksulluk olarak nitelendirilen olgunun ortaya çıkmasına sebep olan bazı durumlar vardır. Bu durumları Sanayi Devrimi’yle ortaya çıkan gelişmeler ile özdeşleştirmek mümkündür. *Yeni yoksulluğa sebep olan etkenleri;*

- *içinde bulunulan toplum bünyesinde işsizlik sorununun ortaya çıkması ve fazlalaşması,*
- *formel sektör olarak tabir edilen ve düzenli bir işleyişe sahip olan sektörlerde istihdam olanaklarının azalması,*
- *bireylerin, istihdam olanaklarından faydalansalar bile, elde ettikleri ekonomik gelirin az olması nedeniyle geçim sıkıntısı yaşamaları,*
- *enformel sektör olarak tabir edilen ve düzenli bir iş yapısı bulunmayan sektörlerde bile istihdam olanaklarında azalmanın görülmesi*

şeklinde sıralamak mümkündür. Ancak tüm bu faktörlerin ötesinde yeni yoksulluk kavramının tespiti için aranan en belirgin özellik enformel olarak tabir edilen sektörlerin ülke çapında yaygınlık göstermesi ve bunun yanı sıra ülkede istihdam olanaklarının istenen seviyede olmamasıdır (Güneş, 2009:11).

Yeni yoksulluk kavramına günümüzden de ekleme yapmak mümkündür. Nitekim günümüzde ihtiyaçlarını karşılama noktasında yeterli kaynağa sahip olmama durumu da “yeni yoksulluk” içerisinde değerlendirilmektedir (Pehlivan, 2010:24).

1.1.4.8. Karma Yoksulluk

Karma yoksulluk kavramı, yoksulluk konusunda yapılan tanımlamaların temeli olan mutlak yoksulluk ve görelî yoksulluk tanımlamalarının yoksulluğun tam anlamıyla tanımlanmasında yetersiz olduğu görüşünden hareketle ortaya atılmıştır. Karma yoksulluk kavramı adından da anlaşılacağı gibi yoksulluk konusunda yapılan tanımlamaların farklı olması konusunda bir takım öneriler barındırmaktadır. Bu görüşe göre tek veya özel bir tanımlamayı oluşturularak yoksulluk kavramı için evrensel bir tanım oluşturmak mümkündür. Ancak yapılan bu tanımlamada üç grup yoksul sınıfının tanımlanması gerekecektir. *Bu sınıfsal tanımlama ile de Dünya üzerindeki tüm yoksul insanlar için ortak bir sonuca varmak mümkün olacaktır. Yapılan sınıfsal ayrıma göre;*

- *Tüm ülkelerde hem mutlak yoksulluk sınırı hem de görelî yoksulluk sınırının altında kalan insanlar birinci sınıfı oluşturacaktır. Bu sınıflamada kullanılacak olan kriterler daha önceki tanımlamalarda belirlenen kriterlerdir.*
- *İkinci grup ise daha çok ekonomik anlamda geri kalmış ülkelerde yaşayan insanları kapsamaktadır. Bunlar, mutlak yoksulluk sınırının altında olan ancak görelî yoksulluk sınırının üstünde olan bireylerdir.*
- *Üçüncü gruba giren bireyler kendi ülkelerindeki görelî yoksulluk sınırının üzerinde bir gelir seviyesine sahip olan bireylerdir. Bu da üçüncü gruba girenlerin mutlak yoksulluk sınırının üstünde yaşayan bireyler olduklarını göstermektedir. Bu yoksulluk sınıfı daha çok ekonomik anlamda gelişmiş olan ülkelerde yaşayan bireyleri kapsamaktadır (Kaya, 2011:40).*

1.1.4.9. Nöbetleşe Yoksulluk

Bu yoksulluk tanımlaması daha çok şehirler gibi aynı yerleşim yerinde yaşayan insanları kapsamaktadır. Nöbetleşe yoksullukta şehir yaşamı içinde var olan yoksul kesimden bazı grupların diğer gruplardan faydalanarak zenginleşmelerini veya yaşam kalitelerini artırmalarını ifade eder (Kocatepe, 2011:28).

Bu yoksulluk tipinde temel unsur sosyal / toplumsal ilişkilerin dikkate alınarak belirlemenin yapılmasıdır. Nöbetleşe yoksulluk kavramı devredilebilen ve bu nedenle de geçici olarak adlandırılabilir olan bir yoksulluk olduğunu savunur. Bu görüşe göre, bir yerleşim yerinde bulunan yoksul bireyler buraya kendilerinden sonra gelen kişilere yoksulluklarını devredebilirler. Bu da bireylerin yoksul olma durumundan kurtulmalarını ifade etmekle beraber topluma yeni yoksulların katılmasını da beraberinde getirir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2009:79). Bu yoksulluk tipinde devredilebilme unsuru ve yerleşim yerine geçiş farklılıklarının olması, sistem içine bir yakınlık unsurunun katılmasına neden olmuştur. Diğer bir ifadeyle bu yoksulluk tipinde hemşerilik ilişkilerinin baskın olduğunu söylemek mümkündür (Kocatepe, 2011:28 – 29).

1.1.4.10. Sosyal İmkânlar Açısından Yoksulluk

Bu yoksulluk türünde maddi kaynaklardan ziyade sosyal - insanî gelişme açısından gerekli olan ihtiyaçlara ulaşamama durumuna dikkat çekilmektedir. Sosyal imkânlar yoksulluğu denildiği zaman maddi imkânlar bütünüyle kapsam dışına itilmemelidir. Bu konudaki ilk tanımlama Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yapılmıştır. Ancak UNDP tarafından yapılan tanımlamada sosyal imkânlar açısından yoksul sayılabilmek için bir takım kriterler belirlenmiştir. Belirlenen kriterleri;

- üreme açısından gerekli sağlık koşullarını taşıma ve sağlık imkânlarına ulaşabilir olma,
- büyüme ve gelişme açısından yeterlilik kriterlerine sahip olma,
- okuma – yazma konusunda yeterlik sahibi olma

şeklinde sıralamak mümkündür.

Bu kriterler bireysel olarak görülse de sahip olma durumu bakımından elde edilen veriler hesaplanarak toplumsal anlamda bir sosyal imkânlar yoksulluğu belirlenmektedir (Pire, 2011:8).

1.1.4.11. Ultra (Olağanüstü) Yoksulluk Durumu

Bu yoksul sınıfı yoksulluk tanımlamalarında en fazla yoksul olanlar arasında yer almakta, diğer bir ifadeyle yoksullar içinde bile en alt seviyede olanlardır. Ultra yoksul tanımlamasına dahil olan bireyler, gelir seviyelerine göre belirlenmektedir. Ancak hesaplama noktasında bireyin gelir seviyesi ile bireyin günlük alması gereken kalori arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Bu yoksulluk sınıfına giren bireyler elde ettikleri gelirin tamamını harcasalar bile günlük olarak almaları gereken kalori miktarının ancak %80'ini elde eden bireylerdir. Bu tanımlama ilk olarak Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından ortaya konulmuştur. Zaman içinde farklı örgütler, kurum veya kuruluşlar tarafından benimsenen tanımlama farklı yapılanmalar tarafından “olağanüstü yoksulluk” olarak da tanımlanmaktadır (DPT, 2001:106).

1.1.4.12. Yoksul Olarak Nitelendirme Konusunda Sınır

Yoksulluk konusunda, elbette ki yoksun olarak nitelendirme amacıyla kullanılan kriterlerin belirli bir oranı olması gerekmektedir. Bu da yoksulluk sınırı olarak tanımlanmaktadır (Dumanlı, 1996:9). Teknik olarak yoksulluk sınırı bir toplumda yoksul olarak nitelendirilen bireylerle yoksul olmayan bireyleri birbirinden ayırmak için kullanılan sınırdır şeklinde bir tanımlama yapmak mümkündür. Ancak yoksulluk sınırı olarak isimlendirilen bu sınır konusunda bir kesinlikten söz etmek mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle yoksulluk sınırı evrensel bir sınır değildir. Nitekim ülkeler veya aynı ülke içinde bölgeler ekonomik anlamdaki gelişmişlikleri ile birbirinden farklıdır. Bu nedenle bir ülke için yoksulluk sınırı olarak belirtilen sınır başka bir ülke için zengin bireylerin yaşam sınırı olarak değerlendirilebilir. Bu da yoksulluk sınırının ülkeden ülkeye değişen bir kavram olduğunu, diğer bir ifadeyle göreceli bir kavram olduğunu göstermektedir.

Yoksulluk sınırı göreceli bir kavram olduğu için bu sınıra dair yapılacak olan tespitler konusunda da birbirinden farklı görüşlerin öne sürüldü görülmektedir. Bu konuda en temel belirleyici olarak öne sürülen görüş; bireylerin yalnızca gıda

harcamalarının hesaplanması yoluyla yoksulluk sınırının belirlenmesidir. Diğer bir ifadeyle bu belirteç ile fizyolojik ihtiyaçlar için yapılan harcamalar yoksulluğun boyutunu belirlemede kullanılmaktadır. Bu görüşün yanı sıra bazı uzmanlar ise gıda harcamalarına ek olarak bireylerin gündelik yaşamlarını sürdürmek için veya sosyal yaşamlarını devam ettirebilmek için yaptıkları harcamaların da hesaplanması gerektiğini belirtmişlerdir. Burada da belirtmek istenen husus bireylerin sağlık, eğitim gibi sosyal yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli olan durumlara ne denli para harcadıklarını tespit ederek bir yoksulluk sınırının belirlenmesidir. Ancak yoksulluk sınırı belirlenirken genel olarak kabul gören görüş yalnızca fizyolojik ihtiyaçlara yapılan harcamaların hesaplanması gerektiğini öne süren görüştür (Dumanlı, 1996:9).

1.2. Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Uygulamaları

Türkiye’de kalkınma noktasında izlenen yollara dikkat edildiği zaman bu konuda daha çok özgürlükçü ve devlet taraftarı olan ekonomi politikalarının uygulandığı görülmektedir. Tek bir dönem olarak ele alınamayacak olan Türkiye’nin kalkınma sürecini belirli dönemlerde yayılarak daha rahat incelemek mümkündür. Türkiye’de 1920 ve 1929 yılları arasında izlenen kalkınma politikaları incelendiği zaman genel anlamda liberal ekonomik politikaların uygulandığı görülmektedir. Bu dönemi takip eden 1930 ve 1949 yılları arasındaki kalkınma sürecinde ise liberal veya özgürlükçü ekonomik politikalar bir kenara bırakılarak daha çok devletçi bir yaklaşımın izlendiği görülmektedir. Devletçi ekonomik politikalar 1949 yılından sonra 1960 yılına kadar yine özgürlükçü ekonomik yaklaşıma yerini bırakmıştır. Ancak bu dönemden sonra yaşanan askeri müdahale sonucunda devlet ekonomik manada dış ülkelere bağımlı bir hale gelmiştir. Bu nedenle 1960 yılından itibaren 1980 yılına kadar Türkiye’de izlenen ekonomik politikalar için liberal veya devletçi şeklinde bir tanımlama yapmak mümkün değildir. Dışa bağılı olarak oluşan ekonomik yapılanma Türkiye’de, ithalatçı veya ikameci sanayileşme olarak tabir edilen ekonomik modelin benimsenmesini mecbur kılmıştır. 1980 yılına gelinceye kadar devam eden bu model 1980 yılında gerçekleşen diğer bir askeri müdahale nedeniyle son bulmuş, devam eden süreçte yaşanan arayışlar yerini günümüzde halen uygulanmakta olan devletçi ve liberal ekonomik politikaları bırakmıştır.

Bu bağlamda Türkiye'de cumhuriyetin ilanından itibaren uygulanan ekonomik politikaları bir sıra halinde aşağıdaki gibi göstermemiz mümkündür (Öniş, 1999:461).

Tablo 1: Türkiye’de Ekonomik Kalkınma Dönemleri ve Bu Dönemlerde Uygulanan Ekonomi Politikaları

I. Dönem (1920 – 1929)	Birinci dönem olarak değerlendirebileceğimiz dönem Türkiye'de cumhuriyetin kuruluşunun ardından uygulanan ekonomi politikalarını kapsayan liberal, diğer bir ifadeyle özgürlükçü dönemdir. Bu dönemde ülke içinde istihdamının sağlanması, beklenen teknik iyileşmelerin gerçekleşmesi ve sanayinin istenen seviyeye gelebilmesi amacıyla ülke dışından gelen yabancı yatırımcılar desteklenmiştir. Ayrıca özel girişimler açısından da sanayileşme faaliyetlerine verilecek olan destekler dolaylı olarak teşvik edilmiştir. Ticari manada da özgürlükçü bir yaklaşımın kabul edildiği görülmektedir.
II. Dönem (1930 – 1949)	İkinci dönem, birinci dönemden farklı olarak liberal ekonominin yerine devletçi ekonominin benimsendiği dönemdir. Bu dönemde sanayileşme faaliyetlerinde devlet bir girişimci gibi hareket etmiş ve ekonomik anlamda kalkınmanın sağlanabilmesi için beş yıllık kalkınma planlarının ilki hazırlanmıştır.
III. Dönem (1950 – 1959)	Üçüncü dönem Türkiye'nin ekonomik politika açısından liberal ekonomiye geri döndüğü dönemdir. Bu dönemde ticari faaliyetlerde ve ülkeye yapılacak olan yatırımlarda bir serbestliğin hüküm sürdüğü görülür. Bu dönemin diğer iki dönemden farkı sadece ticaret ve sanayi anlamında değil tarımsal üretim

	anlamında da gelişmenin desteklenmesidir. Ayrıca devlet tarafından altyapı olarak tabir edilen yatırımların da teşvik edildiği görülmüştür.
IV. Dönem (1960 – 1979)	Dördüncü dönem, Türkiye'de askeri müdahale nedeni ile zarar gören ekonomi politikalarının dışa bağımlı hale geldiği ve bu nedenle de Türkiye'de ithal ikameci bir sanayileşmenin görüldüğü dönemdir. Bu dönemde ülke içinde korumacılık amacı ile içe dönük olarak gelişen bir sanayileşme yaklaşımı uygulanmıştır. Diğer dönemlerde olduğu gibi yabancı yatırım veya ihrac faaliyetlerini sıcak bakılmamıştır. Sanayileşme faaliyetleri ise devlet tarafından yürütülmüştür.
V. Dönem (1980 ve sonrası)	Beşinci dönem Türkiye ekonomisi açısından Neo-liberal dönem olarak nitelendirilebilecek olan dönemdir. Bu dönemde yeni bir askeri müdahale yaşanmış ve yaşanan bu müdahale sonrasında ülke ekonomisi yeni bir özgürlükçü yapıya kavuşmuştur. Beşinci dönemde ihracatın teşvik edildiği, ticaret ve sermaye hesaplarında serbestliğin yaşandığı, ayrıca doğrudan yabancı yatırıma önem verildiği de görülmektedir.

Türkiye'de yoksullukla mücadele alanında atılmış bir diğer önemli adım ise 1960'lı yıllara gelindiği zaman Devlet Planlama Teşkilatının kurulması ile planlı şekilde yürütülecek bir ekonomiye geçişin sağlanmasıdır. Bu doğrultuda vatandaşların refah seviyelerini yükseltmek adına sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri gibi hizmetlerin sunulduğu da görülmektedir. Ayrıca ekonomik kalkınmayı sağlamak amacıyla hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planları bünyesinde toplum içinde mevcut bulunan gelir dağılımındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılarak toplumun daha müreffeh bir yapıya kavuşturulması da amaçlanmıştır. Ancak 1970'li

yıllara gelindiği zaman insanların, daha çok ekonomik ve sosyal nedenlerle, kırsal alanlardan şehirlere doğru hızlı bir şekilde göç etmesi nedeniyle bir şehirleşme sorununu ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sorun salt şehirleşme sorunu veya çarpık kentleşme şeklinde kalmamış, alt yapı yetersizliği, kayıtsız çalışma, imkânların yetersizliği gibi faktörleri de beraberinde getirerek oluşturulmak istenen eşitlikçi yapıya istemeden de olsa darbe vurmuştur (Öniş, 1999:462 – 463).

1.2.1.Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Dolaylı ve Doğrudan Yaklaşım Politikalarının Uygulanması

Dolaylı yaklaşım yoksullukla mücadele konusunda direkt bir müdahalenin olmadığı yaklaşım çeşididir. Bu nedenle dolaylı yaklaşımın yoksulluk üzerindeki etkilerinin bütünüyle kısa vadede görülme ihtimali oldukça düşüktür. Bu yaklaşımda daha çok uzun vadede yoksulluğu ortadan kaldıracak olan girişimler yapılmakta ve bu şekilde genel manada alt yapısal bir yoksulluk önleyici politika izlenmektedir. Ekonomik büyümeyi de bünyesinde barındıran dolaylı yaklaşım bu yönüyle kısa vadeli etki göstererek yoksulluk konusunda bir rahatlama sağlamaktadır. Ekonomik anlamda büyümenin sağlanması özellikle istihdam alanında sağladığı rahatlama ile toplum genelinde olumlu bir etki yapmaktadır.

Dolaylı yaklaşım politikaları Türkiye açısından ele alındığı zaman, tüm ülkeler için geçerli olduğu gibi Türkiye için de sürdürülebilir bir büyümenin gerekliliğinden söz etmek mümkündür. Ancak bu durum için bazı tedbirlerin alınması veya uzun vadeli planların hazırlanması gerekmektedir. Bu konuda öncelikli olarak yapılması gereken yatırım faaliyetlerinde risk faktörlerinin en aza indirilebilmesi için üretim alanlarına yatırım yapılması veya yatırımcıların buna özendirilmesidir. Bu türden yatırımlar hem üretimin artması hem de istihdam olanaklarının genişlemesi bakımından çok yönlü bir etkiye sahiptir. Bunun yanı sıra reel faiz oranlarının gelişmiş ülkelerle müsavi bir hale getirilmesi de istihdamın arttırılması bakımından olumlu bir etki sağlayacaktır. İstihdamın artması ekonomik gelir konusunda kazanç faktörü bakımından yoksulluğu önleyici etki yapmanın yanında toplum içindeki gelir dağılımında yaşanan eşitsizlikleri de azaltıcı bir etki yapması bakımından önemlidir (Kuştepe ve Halaç, 2004:19).

Türkiye ekonomik kalkınma açısından incelendiği zaman son dönemlerdeki performansının dikkat çekici olduğu görülmektedir. Nitekim 2005 ile 2011 aralığındaki dönem ele alındığı zaman Türkiye'nin ortalama büyümesinin %4.8 gibi ciddi bir orana ulaştığı görülmektedir. Ayrıca yine büyüme konusu sektörel şekilde ele alındığı zaman, 2014 yılı verileri dahil olmak üzere, neredeyse hiçbir sektörde büyüme anlamında negatif bir gidişten söz etmek mümkün değildir (Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 2015:10). Ancak bu büyümenin ülkedeki yoksulluk konusunda beklenen etkiyi gösterdiğini söylemek mümkün değildir. Esasında burada temel husus yaşanan ekonomik büyümenin toplumun her alanına eşit şekilde yansımamış olmasıdır.

Konu bu açıdan ele alındığı zaman büyümenin yoksullukla mücadelede gerekli olduğu ancak ülkesel anlamda bazı müdahalelerle etkilerinin daha iyi seviyelere çıkarılabileceğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda Türkiye'deki ekonomik büyümeyi istihdam olanaklarının arttırılabileceği alanlara yönlendirmek genel mahiyette daha olumlu sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır.

1.2.2. Yoksulluğa Karşı Sosyal Yardım Uygulamalarında Bütünsellik

Türkiye'de yoksullukla mücadele konusunda oluşturulan yapılanmalar oldukça fazla olsa da bu yapılanmalar konusunda en fazla göze çarpan husus bu kurumların yeterli organizasyona sahip olmayışıdır. Nitekim yardım kuruluşlarının oluşturulması veya bağlı oldukları yönetim birimleri düşünüldüğünde organizasyon yapısının kurum / kuruluş fazlalığından dolayı da sorunlu olabileceğini söylemek mümkündür. Ülke genelinde merkezî yönetim çatısı altında faaliyet gösteren kuruluşlar olduğu gibi yerel yönetimlere bağlı kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri gibi yapılanmaların varlığı birbiriyle bağlantılı olmayan çalışmaları çoğaltmıştır. Bu bağlamda organizasyon yeterliliğini sağlamak için bütünsel bir yapı oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmış ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) şeklinde tek çatı altında toplama yoluna gidilmiştir. Yapılan bu toplama faaliyeti ile yapılan yardımlar tek kurumdan sağlansa da pek çok kurum ve kuruluş kendi sorumluluklarına ek olarak sosyal yardım faaliyetlerinde de bulunmaktadır (Gündoğan, 2008:55).

Yardım faaliyetleri tek çatı altında toplanmaya çalışılsa da bu konuda yeterli bir gelişmenin sağlandığını söylemek mümkün değildir. Bu konuda uygulamada yanlışlıkların değil eksiklerin olduğunu söylememiz gerekir. Bu eksiklerin giderilmesi için ise yardım kuruluşları açısından çok başlı sistemin ortadan kaldırılması büyük önem taşımaktadır. Bu durum sağlandığı takdirde hem yardım faaliyetleri daha merkezî bir yapıya bürünebilecek hem de tek kanaldan gerekli olan tüm alanlara yardımlar daha sistemli şekilde ulaştırılabilecektir. Nitekim yardım gereksinimi duyan birey veya toplumsal yapılara farklı kanallardan küçük miktarlarda yapılan yardımlardansa tek kanaldan gerekli miktarda yapılan yardımlar daha etkili olacaktır. Ancak yoksullukla mücadele konusunda yapılanmalar bazında daha etkili sistemlerin oluşturulması gerekliliğinin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

1.2.3. Düzenli Yardım Politikaları Yoluyla Yoksullukla Mücadele

Türkiye’de yoksullukla mücadele konusundaki yardım politikalarında belirli bir düzenden söz etmek mümkündür. Bunun yanı sıra başvuru esas alınmak suretiyle genellikle tek sefere mahsus olan düzensiz yardımların yapıldığı da bilinmektedir. Ancak başvuru esas alınarak yapılan yardımlarda bireylerin bilgiye ulaşması ve ulaşılan bilgi doğrultusunda yardım talebinde bulunması nedeniyle adaletsizliğin söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim bu yardımdan her bireyin haberi olamayacağı için uygulamada adaletsizlik meydana gelmektedir. Bu durum yardım faaliyetlerinin işleyiş mantığına da terstir. Normal şartlarda sosyal yardımın ulaştırılacağı bireyler yardım yapılacak olan kuruluş tarafından tespit edilerek bu kişilere yardım ulaştırılması söz konusudur. Ancak bahsedilen başvuru durumunda birey kuruluşa ulaşmakta ve yardım talebinde bulunmaktadır (Şener, 2010:17).

İKİNCİ BÖLÜM

MİKRO FİNANS KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÖZELLİKLERİ

2. MİKRO FİNANS KAVRAMININ TANIMLANMASI

Günümüzde pek çok ülkede kullanılan ve önemli bir iktisadi – sosyal hizmet sistemleri içinde değerlendirilen mikro finans uygulamaları dâhilindeki krediler, ticari bankalar tarafından sunulan ve tahsis biçimi, kullandırılan bireyler açısından normal kredilerden farklı bir yapı sergilemektedir (Korkmaz, 2004:15). Nitekim mikro krediler yoksul bireyler tarafından kullanılan kredi tipleri olmakla beraber, bu bireylerin üretim yapabilmeleri, üretim faaliyetlerindeki katılımlarını artırabilmeleri veya kendilerine ait olan küçük çaptaki işletmelerini büyütebilmeleri amacıyla verilen düşük miktardaki kredilerdir. Mikro krediler ilk olarak 1980’li yıllarda indirimli faizli olarak kullanılan kredilerin amacına ulaşmadığı yönünde eleştirilerin artması nedeniyle piyasa tabanlı bir çözüm yolu olarak gündeme gelmiş ve bu tarihten itibaren kullanılmaya başlanmıştır (Karataş ve Helvacıoğlu, 2006:139). Mikro finans uygulamaları yoksullukla mücadele alanında bölgeler arasında ve cinsiyetler arasında mevcut bulunan gelir farklılıklarının en aza indirilmesi ve hatta ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

Mikro krediler gerek veriliş biçimi ve gerekse de kullanım amacı göz önüne alındığı zaman yoksullukla mücadelede etkin bir araç olarak göze çarpmaktadır. Nitekim mikro kredi uygulamalarında genel anlamda bir kefil bulunması veya ipotek işleminin uygulanması gibi bir yöntemle başvurulmadığı gibi kredi ile ilgili sorunlu durumlarda bir icra takibi uygulanmadığı da bilinmektedir. Bu durum bir keyfiyetten ziyade zaten hâlihazırda mikro kredilerin belirtilen kriterleri yerine getiremeyecek durumda olan bireylerin ihtiyaç duyduğu krediler olmasından ileri gelmektedir. Diğer bir ifadeyle mikro kredi uygulaması daha çok yoksul olan insanlara hitap eden bir kredi uygulamasıdır. Bu bağlamda Dernekler Yönetmeliği’nin 4. maddesi incelendiğinde bu maddede mikro kredi; gelir getirici bir faaliyette bulunmalarını sağlamak amacıyla sandık üyelerine ödünç verilen küçük bir sermaye olarak tanımlanmaktadır. Bu da kredi kavramının veriliş şekliyle bu ismi aldığını esasında

ise bilinen anlamda bir kredilendirmeden söz edilemeyeceğini göstermektedir (Resmî Gazete, 25772). Diğer bir ifadeyle mikro kredi uygulamaları tamamen güven esasına dayanan bir yöntemdir. Bu yöntemde küçük bir sermaye olarak sunulan mikro kredi, ekonomik anlamda yetersiz seviyede olan bireylerin bu durumdan kurtulabilmeleri için kendilerine sunulan bir imkândır. Ancak mikro kredi uygulamalarında dezavantaj olarak değerlendirilebilecek olan hususlar da mevcuttur. Nitekim bu krediler verilmeden önce kişilere herhangi bir şekilde ticari atılım, iş geliştirme veya ekonomik kalkınma ile ilgili bir bilgi verilmemektedir. Bireye sunulan ekonomik imkân ve kendisini gerekli olan şartları sağlaması beklentisi bu kredinin sunumunun temelini oluşturmaktadır (Akgül, 2003:5).

Mikro kredi kavramının tanımlamasına baktığımız zaman da belirtilen hususlara yer verildiği görülmektedir. Mikro kredi kavramı ile ilgili en fazla kabul gören tanımlardan birinde; “Mikro kredi, resmî mali ve finansal kuruluşlardan kredi alma imkânı olmayan, yoksulluk çizgisinin en altında bulunan bireylere iş yapabilmeleri için küçük miktarlarda ve kolayca verilen, prosedürü az olan bir kredilendirme yöntemidir.” şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Bu tanımlamada, daha önce değinmiş olduğumuz yoksulluk kavramı, iş yapabilme/geliştirme hususu ve çok fazla prosedüre takılmadan kredi alabilme durumlarından bahsedildiği göze çarpmaktadır (Kösemen, 2004:58).

Güneş tarafından yapılan tanımlamada ise mikro kredi kavramının bütün detaylarına yer verildiği görülmektedir. *Bu tanımlamaya göre;*

- “Mikro kredi geleneksel olarak tabir edilen finans kuruluşlarından kredi alma imkanı olmayan bireylere verilen,
- bir iş yapma yeni bir iş kurma düşüncesinde olan bireylere başlangıç sermayesi anlamında verilen ve onların girişimcilik yönlerini geliştirip kendi kazançlarını elde etmelerini sağlayan,
- genellikle toplumda ekonomik anlamda geri planda bulunan kadınlara verilerek kadınların sosyoekonomik kalkınmalarına ve ekonomiye katkıda bulunmalarını yardımcı olma amacını taşıyan,
- geri ödeme konusunda bir zorunluluğun bulunduğu,

- *geri ödemelerin genel olarak haftalıklar şeklinde ve çok kısa aralıklarla yapıldığı,*
 - *herhangi bir kefil ya da teminat şartı olmayan,*
 - *toplumun ekonomik anlamda en alt kesiminde olan insanlarına bile ulaşmayı hedefleyen,*
 - *yapılan işlemlerde maliyetlerin oldukça düşük tutulduğu ve çoğunlukla küçük küçük miktarlarda verilen bir finansman aracıdır (Güneş, 2009:44).”*
- şeklindeki krediler mikro kredi olarak tanımlanmaktadır.

2.1. Mikro Kredi Uygulamalarının Temel İlkeleri

Mikro kredi uygulamalarında baz alınacak temel ilkeler uluslararası anlamda kabul edilmiş olan ilkelerdir. Diğer bir ifadeyle ülkesel, kurumsal, öznel ilkelerden ve dolayısıyla genel anlamda farklı uygulamalardan söz etmek mümkün değildir. Ancak yine de bazı farklılıkların olduğu da bilinmektedir. Bu alanda baz alınan ilkelerin ortaya konulması CGHP olarak isimlendirilen ve 28 tane kamu ve özel Kalkınma kurumunun işbirliği içinde olduğu, yoksullara finansal hizmet ulaştırma amacıyla kurulmuş bir ortaklık tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu ilkeler Haziran 2004 tarihinde yapılan G8 zirvesinde G8 ülkelerinin liderleri tarafından da onaylanarak uluslararası platformda kabul görmüştür. Belirlenen ilkeleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- *Yoksul kesim sadece kredi olanaklarına değil bunların yanı sıra çeşitli finansal hizmetlere de ihtiyaç duyar.*
- *Mikro kredi uygulamaları yoksullukla mücadele açısından oldukça güçlü bir araçtır.*
- *Mikro kredi ve mikro finansman uygulamalarının temel amacı yoksullara hizmet veren finansal bir sistemin oluşturulmasıdır.*
- *Mikro kredi ve mikro finansman programları hedef kitlesini oluşturan bireylere daha fazla ulaştırılabilmesi için sürdürülebilir yapıda olmalıdır.*
- *Mikro kredi ve mikro finansman uygulamalarında başarıya ulaşabilmek için yerel anlamda ve sürekliliği olan kuruluşların bulunması gerekmektedir.*
- *Mikro kredi uygulamalarının her zaman sorulara cevap olduğu ve her durum için en iyi çözüm yolu olmadığı bilinmelidir.*

- Mikro kredi uygulamalarında yer alan yüksek faiz uygulamaları yoksul kesimin kredi uygulamalarından faydalanmasını zorlaştırmakta ve bu şekilde onlara zarar vermektedir.
- Hükümetlerin görevi finansal hizmetleri doğrudan sağlamak değil bu hizmetlere herkesin ulaşabilmesi için uygun ortamın oluşmasını sağlamaktır.
- Bağış niteliğinde olan fonlar özel sermaye ile rekabet halinde olmamalı, bunun tam tersine özel sermayenin eksiklerini tamamlamalıdır.
- Sağlam kuruluşların ve bunların başındaki yöneticilerin olmaması kritik bir sorundur.
- Mikro kredi ve mikro finansman performansın ölçüldüğü ve bunun kamuya açıklandığı durumlarda en başarılı örneklerini verir (Okumuş, 2010:75 – 76).

2.2. Mikro Kredi Sisteminin Temel Özellikleri

Mikro kredi sistemine dair uluslararası anlamda belirlenmiş ortak kriterler veya özellikler olsa da daha önce de değindiğimiz gibi sistem içindeki uygulamalar bazı farklılıklar göstermektedir. Bu bağlamda sisteme ait özellikler sıralandığında uygulama açısından farklılıklar ve benzerlikler daha iyi anlaşılacaktır. Mikro kredi sistemine ait genel özelliklerin ilki; bu kredi sisteminin yoksullukla mücadelede önemli bir uygulama olduğunu ve sadece yoksul kesime hizmet sunan bir finansman aracı olduğudur (Güneş, 2009:54). Bu özellik sistemin temeli ve en bariz özelliğidir. Bu bağlamda bireylerin belirtilen kriterlere sahip olduklarına dair belgeleri sunarak ilgili sistemden istifade etmeleri gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle sistemden istifade etmek isteyen herkes kredilerden faydalanamayacaktır.

Sistemin bir diğer özelliği hedef kitle olarak toplum içinde var olan ve yoksulluk sınırının altında yaşayan bireylerin seçilmiş olmasıdır. Bu kitlenin de kendi içindeki bireylere dair bir pozitif ayrımcılığın var olduğunu görmek mümkündür. Bu pozitif ayrımcılıkta ilk sırada kadınlar yer almaktadır. Kadınların ekonomik faaliyetlere katılımını arttırmak, kendi ekonomik özgürlüklerini elde etmelerini sağlamak açısından mikro kredi uygulamalarından faydalanmaları öncelikli olarak ele alınmaktadır. Kadınlardan sonra özürlüler veya engelliler olarak tabir edilen bireyler

gelmektedir. Bu bireyler kendi bakımları veya ihtiyaçlarının karşılanması açısından diğer bireylere bağımlı oldukları için bunların da ekonomik anlamda özgürlüklerini kazanmalarına yardımcı olmak adına krediden faydalanmalarına öncelik verilmiştir. Bir diğer sırayı ise işsiz gençler almaktadır. Bu noktada önemli olan husus aktif nüfus olarak gözüken gençlerin verimli oldukları dönemlerde, olması gerektiği gibi, ekonomik faaliyetlere katılımlarının sağlanmasıdır. Devam eden sıralamada tarım arazisi açısından uygun toprağa sahip olmayan köylüler, orman köylüleri, sokak çocukları da bu finans hizmetinden yararlanacak olan bireyler şeklinde bir sıralamanın takip edildiği görülmektedir (Kösemen, 2004:61).

Mikro kredi uygulamalarının bir diğer özelliği bu finans yönteminde asıl hedef kitleyi oluşturan kişilerin kadınlar olmasıdır. Ancak tıpkı hedef kitle içindeki sıralama gibi kadınlar içinde de bazı sıralama ve dolayısıyla önceliklendirme unsurundan bahsetmemiz mümkündür. Nitekim kadınlar içinde mikro kredi uygulamalarından öncelikli olarak yararlanacak olanlar, eşini kaybetmiş olan kadınlardır. Bu kadınlar ekonomik olarak ayakları üzerinde kurabilmeleri için öncelikli sınıfa alınmışlardır. Bunların ardından boşanmış olan kadınlar, çocuklarıyla yalnız yaşayan veya özürlü çocuğu olan kadınlar öncelikli olarak mikro kredi uygulamalarından yararlanma hakkına sahiptirler (Güneş, 2009:55).

Mikro kredi uygulamalarının bir diğer özelliği bu kredi uygulamalarından yararlanacak olan bireylerin klasik bankacılık sisteminin sunmuş olduğu kredi imkânlarından yararlanamayacak olan bireyler olmasıdır. Diğer bir ifadeyle mikro kredi uygulamalarında bankalardan normal şartlarda Kredi alamayan bireylerin kredi alabilmeleri amaçlanmaktadır (Kösemen, 2004:62).

Mikro kredi sistemi şartları çok ağır olmayan bir sistemdir. Diğer bir ifadeyle az olan kredi şartları sayesinde başvuru sahibi kolayca kredi alabilir. Bunun yanı sıra mikro kredi almak için başvuruda bulunan kişilerin herhangi bir teminat gösterilmesi veya kefil aracılığıyla başvuru yapmasına gerek bulunmamaktadır (Kösemen, 2004:62).

Mikro kredi almak için başvuran bireylerin hâlihazırda bir ekonomik girişim planının olması gerekmektedir. Bu kişilerde aranan husus fikirlerini uygulamaya koymaya yetecek paralarının olmamasıdır. Nitekim mikro kredi, bir girişim planı

olan ancak sermayesi olmayan bireylere verilerek bu bireylerin girişimci olmaları için çaba sarf edilen bir sistemdir.

Mikro kredi uygulamaları amacının götürmedi ve özellikle kadınlara kendi iktisadi hamlelerini yapabilmeleri için sunulan bir kredidir. Bu krediler genellikle çok küçük miktarlarda verilir.

Mikro krediler benzer ekonomik ve kültürel yapıya sahip olan bireylerden meydana gelen ve en az beş üyeden oluşan gruplara verilen kredilerdir. Ancak bu gruplarda, grubu oluşturan kişilerin aynı ailenin bireyleri veya akraba olmamaları gerekmektedir.

Mikro kredilerde geri ödeme uygulamaları maddi birtakım yaptırımların uygulanması yerine ortak sorumluluk ilkesi temeline göre garanti altına alınmaktadır (TİSVA, 2004:19).

Grup dayanışması veya ortak sorumluluk ilkelerine göre yapılan geri ödeme uygulamaları oldukça küçük miktarlarda yapılmaktadır. Ancak bu ödemeler kısa dönemler halinde düzenlenmekte ve bir yıllık bir süreye yayılmaktadır. Mikro kredi uygulamalarında geri ödeme durumu genellikle kredinin verilmesinden bir hafta sonra başlatılmakta ve kredi miktarına göre zamana yayılan taksitler eşit şekilde hazırlanmaktadır.

Herhangi bir şekilde bir bireyin bir kere mikro kredi kullanılabilmesi ve bundan başka bir kullanım hakkının olmaması gibi bir durum söz konusu değildir. Bireyler birden fazla olarak mikro kredi kullanabilme hakkına sahiptir. Ancak ikinci bir kere mikro kredi uygulamasına başvurmak isteyen bir bireyin öncelikli olarak daha önce almış olduğu kredinin taksitlerini sorunsuz bir şekilde geri ödemiş olması şartı aranmaktadır. Şayet bu şart yerine getirilmişse bu durum birey için bir avantaj sağlamaktadır. Şöyle ki; ilk kredisini almış ve sorunsuz şekilde geri ödemiş olan bir kişi ikinci krediye başvurduğunda sistem içinde sermaye birikimi merdiveni olarak adlandırılan yapıya dâhil olmakta ve bu şekilde daha önce almış olduğu mikro krediye göre daha yüksek miktarda bir kredi alma hakkına sahip olmaktadır.

Mikro kredi uygulamalarında temel esaslardan biri de krediyi alan bireyin aldığı krediyi ne amaçla kullandığına karışılmamasıdır.

Mikro kredi uygulamalarında verilen kredi karşılığında geri ödeme dönemi için hesaplanan vade farkı normal piyasa şartlarında oluşan vade farkı oranlarının üzerindedir. Ancak mikro kredi sisteminde bu vade farkı konusunda bir adlandırma farklılığına gidilmektedir. Uygulamada “faiz” yerine “hizmet bedeli” ve benzeri isimler kullanılmaktadır.

Hâlihazırda Türkiye’deki yerleşmeler ve bu yerleşmelerin ekonomik durumları göz önüne alındığı zaman kırsal kesim olarak adlandırılan yerleşim yerlerinde mikro kredi uygulamalarına daha fazla ihtiyaç duyulduğu gibi bir gerçek ortaya çıkmaktadır. Kırsal yerleşim yerlerinde özellikle kadınların ekonomik faaliyetlerde geri planda olması ve mikro kredi uygulamalarında ise öncelikli pozisyonunda bulunmaları, buralarda yaşayan kadınlara kredi sağlamanın daha gerekli olduğunu göstermektedir. Ancak kredi uygulamasında geri ödeme tarımsal üretim yapma amacıyla bu krediye başvuranları maalesef kapsam dışında bırakmaktadır. Tarımsal ürünlerde yılda en fazla iki kere ürün alınması, mikro kredi ödeme planında bulunan ilk haftadan itibaren haftalık şekilde yapılacak olan ödemelerin aksamasına neden olduğu için tarımsal faaliyetle uğraşanların mikro kredi kullanması mümkün değildir. Bu nedenle mikro kredi uygulamalarından faydalanabilecek olan bireyler daha çok kısa sürede gelir getirici işler yapacak olan bireylerdir.

Mikro kredilerin verildiği bireylerin ekonomik faaliyetleri incelendiği zaman genellikle el işi gibi alanlara yönelindikleri görülmektedir. Bu durum esasında ana hedef kitlesini kadınların oluşturduğu bir finans modeli için uygundur. Nitekim ev kadını olarak yaşamını sürdüren kadınların genel el becerisi bu alanda yoğunlaştığı için aldıkları krediyi de bu alandaki bir ekonomik faaliyet alanına yönlendirmektedirler.

2.3. Mikro Finans Sisteminin Mali Piyasalar İçindeki Yeri

Mikro finans uygulamaları açısından Dünya genelindeki tablo incelendiğinde banka hizmetlerinden istifade edemeyen bireylere mali anlamda yardım edilmesi konusundaki ilk adımların neredeyse tamamıyla ekonomik ve tarımsal anlamdaki kalkınma politikalarından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Nitekim hükümetler belirli grupları kapsayan ve belirli bir takım üretim faaliyetlerini içeren

kredi programlarını desteklemiş ve teşvik etmişlerdir. Ancak uygulanan programlar genel anlamda hedef olarak alınan kitleye ulaşmamış veya istenen başarıyı elde edememiştir. Bu deneyimlerin ardından toplumda ekonomik anlamda alt düzeyde olan kesimlere mali hizmet yoluyla ulaşmak amacıyla mikro finans olarak adlandırılan sistem geliştirmiştir. Bu sistem genelde sivil toplum kuruluşları tarafından uygulanmıştır. Hükümetlerin daha önce yaşadıkları olumsuz tecrübelerin aksine sivil toplum kuruluşları tarafından finans hizmetlerinin sunulması ve bu hizmetlerin sunulmasında yakalanan başarı, bu kuruluşların zamanla lisanslı bankalara dönüşmesine neden olmuştur. Ayrıca geleneksel anlamdaki bankalar da mikro kredi ve tasarruf toplama alanına girmiş ve bu şekilde pek çok ülkede mikro finans alanında hizmet veren sektörler mali alanda hizmet veren sektörlerin güçlü birer alt sektörü haline gelmiştir.

Mikro finans uygulamasından faydalanan bireylerin bankacılık sektöründen kredi alamayan bireyler olduğu ve bu nedenle mali anlamda çok fazla taleplerinin olmadığı bilinse de ekonomik anlamda hamle yapılması ve bunun katkıları görüldüğü için bu mali desteklerin etkilerinin önemli olduğu bilinmektedir. Mikro finans uygulamalarında sektörleşen yapının ilk ayağını oluşturan sivil toplum kuruluşları bankacılıkla ilgisi olmayan yapılanmalar olsa da yapılan hamlelerle oldukça ileri seviyelere geldikleri zaman içinde görülen bir durumdur. Bunu dünyadan bir örnek ile ifade edecek olursak; Latin Amerika'daki en başarılı merkezi finans kuruluşlarının pek çoğu sergiledikleri performans bakımından ana sistemdeki ticari bankaların önüne geçmişlerdir (Burrit, 2003:10).

Mikro finans uygulamalarının kapsamının sabit kalmasına rağmen sağladığı faydaların büyüklüğü ve her geçen gün ilerleyiş göstermesi günümüzde pek çok finans kurumunun ekonomik piyasalarda kendini kanıtlama durumu sağlamıştır. Mikro finans kurumlarına dair meydana gelen yüksek talep bu finans kurumlarının sermaye piyasası ile bütünleşmesini gerekli kılmıştır. Nitekim günümüzde hükümetler mikro finans kuruluşlarına ve bu kuruluşlardan finansman sağlayan bireylere mali sistem içinde yer veren ve destek sağlayan mali stratejiler geliştirmektedir. Mikro finans sektörünün gelişmesi konusunda sağlanan destek esasında yalnızca bu sistem açısından değil, mali piyasaların derinleştirilmesi konusunda bir adım atma amacını da taşımaktadır. Nitekim bu konuda meydana

gelen derinleşme birikimlere ulaşılmasını, bunların toplanmasını ve mali sistem içinde dağıtılmasını sağlamaktadır. Bunun yansısı mali sektördeki derinleşme finansal sistemlere erişmek isteyen bireylere bu imkânları sürekli olarak sunabilme amacıyla sistemin kapsamının genişletilmesi de sağlayacaktır (Pischke, 1991:23).

2.4. Mikro Finans Kuruluşlarının Model Tipleri

Daha önce de değindiğimiz gibi mikro finans alanında hizmet veren kuruluşlar klasik finans kuruluşlarından farklı yapıya sahiptir. Ancak bu kuruluşlar bazı durumlarda klasik finansman kuruluşlarının yapısına benzer nitelikler de sergilemektedir. Genel manada yoksul olarak tabir edilen sınıfa hizmet veren bu kuruluşlar, kâr etme amacı gütmekten çok toplumsal anlamda bir kalkınmayı hedefleyen, diğer bir ifadeyle sosyal manada hizmet veren kişi, topluluk veya sivil toplum kuruluşları gibi kuruluşlardır. Bu kuruluşların kendi içlerinde farklı çalışma stratejileri vardır. Ancak yine kendi içlerinde ortak bir amaç etrafında toplanmışlardır. Bu amaç toplumda yoksulluğu en aza indirmek ve hatta mümkünse ortadan kaldırmak için küçük miktarda finans olanaklarını bunlara ihtiyaç duyan ve yoksul olan kesime aktarmaktır (Dolun, 2005).

Mikro finans kuruluşlarının bir takım ortak amaçlar etrafında toplanması, ancak kendi içlerinde uygulama farklılıklarının bulunması, bu kuruluşlar arasında iyi kötü şeklinde ayrımlara gidilmesi sonucunu doğurmuştur. Nitekim sürdürülen uygulamaların yeterliliği boyutunda bu kuruluşlar birbirlerine göre üstünlük sergileyebilmektedir. Bu bağlamda iyi olarak tabir edilen bir mikro finans kuruluşunda bulunması gereken birtakım özellikler bulunmaktadır. Bu özellikleri;

- kredi miktarının fazlalığı,
- kredi geri ödemesinde sunulan vade sayısının yeterli miktarda olması,
- geri ödeme planı oluşturulurken kredi kullanan bireye tanınan esneklik vb.

şeklinde hizmetlerin özelliği olarak sıralamak mümkündür.

Bunların yanı sıra kuruluşun sunduğu hizmetlerin hedef kitle olarak belirtilen yoksul kesime uygun olması, sunulan hizmetler sonucunda toplumda olumlu bir bakış açısı oluşturulması ve hizmetlerin amacına ulaşabilmesi, kuruluşun finansal

açından kendine yetebilmesi ve sürdürülebilir bir faaliyet göstermesi de finans kuruluşlarının iyi kötü değerlendirmelerinde olumlu puan katan unsurlardır.

Bu ayrımların yanı sıra mikro finans kuruluşlarının düzenleme ve denetleme konusunda da gururlandırıldığını söylemek mümkündür. Bu anlamda mikro finans kuruluşları üç gruba ayrılır. Bu ayrım en genel anlamda;

- formel mikro finans kuruluşları,
- yarı formel mikro finans kuruluşları,
- formel olmayan mikro finans kuruluşları

şeklindedir.

Formel kuruluşlar bulunduğu ülkenin genel kanunlarına ve bankacılık alanında faaliyet gösteren kurumlara yönelik olarak hazırlanan düzenlemelere göre faaliyet gösteren kuruluşlardır. Formel kuruluşlara örnek olarak tasarruf bankaları, kalkınma bankaları ve ticari bankalar gösterilebilir.

Nitekim tasarruf alanında faaliyet gösteren bankalar özellikle kırsal kesimdeki küçük işletmelere ve halka yönelik faaliyette bulunan ve tasarruf hizmeti üzerinde yoğun olarak faaliyet gösteren bankalardır. Kalkınma bankaları da gerek tarım gerek endüstri gibi belli alanda yoğunlaşmış özel sektörler finansal anlamda destek sağlayan bankalardır. Kalkınma bankaları 1970'li yıllara kadar büyük çapta faaliyet gösteren yapılanmalara hizmet vermişlerdir. Ancak 1970'li yıllardan itibaren çiftçi ve işletmeler bazında küçük çapta ekonomik faaliyet yürüten yapılanmalara da hizmet vermeye başlamışlardır. Ticari bankalar ise yoksul olan bireylere finansal hizmet sunan bankalardır.

Yarı formel olarak tabir edilen kuruluşlar isminden de anlaşılacağı gibi formel kuruluşların tabi olduğu düzenlemelerin bir kısmına tabidirler. Yarı formel kuruluşlar bulundukları ülkenin kanun ve düzenlemelerine uygun faaliyet göstermek zorunda olan ancak formel kuruluşlar gibi bankacılık alanında yapılan düzenlemelere uymak zorunda olmayan kuruluşlardır. Yarı formel kuruluşlara örnek olarak;

- tasarruf ve kredi kooperatifleri,
- sivil toplum kuruluşları,
- kredi birlikleri

gösterilebilir.

Mikro finans kuruluşlarının çoğu yarı formel kuruluşlar olarak tabir edilen sivil toplum örgütlerinden oluşmaktadır. Bunun temel nedeni bu kuruluşların finans sağlanacak olan hedef kitleye anlayış açısından daha yakın bir noktada olmasıdır. Ancak bu sivil toplum kuruluşlarından pek çoğu verdikleri hizmeti yardım fonlarına bağlı bir şekilde sürdürmektedir. Bu da yapılan yardımın herhangi bir sebeple aksama ihtimalinden dolayı faaliyetlerin sürekliliğine zarar verme riskini doğurmaktadır. Bu nedenle yarı formel olan kuruluşlar formel kuruluşlara dönüşüm noktasında mecburi bir durumda kalmaktadır.

Formel olmayan kuruluşlar ise işleyişleri itibarıyla apayrı yapıda olan kuruluşlardır. Bunlar otoriteler tarafından kuruluş olarak bile değerlendirilmeyen yapılanmalardır. Nitekim bu yapılanmalar, bankacılık veya bu alanda hizmet veren kuruluşların tabi oldukları düzenlemelerden bağımsızdır. Bunun yanı sıra herhangi bir kamu otoritesi tarafından da denetlemeye yapılmayan yapılanmalardır. Bu yapılanmalara örnek olarak maddi anlamda iyi durumda olan akrabalar, arkadaşlar ve toplum içinde kayıt dışı borç verme işlerini yürüten tefeciler örnek olarak gösterilebilir (Srinivas, 1998:33 – 43).

2.4.1. Mikro Finans Kuruluş Modellerinden: Küçük İşyeri Modeli

Ekonomik hamlelerin yapıldığı ve toplumların bu alandaki gelişmelere önem vermeye başladığı dönemlerde büyük ölçekli işletmeler rağbet görmekte ve finans anlamında sağlanacak olan yardımlar buralara yönlendirilmekteydi. Ancak geçen zaman içinde küçük ve orta ölçekli işletmelerin de ekonomik faaliyetler açısından belirgin farklar ortaya çıkardığı görüldüğü için bu yapıdaki işletmelere dair finans hizmetleri sunulması konusu gündeme geldi. Finansman hizmetinin yanı sıra bu tipteki işletmelere eğitimler verilerek, teknik eksikliklerinin giderilmesi sağlanarak vb. piyasa koşullarına hazırlanmaları sağlandı. Bu bağlamda ilerleyen küçük ve orta ölçekli işletmelere verilen finans hizmetleri işletmelere doğrudan verildiği gibi işletme geliştirme programlarının parçası olarak da verildiği bilinmektedir (Dündar, 2007:3 – 6).

2.4.2. Mikro Finans Kuruluş Modellerinden: Sivil Toplum Örgütü Modeli

Bu çalışmada yer belirttiğimiz gibi sivil toplum örgütleri veya sivil toplum kuruluşları olarak adlandırılan yapılanmalar mikro finans alanında kilit pozisyonda bulunmaktadır. Bu örgütler gerek mikro finans uygulamalarının başlatılmasında ve gerekse sürdürülmesi aşamasında aktif bir şekilde rol almaktadırlar. Gerek aynı toplum içinde gerek ulusal ve gerekse uluslararası alanda hibe şeklinde yardım yapan kuruluşlar içinde, mikro kredinin öneminin anlaşılması ve bu sayede kapsamının genişletilmesi veya kredi imkânlarının artırılması konusunda sivil toplum kuruluşlarının büyük katkıları olmaktadır. Mevcut kaynak sahipleri veya yapılanmalarla mikro finans için bağlantıya geçen sivil toplum kuruluşları, aynı zamanda kendileri de bazı modeller geliştirerek mikro finans alanında hizmet sağlamaktadır. Finansmanın sağlanması için yapılan bu girişimlerin yanı sıra mikro finans uygulamaları ve bu uygulamaların tabii olduğu düzenlemeler hakkında çalışmalar yaparak insanların uygulamaya yönelmelerini de sağlamaya çalışmaktadırlar (Dündar, 2007:3 – 6).

2.4.3. Mikro Finans Kuruluş Modellerinden: Köy Bankacılığı Modeli

Köy bankacılığı modeli adından da anlaşılacağı gibi temeli köy bankalarına dayanan bir modeldir. Diğer bir ifadeyle kırsal alanda yapılan ve bir nevi bankacılık faaliyetlerinin yürütüldüğü yapılanmalardır. Köy bankaları topluluk temelli kredi ve tasarruf birlikleri şeklindeki yapılanmalardır. Bu bankalar genel olarak kendi imkânlarıyla kendi ekonomik getirilerini sağlayan ve düşük gelirli olarak tabir edilen en az 25 en fazla 50 kişi tarafından oluşturulan yapılardır. Ancak kuruluşları açısından bazı istisnai durumların varlığından da söz etmek mümkündür. Bu istisnai durumlardan en önemlisi köy bankalarının ilk kuruluş sermayelerinin dış kaynaktan da temin edilebilir olmasıdır. Köy bankalarında, bankanın üyeleri kendileri bankayı idare etmelidirler. Bunu yapmak için de üyelerini kendileri seçme, çalışanları belirleme, kuruluşlarına dair kendi tüzüklerini hazırlama, kredi dağıtımlarını yapma, yapılan kredi dağıtımlarına dair geri ödemeleri tahsil etme ve tasarrufları toplama gibi işlemleri gerçekleştirmeleri gerekir. Bu bankalarda da normal bankalar gibi verilen krediler belli bir teminat altına alınır. Ancak bu teminat bir malın ipotek

edilmesi veya gayrimenkulün karşılık gösterilmesi şeklinde değildir. Manevi bir kefalet ve kredi kullanan grubun tüm üyeleri teminat olarak kabul edilmesi uygulaması vardır (Dündar, 2007:3 – 6).

2.4.4. Aracı Kuruluş Modeli

Aracı kuruluş modeli mikro finans uygulamalarında kredi kullanan birey yani borçlu ve kredi kullandırtan kuruluş yani alacaklı arasında köprü vazifesi gören kuruluştur. Ancak aracı kuruluşun olarak tabir edilen kuruluşu direkt olarak bir tahsil ve benzeri uygulaması yoktur. Bu şekildeki bir yaptırımdan ziyade borçlu olan kişilerin kredi kullanımı ve bu kullanımın sonucunda meydana gelecek gelişmeleri idrak etmesi noktasında bir aracılık pozisyonu vardır. Diğer bir ifadeyle aracı kuruluşlar bireylerin kredi kullanımı ve devamındaki uygulamalarda eğitim görevini üstlenir.

Aracı kuruluşlar tarafından geliştirilen bağlantılar eğitim, öğretim, araştırma, fon sağlama gibi konuları kapsayabilir. Bu kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetler bireysel seviyeden başlayarak yerel, bölgesel, ulusal ve hatta uluslararası seviyeye kadar ulaşabilir. Aracı kuruluşların ulaştıkları seviyeler değişebildiği gibi bu kuruluşların veya aracı olarak tabir edilen yapıların kapsamı da değişmektedir. Nitekim aracılar bireyler olabileceği gibi ticari bankalar, sivil toplum kuruluşları veya mikro finans programları da olabilir (Dündar, 2007:3 – 6).

2.5. Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Eden Kurumsal Yapılanmalar Ve Grameen Mikro Finans Uygulamaları Bakımından Türkiye

Türkiye Cumhuriyeti büyük dar boğazlardan geçtiği 1920’li yıllardan 1950’li yılların sonuna kadar ekonomik anlamda kendine yetebilecek bir yapıyı oluşturma gayreti içine girmiştir. Ekonomik manadaki sıkıntıların atlatılmaya başlaması ve ülke içindeki gelişmelerin hızlandırılması yönündeki faaliyetlerle 1970’li yıllara kadar gelinmiş, bu yıllarda kalkınma alanında devletçi olarak tanımlanabilecek politikalar benimsenmiştir. Bu politikaların uygulanması ile düzeltilmeye çalışılan ekonomik sorunların yanında ülke içinde var olan yoksulluk da bir sorun olduğu kabul edilmiş ancak ekonomik anlamdaki kalkınma programlarının yoksullukla mücadelede etkili olmayacağı yönünde görüş geliştirilmiştir. Bu da beraberinde yoksulluk konusuyla ilgili kısmi bir mücadele bile yapılmaması sorununu doğurmuş ve yoksulluğun ülke

çapındaki varlığı uzun yıllar boyunca herhangi bir müdahale geliştirilmeden sürmüştür.

Yoksulluk konusunda Türkiye Cumhuriyeti bünyesinde uygulanan ilk ciddi gelişmelerin 1976 yılında başladığı görülmektedir. Bu tarihte yayınlanan 2022 sayılı kanunla, 65 yaşını doldurmuş muhtaç güçsüz ve kimsesiz olan vatandaşlara belirli miktarlarda aylık bağlanması ve bu şekilde bu kişilerin ihtiyaçlarını görebilmeleri konusunda bir düzenleme yapılmıştır. 1976 yılındaki bu ciddi girişimin ardından 1982 yılında yoksulluğun çocuklar üzerindeki etkisini azaltmak ve anayasaya uygun bir şekilde eğitimde fırsat eşitliğini oluşturabilmek için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından muhtaç durumda olan öğrenciler için burs sağlanması ve ücretsiz olarak yatılı eğitim verme uygulaması başlatılmıştır. Yapılan uygulamalarla yoksulluğa müdahale edilmiş ve olumlu dönütler alınmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda 1983 yılına gelindiğinde ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde görevlendirmeye gidilmiştir. Bu görevlendirmeye kurum, muhtaç olan kişilere mal ve para olarak yardım yapma uygulamalarına başlamıştır. Takip eden 1984 yılına gelindiğinde ise yoksullukla mücadelenin alanı genişletilerek Vakıflar Genel Müdürlüğü de bu çerçeveye dâhil edilmiştir. Hâlihazırda vakıfların kuruluş amacı olan sosyal yardım fonksiyonunu yerine getirme ile hem sosyal bir yardımlaşma ortamı oluşturulmuş hem de ihtiyacı olan kişilere yardım yapılması sağlanmıştır (Hacımahmutoğlu, 2009:69). 1986 yılına gelindiğinde ise ülke bazında yoksullukla alakalı en kapsamlı uygulamanın devreye sokulduğunu söylemek mümkündür. Adı geçen tarihte 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile Türkiye'de yoksullukla mücadele alanında doğrudan bir müdahale başlamış ve yoksul olan bireylerin sağlık hizmetlerinden de ücretsiz yararlanabilmesi için “Yeşil Kart” adı verilen sağlık karneleri uygulamaya konulmuştur (Yılmaz, 2006:93).

Türkiye'de yoksullukla ilgili yapılan çalışmaların geç kalmış olduğunu söylemek ile mümkündür. Nitekim anayasamızda bile Türkiye Cumhuriyeti'nin bir sosyal devlet olduğu ifadesi yer almaktadır. Bu da yoksullukla mücadele konusunda sosyal devlet anlayışının gereği olan, halkın ihtiyaçlarının giderilmesinde devletin rolünün göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir. 1982 Anayasası'nda açık şekilde vurgulanan sosyal devlet anlayışı ilk olarak 1961 yılında anayasaya girmiştir (Coşkun, Tireli, 2008:125). Türkiye'de yoksullukla mücadele konusunda yürütülen

Çalışmaların 1976 yılına kadar bekletilmesi, bu konuda anayasada yer alan bazı maddelerin uygulanabilmesi için şartların olgunlaşmasını beklendiğini de göstermektedir. Nitekim oldukça bozuk bir ekonomik durumun varlığı inkâr edilemez bir gerçektir. Bu nedenle ülkesel anlamda zor dönemlerden geçilmesi yoksullukla mücadelede aksamalara neden olmuştur. Günümüze yaklaşıldığında Türkiye açısından yoksullukla mücadele alanında yapılan harcamaların 20 milyar dolar civarına yaklaştığını söylemek mümkündür. Bu da azımsanamayacak bir miktar olması bakımından önemlidir.

2.6.Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Bünyesinde Yürütülen alışmalar

Türkiye'de Sosyal Yardımlaşma alanında faaliyet gösteren bazı kurum ve kuruluşlar 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin yayınlanmasının ardından 2011 yılı itibariyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı altında bir araya getirilmiştir. Bu bakanlık bünyesinde Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü vb. sosyal alanda faaliyet gösteren kurumlar ve kuruluşlar yer almaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında faaliyet gösteren ve yoksullukla mücadele konusunda en aktif olan kurumlardan biri Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğüdür. İlgili yapılanma 3294 Sayılı Yasa gereğince 1986 yılında vcoda getirilmiştir. Bu tarihte sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonu oluşturulmuş ve bu fon ile toplum genelinde gelir dağılımındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve yoksul olarak nitelendirilen kesimin desteklenmesine yönelik politikalar yürütülmesi ile sosyal anlamda bir dayanışma oluşturulması amaçlanmıştır (SYGM, 2015:83).

Bakanlık bünyesinde faaliyet gösteren ocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ise 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname ile bakanlık çatısı altına alınmıştır. Bu birleşme öncesinde Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu olan adı ocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.

ocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü şeklinde yapılandırılan kurum da yoksullukla mücadele faaliyetlerine dahil edilmiş ve bu dahil olma durumu 19235

Sayılı Resmi Gazetede de belirtilmiştir. İlgili gazetede yer alan yönetmelik bünyesinde de Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü tarafından ihtiyaç sahibi olan ailelere, elde bulunan imkânlar doğrultusunda mal ve para yardımı yapılacağı belirtilmiştir.

Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü tarafından yapılan para yardımları iki ayrı şekildedir. Bu ikili yapı geçici yardım ve süreli yardımdan oluşmaktadır. Geçici yardımlar aile bazında ortaya çıkan ekonomik kriz durumlarını ortadan kaldırmak için yılda bir defaya mahsus olmak üzere verilmektedir. Ancak kriz durumlarının sürmesi ve mecburiyet olması durumunda yardım sayısı ikiye çıkabilmektedir. Süreli yardım ise kurum bünyesindeki ekonomik şartlar göz önüne alınarak belirli zaman dilimlerinde yardım yapılmasını ifade etmektedir. Mal yardımı veya aynî yardım olarak nitelendirilen yardım çeşidinde ise oldukça çeşitli yardım kalemleri yer almaktadır. Bu yardım kalemleri eğitsel ihtiyaçlarından sağlık ihtiyaçlarına kadar çeşitlendirilebileceği gibi yakacak ihtiyacı bile temin edilmektedir (Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği, 1986). Ancak bu yardımlar açısından toplumdaki her birey için bir istifade konusundan bahsedilemez. Nitekim kurum bünyesinde yapılacak olan yardımlardan istifade edebilecek kişiler belirli niteliklere haiz olmak zorundadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren bir diğer yapılanma Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüdür. Bu müdürlük de 633 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile bakanlık çatısı altında faaliyetlerini yürütmeye başlamıştır. Adından da anlaşılacağı gibi toplum içinde yer alan özürlüler ve yaşlıların ihtiyaçlarını gidermek amacıyla faaliyet gösteren bir yapılanmadır. Bu yapılanmada hak eden bireylere özel bakım merkezlerinde hizmet sunulmaktadır. Bunun yanı sıra merkeze gelme gücü bulunmayanlara ise evlerine gönderilen bakıcılar ile hizmet verilmektedir.

2.7. Vakıflar Genel Müdürlüğü Bünyesinde Yapılan Çalışmalar

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Başbakanlık çatısı altında faaliyet sürdüren bir kurumdur. Genel müdürlüğün faaliyetleri 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Bu kanunda Vakıflar Genel Müdürlüğünün görevleri;

- hayır işi olarak hizmetleri yerine getirmek maksadıyla her öğrenim kademesinden eğitim-öğretim yapıları oluşturmak,
- öğrencilerin barınabilecekleri yurtlar yapmak,
- sağlık ve sosyal yardım alanında faaliyet gösteren kurumlar oluşturmak,
- oluşturulan bu kurumlara dair yönetsel esasları belirleyip işleyişindeki disiplini sağlamak,
- eğitim gören öğrenciler eğitimlerini daha iyi şartlarda sürdürebilmeleri amacıyla yardımlar yapmak,
- muhtaç engelli ve ihtiyaç sahibi olan insanlara sosyal alanda yardımlarda

şeklinde belirlenmiştir.

Yoksullukla mücadele alanında özel olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan faaliyetler ise;

- yoksul olarak belirtilen insanlara ihtiyaç seviyesine göre muhtaç aylığı bağlamak,
- bu insanların barınma ihtiyaçlarını gidermek amacıyla imaretler yapmak,
- eğitim öğretimini sürdürmek isteyen ancak maddi anlamda buna gücü olmayan öğrencilere eğitim konusunda yardım yapmak,
- sağlık sorunları yaşayanlara ücretsiz sağlık hizmetleri verilmesini sağlamak

şeklinde sıralanabilir.

2.8. Millî Eğitim Bakanlığı Bünyesinde Yapılan Çalışmalar

Millî Eğitim Bakanlığı adı itibariyle yoksullukla mücadele konusunda pek fazla etkin olduğu veya ilgili olduğu düşünülen bir yapılanma gibi görülmesi de özellikle eğitim konusunda ihtiyacı olan bireylere ücretsiz eğitim sağlanması hususundaki düzenlemelerle yoksullukla mücadele konusunda olmasa da yoksullara fırsat eşitliği tanınması bakımından oldukça etkili bir bakanlıktır. Eğitsel faaliyetler açısından Millî Eğitim Bakanlığına, 2684 sayılı kanun ile öğrencilerin parasız yatılı öğrenim görebilmeleri veya burslu şekilde eğitimlerini sürdürmeleri konusunda yapılacak olan yardımlara ilişkin görevler verilmiştir. Ancak bu yapılanma tarafından sağlanan yardımlar konusunda bilinmesi gereken bir husus vardır ki, o da 2684 sayılı kanunda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanan parasız yatılı ve burslu eğitim

hizmetinin herkes tarafından faydalanılabilir bir hizmet olmadığıdır. Bu hizmetten faydalanabilmek için öğrencilerin maddi imkânlardan yoksun olmalarının yanı sıra belirli bir düzeyin üstünde başarılı olmaları şartı da aranmaktadır. Yine parasız yatılı eğitim görme ve burslu eğitim görme konusunda yapılacak olan yardımlar için belirli bir başarının üstünde olup olmadığı hususunda öğrenciler bir sınava tabi tutularak başarı sırasına göre kendilerine yardım yapılır.

Bu faaliyetler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yoksulluk konusunda doğrudan bir müdahale sayılmasa da bakanlığın, öğrencilerin eğitim alanında yapacakları harcamaların yükünü ailelerinden almak, ayrıca öğrencilerin barınabilecekleri yerler ve yemek ihtiyaçlarının karşılanması yoluyla ailelerinin bu masraflardan da kurtulmasını sağlayarak yoksulluk konusunda dolaylı bir hizmet sağladığı söylenebilir. Bu da öğrenciye harcanabilecek olan bu paraların aile bütçesinde kalarak temel ihtiyaçlar veya diğer ihtiyaçlar için harcanması sonucunu doğurduğu için yoksulluğun bir nebze de olsa hafifletilmesi açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

2.9. Grameen Bank

Mikro finans uygulamaları Dünya üzerinde pek çok ülkede mikro finans kuruluşları tarafından takip edilen uygulamalar olmuştur ve bu uygulamaları takip eden kuruluşlar yine Dünya genelinde ortak paydada yoksul insanlara, özellikle de kadınlara odaklanan bir politika izlemiştir. Yine bu kuruluşlar bir gereklilik olarak finansal anlamda sürekliliği de sağlamışlardır (Latifee, 2006:8).

2.9.1. Tarihsel Seyrinde Grameen Bank

Grameen Bank uygulamasının ana fikri 1976 yılında ortaya atılmıştır. Bir üniversite profesörü olan Profesör Muhammed Yunus tarafından ortaya atılan bu fikrin ilk uygulamaları Bangladeş'te gerçekleştirilmiştir. Fikrin ortaya çıkış teması da mikro finans uygulamalarının ana temasını oluşturan, ekonomik anlamda gücü olmayan ve yoksul olarak tabir edilen bireylere krediler sağlayarak onların ekonomik olarak bir takım faaliyetler gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Diğer bir hedef ise informel kuruluşlar içinde saydığımız, halk içinde insanlara borç veren ve tefeci olarak tabir edilen kesimden yoksul olan kesimi kurtarmaktır (Khware, 2004:10). Uygulamaların başlangıcı oldukça cüzi miktarlara dayanmaktadır. Nitekim uygulama

ilk olarak 42 kişiye kredi vermiş ve verilen krediler 27 doları geçmemiştir. 1976 – 1983 yılları arasında devam eden bu uygulamaları 1983'te özel olarak bu işlemleri yapan bir bankanın kurulması takip etmiştir (Latifee, 2006:6). 1983 yılında kurulan ilk bankanın ardından devam eden yapılanma 1985 – 1990 yılları arasında kurumsal yapının tamamlanması sonucuna ulaşmıştır. Böylece Grameen Bank modeli başlı başına bağımsız bir banka olmuştur. Bu da bu modelin kendi üst düzey yöneticilerinin seçebilme ve idari otoriteden bağımsız şekilde hareket edebilme imkânına ulaşmasını sağlamıştır.

1990 yılı itibariyle kurumsallaşmasını tamamlayan Grameen Bank, bu tarihten itibaren gelir getirici faaliyetlerine yenilerini de ekleyerek faaliyet yelpazesini genişletmiştir. Yeni eklenen faaliyetlerle banka kredileri müşterilerin eğitim, emeklilik, sağlık gibi hizmet ihtiyaçlarını sağlamaya yönelik olarak da verilmeye başlanmıştır. Bunların yanı sıra toplumun genel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ve kendi finansmanını sağlayan yeni girişimler oluşturulmasına yönelik adımlar da atılmıştır (Yunus, 2003:292).

Kurulduğu 1983 yılından itibaren Grameen Bank'ın performansı incelendiği zaman oldukça yüksek bir performans sağladığı görülmektedir. Kuruluşunun henüz yirminci yılında gelirinin 60 milyon doların üstünde olduğu tahmin edilmektedir ve bu gelirlerin %77'sini verdiği kredilerden elde ettiği faizlerle sağlamıştır. Kurumun 2003 yılı itibariyle toplam gideri 50 milyon dolara yakın olup yine aynı yıl içinde net kârı 11.7 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Khware, 2004:11).

Son dönemde Grameen Bank uygulamaları yap işlet devret modeline göre işlemektedir. Model kapsamında Grameen Bank personeli şube olarak nitelendirilecek olan yapılanmanın oluşturulacağı ülkeye bizzat gitmekte, programı kurmakta, yerel personeli işe almakta ve bu personelin eğitimleri ile ilgilenmektedir. Bu sayede program aksaklıklara uğramadan daha hızlı bir başlangıç aşamasından geçmekte ve böylece büyüme ve gelişiminde herhangi bir sorunla karşılaşma ihtimali en aza indirgenmektedir. Ayrıca eğitim alan personelin işini gereğince yerine getirmesi sayesinde ortaya çıkabilecek risk faktörü en aza indirilmekte, yaşanan zorluklar ise daha kolay bir şekilde aşılmaktadır. Tüm bu profesyonelce davranışlar sayesinde sisteminin oluşturulması ve yerleşik bir şekilde ilerlemesi arasında geçecek

olan zaman en aza indirilmektedir. Nitekim bu uygulamalardan Türkiye'de benzer şekilde faydalanmaktadır (Morshed, 2006:1).

Grameen Bank modeli ile yapılan uygulamalar o denli fayda sağlamıştır ki 2005 yılına gelindiğin zaman Birleşmiş Milletler tarafından bu yıl Dünya Mikro Finans Yılı olarak ilan edilmiştir. Devam eden süreçte 2006 yılına gelindiğinde Grameen Bank modelini ortaya koyan ve ilk uygulamacısı olan Muhammed Yunus, Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüştür. Bu ödülün verilmesinde, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik gösterdiği çaba ve bunun Dünya barışına yaptığı katkı gerekçe gösterilmiştir.

2.9.2. Grameen Bank'ın Uygulamaları ve İşleyişte Dikkat Edilecek Hususlar

Grameen Bank uygulamasında en ağır basan anlayışlardan biri, hayırseverlik amacıyla yapılan uygulamaların toplumun kanayan bir yarası olarak nitelendirilebilecek olan yoksulluk konusunda bir çözüm olmadığıdır. Nitekim bu şekildeki uygulamalarda yoksulluk devam etmekte, ancak hayırsever olarak nitelendirilen kişiler vicdani olarak bir rahatlama hissetmektedirler. Bu nedenle yoksulluğun ortadan kaldırılması ve insanlara kalıcı etkiler oluşturacak birtakım uygulamalara gidilmelidir.

Bu anlayıştan hareket eden Grameen Bank oluşturulduğu tarihten itibaren hedef kitlesini oluşturan bireylerin;

- kendi ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri amacıyla mikro kredi verme,
- yapılanmanın gelişiminin birkaç yıl sonrasında bireylerin barınma ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla konut kredisi verme,
- yine bireylerin temel ihtiyaç ve haklarından olan eğitimlerini sürdürebilmeleri amacıyla öğrencilere kredi verme

gibi faaliyetlere başlamıştır. Bu faaliyetler sayesinde, hayırseverlik olarak nitelendirilen uygulamaların dışına çıkılarak bireylere kalıcı bir takım uygulamalar yapabilmeleri amacıyla ekonomik yardımlar sağlanmıştır (Yunus, 2006:30).

Grameen Bank modeli ile kredi sağlama uygulamaları sonucunda 5.6 milyar Amerikan doları olarak belirtilen bir kredi miktarı 2006 yılı nisan ayı itibarıyla verilmiştir. Bu miktarın büyüklüğünün yanında Grameen Bank kredilerinden istifade eden bireylerin sayısı ise 6 milyonu geçmiş ve verilen kredilerin geri ödeme oranı %98'i bulmuştur ki bu oldukça başarılı bir orandır (Latiffee, 2006:6).

Grameen Bank uygulamaları her bireye eşit haklar sağlamakla birlikte bazı bireylerin ayırt edici özellikleri nedeniyle daha fazla imkânlardan yararlanmasına da olanak sağlamaktadır. Örneğin; aile içinde ticari faaliyetleri yatkın olan bireylerin bulunması ve bu bireylerin kredilerden istifade etmeleri sonucu çok daha fazla ilerlemeyi daha kısa sürede kaydetmelerinin tespit edilmesi, bu bireylere mikro işletme kredisi verilmesini sağlamaktadır. Nitekim 6 milyonu aşan kullanıcı arasında günümüze kadar 900 binden fazla kişi mikro işletme kredisinden faydalanma hakkına sahip olmuş ve bu bağlamda 316 milyon dolar kredi kullanılmıştır.

Grameen Bank tarafından gerçekleştirilen bir diğer faaliyet ise eğitim alanında destekleyici nitelikte olan burs verme faaliyetidir. Banka kendi üyelerinin çocuklarına da başarıyı teşvik etme amacıyla burs sağlamaktadır. Burs sağlama faaliyetleri öncelikli olarak kız çocuklarına verilerek yoksul kesim içinde kadınlara sağlanan önceliği kadınları ekonomik anlamda ön plana çıkarmak için eğitimi kullanma üzerine yoğunlaştırmaktadır. Burs alan çocuklardan yaklaşık 12000'i oldukça başarı göstermiş ve yükseköğrenim bursu almayı da hak etmiştir (Morshed, 2006:6).

Grameen Bank uygulamalarının en önemli taraflarından biri kredilerin sadece birer araç olarak görülmesidir. Nitekim üyeler sadece kredi alıp bankayla geri ödeme sonrası ilişkisini kesen insanlar değildir. Banka üyelerine sağlanan ekonomik yardımlarla birlikte sosyal anlamda gelişimlerini sağlayacak bir takım faaliyetlerde gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda üyelere; aile planlaması ve bunun önemi ile yöntemleri konusunda bilinçlendirmeye yönelik, disiplin konusunda, toplumsal anlamda yardımlaşma saygı gibi konularda daha dikkatli hareket eğilmesini sağlayan eğitimler verilmektedir. Bu eğitimler “Onaltı Kural” olarak isimlendirilen bir kural listesinin içeriğine bağlı kalınarak gerçekleştirilmektedir (Korkmaz vd., 2004:63). *Bu kurallara göre üyeler;*

- Öncelikle gramer Bank'ın disiplin, birlik, cesaret ve çok çalışma ana temaları şeklinde belirlenen dört ilkesini yaşamlarının her alanında uygulayacaklar ve bunları geliştirip ilerletme konusunda çaba sarf edeceklerdir.
- Ailelerinin yaşam standartlarını yükseltip refah seviyelerini ellerinden geldiğince arttıracaklardır.
- Barınakları olan evlerini harap bir şekilde bırakmayacaklar, evlerinde onarımı gereken yerleri kısa zamanda onarıp yenileme çalışmalarını sürdürecektir.
- Yıl boyunca sebze tarımı yapıp sebze yetiştirecekler ve kendi ürettikleri sebzelerden bolca yiyip geri kalanı satacaklardır.
- Ekim mevsimi geldiğinde ellerinden geldiğince çok miktarda tohum ekmeye gayret göstereceklerdir.
- Aile planlamasına dikkat ederek çok geniş bir aileye ulaşmaya çalışmayacaklar ve harcamalarında dikkatli olarak ellerinden geldiğince az harcama yapacaklar, bunlara ek olarak kendilerinin ve aile bireylerinin sağlıklarına dikkat edeceklerdir.
- Eğitim konusuna özen gösterecek ve çocuklarının eğitimi için gerekli olan parayı kazanarak onların eğitimine harcayacaklardır.
- Aile bireylerinden olan çocuklarına ve çevrelerine hassasiyet gösterecek ve bu varlıkları her zaman temiz tutacaklardır.
- Tuvalet ihtiyaçlarının giderilmesine özen gösterecek fosseptik çukurları yapıp bunları kullanacaklardır.
- Mümkün miktarda kuyu suyu kullanımına dikkat edecekler, eğer kuyu suyu temin etme imkânları yoksa buldukları suyu önce kaynatıp daha sonra içine şap atarak kullanacaklardır.
- Kızları evlendirirken Başlık parası talep etmeyecekler, oğullarına kız alırken de başlık parası vermeyeceklerdir. Bunun yanı sıra evlilik çağına gelmemiş olan çocuklarını evlendirmeyeceklerdir.

- *Kimseye haksızlık yapmamaya dikkat edecekler ve toplumun herhangi bir noktasında karşılaştıkları bir haksızlığa karşı tepki göstereceklerdir.*
- *Ellerinde bulunan ekonomik faaliyetleri geliştirmeye çalışacaklar, bir birlik duygusu içinde yatırımlarını daha ileriye taşımayı gayret edeceklerdir.*
- *Daha fazla ekonomik gelir elde etmek amacıyla bir birlik duygusu içinde hareket edecekler ve bu konuda birbirlerini her durumda yardım etmeye hazır olacaklar, şayet topluluktan herhangi biri güç durumda ise ona bir birlik duygusu içinde yardım edeceklerdir.*
- *Herhangi bir merkezi pozisyonda disiplin kurallarının ihlal edildiğini öğrendikleri zaman yine birlik halinde bu olayın yaşandığı yere giderek gerekli disiplinin sağlanmasına yardımcı olacaklardır.*
- *Son olarak bütün merkezlerde bedensel eğitim yaptıracaklarını ve gerçekleşen sosyal aktivitelere topluca katılacaklarını taahhüt edeceklerdir (Yunus, 2006:137 - 138).*

2.9.2.1. Yakından İzleme Uygulaması (Peer Monitoring)

Bu yöntem en genel tanımıyla ortak bir sorumluluğun mevcut olduğu mikro finans uygulamalarında, almış olduğu borcu amacının dışında, kötü maksatla, kullanan üyelere karşı diğer grup üyelerinin bunu önleyici tedbirler alınmasını sağlayan bir yöntemdir. Özellikle toplumsal anlamda bağlılığın üst seviyede olduğu toplumlarda, toplum tarafından dışlanma durumunun oluşmasına dair yaşanan korku, aldığı krediyi kötüye kullanan veya kötüye kullanmak amacıyla kredi çeken üyelerin sosyal anlamda yaptırımlara uğramasını sağlamaktadır. Bu da bireylerin belirtilen durumları gerçekleştirmesini geciktirmekte veya çoğu zaman engellemektedir (Khwari, 2004:21).

Yakından izleme işlevi sayesinde borcunu ödeyemeyecek olan kişiler hemen tespit edilmekte ve ödememe amacıyla ortadan kaybolma ya da yapılan işin daha kötüye giderek ödemenin engellenmesi durumu ortaya çıkmadan bir tedbir alınma imkânı doğmaktadır (Yunus, 2006:136).

Esasında mikro finans uygulamalarında üyeler dâhil oldukları gruplardaki üyeleri kendileri seçmektedir. Bu durum bireylerin birbirlerini tanıması ve bu sayede

ortaya çıkabilecek olan aksaklıkları aza indiren bir durumdur. Ancak yine de bu üyelerin birbirlerini sürekli olarak gözlemesi, aksaklıkların en az seviyede yaşanması veya yaşanmadan tedbir alınması sonucunu doğurmaktadır. Bunların yanı sıra, üyelerin birbirini tanıması ve gözlem yapması durumu mikro finans uygulamalarında programlara daha uygun olan bireylerin girmesini sağlayarak teminat gereksinimini ortadan kaldırmaktadır. Ancak denetim mekanizması sadece sisteme dâhil olan üyeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Nitekim Grameen Bank müdürleri ve sahada çalışarak elemanları yakından takip edip onlara gerekli dönütleri vererek sistemin başarısını arttırmaktadırlar (Morshed, 2006:6).

2.9.2.2. Üyelerin Seçiminde Dikkat Uygulaması (Peer Selection)

Bilindiği gibi mikro finans uygulamalarının hedef kitlesi gelir düzeyi düşük olan bireylerdir ve bu bireylere mikro finans uygulamaları sayesinde borç verilirken herhangi bir teminat aranmamaktadır. Ancak bireylerin hiçbir şekilde haklarında bir bilgi edinmeden kendilerine bu uygulamalardan yararlanma imkânı verildiğini söylemek doğru değildir. Nitekim bu uygulamalardan faydalanmak isteyen kişiler hakkında gerek yerel anlamdaki bilgi ağlarından ve gerekse doğrudan mikro finans uygulamalarından faydalanan üyelere danışılarak bilgiler alınmakta ve alınan bilgiler doğrultusunda özellikleri birbirine benzeyen bireylerden meydana gelen homojen gruplar oluşturulmaktadır. Homojen gruplar oluşturulurken güdülen temel amaç, grup mantığıyla verilen kredilerin geri ödemelerinin daha yüksek olmasıdır ve geri ödemelerdeki bu yükseklik kredilerde uygulanan faizin daha düşük tutulmasını sağlamaktadır. Üyelerin seçimi konusunda homojen gruplar oluşturulması gruba üye olan diğer bireylerin de riskli olarak değerlendirdikleri müşterileri kendi gruplarını dâhil etmeyerek grupların daha sağlıklı oluşmasını sağlamaktadır (Morshed, 2006:13). Grup esasıyla yapılandırılan mikro finans sistemlerinde oluşturulan gruplar beş kişi ile sınırlı tutulmaktadır ve her beş kişiden oluşan altı grup bir merkez olarak adlandırılmaktadır. Merkezlerin birleşimi ise şubeleri meydana getirmekte ve kırkmerkezin bulunduğu yerler şube olarak adlandırılmaktadır. Şubelerin üzerinde alan ofisleri, alan ofislerinin üzerinde ise bölge ofisleri bulunmakta ve tüm bu yapılanmalar en üstte bulunan merkez ofisi altında yer almaktadır.

Grup üyelerinin birbirlerini seçtiği yapılanmada, grubun oluşturulması da bu mantığa dayalıdır. Nitekim grubun ilk üyesi Grameen Bank görevlisi tarafından seçilir. Bu seçimin ardından, kişinin kendi yapısına uygun dört kişiyi seçmesi istenmekte ve bu şekilde grup oluşturulmaktadır. Oluşturulan gruplarda grubu meydana getiren üyeler arasında kan bağı olmaması, aynı yerleşim yerinden olmamaları ve herhangi bir başka kredi kuruluşuna borcu olmaması gibi şartlar aranmaktadır. Bu şartlar sağlandıktan sonra oluşturulan gruplarda ilk yapılan uygulama grup disiplini oluşturmaya yönelik çalışmalardır. Grubu oluşturan üyeler 7 gün boyunca kredi almak için gereken şartlar, kredi borcunu kullanan bireyin hakları ve yükümlülükleri ve alınan kredinin hangi esaslar doğrultusunda geri ödemesinin yapılacağına yönelik bilgiler almaktadırlar. Her grup kendi üyeleri arasında Bir başkan ve bir sekreter seçerek grup faaliyetlerinin yürütülmesini düzene koyar. Grupların meydana getirdiği merkezlerde Merkez Şefi olarak bir lider tanımlarlar. Merkez şefi olarak belirlenen bireyin görevi merkezi oluşturan grupların haftalık olarak toplanmasını sağlamak, gruplardan tahsilatları yapmak ve gelen yeni kredi tekliflerini şubelere bildirmektir.

Üye seçiminde izlenen hassasiyet üyelere kredi dağıtımında da dikkat edilen bir husustur. Üyelere bir anda kredi dağıtılmamaktadır. Kredi ödemeleri ihtiyaç sırasına bırakılarak öncelik en fazla ihtiyacı olan iki üyeye verilmekte ve devam eden süreçte bu kişilerin ödeme düzenine göre diğer üyelere de ödeme yapılmaktadır. Örneğin; bir grup içinde en fazla ihtiyacı olan iki üyeye kredi verildikten sonra bu kişilerin ödemelerini altı hafta süresince düzenli bir biçimde yapmalarının ardından diğer iki üyeye de kredi verilmekte bu üyelerin de ödeme düzenini oturtmalarının ardından grup başkanına kredi ödemesi yapılmaktadır. Grupta herhangi bir üye ödemeyi aksatır ise grupta kredi almayan diğer üyelere kredi verilmemektedir (Yunus, 2006:128). Bu yöntem sakıncalı veya grubu zedeleyici gibi görünse de grup içindeki dayanışma, koordinasyon ve gözlemi üst düzeye çıkararak grup içi bir denetim mekanizması oluşturması bakımından sağlıklıdır. Bir diğer unsur ise herhangi bir aksaklığın meydana gelmesi durumunda grup üyelerinin sorun yaşayan üyeye destek olarak onu, borcunu ödeyebilecek hale getirmeleri ve bu şekilde de kendi kredi alma durumlarını riske atmamalarıdır. Nitekim herhangi bir üyenin kredi ödemesi durumunda sorunun yaşandığı grup merkeze karşı sorumlu tutulmaktadır

(Korkmaz vd., 2004:58 – 59). Bu nedenle resmî bir şekilde adres gösteremeyen bireyler ödeme sıkıntılarının yaşanması ihtimali nedeniyle bu hizmetlerden faydalanamamaktadır (Ocompo vd., 2006: 29).

2.9.2.3. Ödemelerde Düzen Uygulaması (Regular Payment)

Geri ödeme uygulamaları mikro finans işlemleri dâhilinde olan mikro kredilerde normal düzenin oldukça dışında bir yapı sergiler. Nitekim bu yapılarda ödemeler tabiri caizse kredi alımının hemen ardından başlamaktadır. Bu uygulama aynı şekilde kısa zaman aralıklarıyla ödemelerin yapılması şeklinde de devam ettirilmektedir. Ancak uygulamanın yapılış şeklinden ziyade hizmet ettiği amaç önemlidir ki bu da kredi kullanımında disiplinsizliğin tespiti için kısa sürede yapılması ve bu sayede erken önlem alınmasının sağlanmasıdır (Morduch, 1999:1584). Ancak yine belirtmek gerekir ki kısa zamanda başlayan bu ödemelerin miktarı cüzi sayılacak niteliktedir. Ödeme miktarlarının küçük tutulmasının sebebi ise bireyin yüklü miktarda borç ödeme konusunda psikolojik baskı altına girip veriminin düşmesinin engellenmesidir (Yunus, 2006:135).

2.9.2.4. Kredi Ödeme Miktarlarında Artırım Uygulaması (Dynamic Insentive)

Mikro kredi uygulamalarında bireylerin birden fazla sayıda kredi talep edebilme hakkı vardır. Bu bağlamda bireyler fazla sayıda kredi kullanabilirler. Bu kredilerin kullanımında izlenen yol, ilk kredi açısından, oldukça küçük miktarlarda kredi verilmesi şeklindedir. Ancak kredilerin miktarında bir sabitlikten bahsetmek mümkün değildir. Nitekim kredi kullanan bireylerin geri ödemelerinde herhangi bir aksama olmaması durumunda kullanabilecekleri kredi miktarında artırıma gidilmektedir. Diğer bir ifade ile bireyler aldıkları kredilerin taksitlerini zamanında ödedikleri müddetçe hem birden fazla hem de miktar olarak artırılmış krediler kullanmaya hak kazanmaktadırlar (Morduch, 1999:1582 – 1583). Uygulanan bu yöntemin karşılıklı bir olumlu etki sağladığını söylemek mümkündür. Bu uygulama sayesinde kredi alan bireyler işlerini büyütebilmek amacıyla yeni kredi alabilmek için borçlarını düzenli şekilde ödemektedirler. Kredi sağlayıcı kurum da bu şekilde yeni ve daha fazla miktarda kredi vererek müşterilerin farklı sistem arayışlarına

girmelerini engellemektedir. Diğer bir ifadeyle müşteriler sistemin içinde kalmaktadır (Morshed, 2006:14).

2.9.2.5. Ek Teminat Uygulamaları (Acil Durum Fonu, Umutsuz Aileler Programı)

Grameen Bank uygulamalarında borçluların karşılaşılabilecekleri herhangi bir olumsuz durum (ölüm, sakatlanma, ödeme konusunda sorunlar yaşanması vb.) karşısında sigorta mahiyetinde olan bir uygulama gerçekleştirilmektedir. Bu uygulama ile kredi kullanan bireyler kendilerine sunulan kredinin %5'i oranında bir meblağı "Acil Durum Fonu" olarak adlandırılan fona aktarmaktadırlar (Khware, 2004:23). Ancak bu durumda istisnalar da söz konusu olduğu için farklı bir fon oluşturularak meydana gelebilecek olan mağduriyetlerin önlenmesi sağlanmıştır. Nitekim daha önce de değindiğimiz gibi ilk kredi ödemelerinin miktarı oldukça azdır ve bu kredilerden yararlanan aileler de gerçek anlamda yoksul olan ailelerdir. Bu durumda bazı aileler bu teminat bedelinin yatırılması sonucunda mağdur olabilmektedirler. Bu nedenle Grameen Bank uygulamaları dâhilinde bir "Umutsuz Aileler Programı" oluşturulmuş ve belirtilen teminat bedelini ödemekte güçlük çekenler bu programa dâhil edilerek mağdur olmaları önlenmiştir (Begum, 2003: 46). Bu uygulamalar yalnızca müşterilerin mağduriyetini önleyici uygulamalar değildir. Oluşturulan fon ve buraya aktarılan paralarla Grameen Bank uygulamasında meydana gelebilecek olan zarar riskleri de en aza indirgenmektedir. Ayrıca yine teminat ödenmeden de kredi kullanılabilmesi durumu müşteri katılımını artırıcı bir unsurdur.

2.9.2.6. Önceliklendirme Uygulaması (Kadınlar ve En Yoksullar)

Normal şartlarda bir kredi kuruluşundan kredi talebinde bulunan bireyler öncelikli olarak düzenli gelir durumlarını veya alınan kredinin miktarına göre ellerinde bulunan servetlerinin miktarını ispat etmek zorundadırlar. Ancak Grameen Bank uygulamalarında müşteriler, kredi taleplerinin gerçekleşmesi için mal varlıklarının ne kadar fazla olduğunu değil, bunun aksine mal varlıklarının olmadığını ispat etmek zorundadırlar (Yunus, 2006:46). Bu bağlamda yapılan ispatlar sonucunda kredilendirme gerçekleşmektedir. Ancak bu kredilendirme hususunda hedef kitleyi oluşturan yoksul kesim içinde bir takım pozitif ayrımcılığa

gidilmektedir. Pozitif ayrımcılık kadınlar ve yoksul kesim içinde en yoksul olarak tabir edilen insanlara daha kolay kredi sağlama şeklinde gerçekleşmektedir.

Uygulama bazında kadınlara kredi sağlama konusunda birtakım endişelerin olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Nitekim kadınların kullanacakları kredi veya banka müşteri olmaları hususunda birtakım sınırların kaldırılmasının gerekliliği uygulamanın amacına ulaşamayacağı endişesini doğurmuştur. Düşünülen engellerin birer birer ortadan kaldırılması ve kadınların da Grameen Bank müşterisi olarak kredi kullanmaya başlamaları sonucunda en fazla dikkat çeken husus, kadın müşterilerin erkek müşterilere göre banka uygulamalarına daha sağlıklı yaklaştıkları ve erkeklere nazaran daha iyi müşteri oldukları yönündedir. Bunun temel gerekçesi ise yapılan faaliyetler karşılaştırıldığı zaman erkeklerin genel olarak tüketim faaliyetlerine yönelebildiği, kadınların ise daha çok gelir getirici faaliyetlere yönelme amacıyla kredilerini kullanması olarak tespit edilmiştir (Time, 2006:19). Bu da elde edilen gelirle ödemelerin düzgün şekilde yapılmasını sağlamaktadır. Grameen Bank müşterileri üzerinde yapılan analiz çalışmalarında dikkat çeken bir diğer husus ise; yoksullar içinde orta düzey olarak tabir edilen yoksul kesimin faydalandığı kredi uygulamalarında geri ödeme konusunda kendilerinden daha yoksul olanlara oranla ödemelerini daha fazla aksattıkları görülmektedir (Morshed, 2006:12).

Öncelikle hak sahibi olarak değerlendirilen kadınlar arasında da farklı nitelikleri haiz olan kadınların diğerlerine göre daha öncelikli olduğunu söylemek mümkündür. Eşinden ayrılmış olan veya eşini kaybetmiş olan kadınlar ailelerine gelir getirici pozisyonda bulundukları için bu kadınların diğer kadınlara oranla kredilerden faydalanmalarına daha fazla öncelik verilmektedir. Ayrıca kadınların elde ettiği gelirlerin doğrudan aileler için harcanması konusu da öncelikli değerlendirme hususunda etkili olan bir faktördür (Hiatt, 2006:476). Bunların yanı sıra kırsal kesimde yaşamasına rağmen hiç bir şekilde arazisi olmayan aile bireyleri veya yalnızca barınacak bir evi olup toprağı olmayan kişilerde kredilendirme uygulamalarından öncelikli olarak faydalanma hakkına sahiptirler (Korkmaz vd., 2004:55).

2.9.2.7. İşleyişte Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Mikro kredi uygulamalarının işleyişinde dikkat edilmesi gereken birtakım hususlar vardır. Bu hususları aşağıdaki gibi sıralamamız mümkündür.

- Mikro kredilerin verilmesi esnasında belirlenecek olan miktar yoksulluk faktörünü devreden çıkarabilecek bir miktar olmalı, bunun yanı sıra kredi imkânından faydalanan bireylere sunulan hizmet bir lütuf şeklinde değil gerçek anlamda müşteri gibi davranılarak verilmelidir (Nguyen ve Hoang, 2003:67).
- Kredilerin kullanımında teknoloji faktörünün devreye sokulması tasarrufların sunulması aşamasında devreye giren maliyet miktarını aşağılara çekmektedir. Bu nedenle teknoloji kullanımının azami miktarda olması işleyiş açısından faydalıdır (White ve Legderwood, 2006:9).
- Kredilerin sunulması ve kullanımı aşamalarında verimli personellerin bulunması hem işlemlerin maliyetini düşürmekte hem de kredilerden elde edilen verimi oldukça üst seviyelere yükseltmektedir. Bunun yanı sıra maliyetlerin düşmesi nedeniyle faiz oranlarının da aşağıya çekilmesi kredilerden faydalanma oranlarını da olumlu şekilde etkilemektedir (Morshed, 2006:17).
- Kredilerin verilmesi aşamasında görev alacak olan personel mümkün olduğunca sahada çalışacak personel olmalı geri planda olan personelin sayısı az tutulmalıdır. Personel açısından masrafların indirgenmesi de kredi maliyetlerini olumlu yönde etkilemektedir (Nguyen ve Hoang, 2003:68).
- Çalıştırılacak olan personelde dikkat edilmesi gereken temel noktalardan biri personelin analitik düşünme yeteneğine sahip olması ve sonuç odaklı çalışmaya gayret göstermesidir. Ayrıca müşteri bazlı olarak düşünen personel hem işleyişte hem de kredi kullanımında avantajlı bir durumun yaşanmasını sağlayacaktır (White ve Legderwood, 2006:289).

2.10. Gerekliklik Açısından Mikro Finans Kuruluşları

Mikro finans uygulamalarının her aşamasında var olan ve uygulamalar açısından vaz geçilmez olarak tabir edilen mikro finans kuruluşları faaliyetlerini

belirli bir sistematik çerçevesinde yürütmektedir (Christen vd., 2003:6). Yürütülen bu faaliyetler o kadar önemlidir ki günümüzde iktisadi anlamda kalkınma hedeflerinden biri mikro finans kuruluşlarının kalkınmalarına destek verme ve piyasalarda yer edinememiş, kredi vb. imkânlardan mahrum olan insanları ekonomik faaliyetlere dâhil etme olarak belirlenmiştir (Costillo, 1999:605). Bu durum ekonomik piyasalara yeni bireylerin dâhil olması ve piyasada hareketlenmenin sağlanması açısından mikro finans kuruluşlarının ne denli önem arz ettiğinin göstergesidir.

Kuruluşlar açısından önem bildirgesi niteliğinde olan bir diğer söylem ise Grameen Bank kurucusu olan Muhammed Yunus'un açıklamasıdır. Yunus, bu konuda öncelikli olarak klasik bankacılık faaliyetlerindeki müşteri anlayışıyla taban tabana zıt bir anlayış ile hareket ettiklerini ve bu sayede zenginlere değil yoksullara kredi verdiklerini, erkeklere değil kadınlara öncelik verdiklerini, teminat konusunda bankalar kadar katı uygulamalarının olmadığı vb. hususlara değinmiştir (Harris, 2005:7). Yapılan bu açıklamalar genel mahiyette mikro finans kuruluşlarının ne denli farklı bir yapıda olduğunu göstermekle beraber piyasaya can katması açısından da önemli yapılanmalar olduklarının göstergesidir.

Mikro finans kuruluşları tarafından gerçekleştirilen bu farklı faaliyetler bir tesadüf sonucu ortaya çıkan ve bu şekilde gelişip yaygınlaşan uygulamalar değildir. Toplum içinde finansal anlamda yok sayılan bir kesimin kalkındırılıp ekonomiye dâhil edilmesi konusu bir ihtiyaçtan hâsıl olan ve risk barındıran bir uygulamadır ki bu risk alınmış ve oldukça başarılı bir şekilde uygulamaya dönüştürülmüştür. Nitekim farklı kültürlerle ait bireylerin finans kuruluşları hakkındaki düşünceleri incelendiği zaman genel beklentinin mikro finans kuruluşlarında sergilenen uygulamalarla birebir bağlantı gösterdiği görülmektedir (White ve Legderwood, 2006:5). Bu noktada mikro finans kuruluşlarının daha güçlü bir yapıya doğru ilerleyiş göstermeleri sürecini hızlandırmaları sunulan hizmetlerdeki süreklilik ve kapasitenin artmasını sağlaması açısından önemlidir. Bu durum ise; performansı artırıcı gelişmelere öncelik verilmesi, yapılan uygulamalarda şeffaflığın ön plana çıkarılması, piyasalarda mevcut olan diğer kurumlara karşı rekabet yönünün güçlendirilmesi ve ürün portföyünü genişleterek çok daha farklı beklentilere cevap verilmesi ile mümkün olacaktır (Bossoutrof, 2005:60).

Finans kuruluşları açısından, kuruluşlar bağlamında oluşturulan bir takım hedefler ve bu hedeflere ulaşabilme amacıyla izlenen yöntemler vardır. Bu yöntemler arasında en önemlilerinden biri makroekonomik dengenin sağlanmasıdır. Nitekim makroekonomik dengenin sağlanmaması durumunun pek çok sebebi vardır ki bunlar biri bütçe açığıdır. Bütçe açığının olduğu bir finansal yapılanmada direkt olarak kullanılabilecek olan krediler etkilenmekte ve kredi anlamında bir miktar azalmasına gidilmektedir (Ocompo vd., 2006: 19). Finansal anlamda açıkların kapatılarak istikrarın yakalanmasında ise en büyük vazife ise hükümetlere düşmektedir. Nitekim istikrarsızlık karşısında enflasyon oranlarının artması sermaye varlıklarını olumsuz etkilemektedir. Bunun yanı sıra döviz kurlarında yaşanan dalgalanmalar dış kaynaklı mikro finans kuruluşlarının sorunlar yaşamasına neden olacaktır. Bu durumun tam tersi düşünüldüğünde, yani istikrarlı finansal yapıların var olduğu bir ülkede enflasyon oranları düşük olacak ve bu da sermaye üzerinde olumlu etki sağlayacaktır. Ayrıca çoğunlukla dış kaynaklı finans kuruluşlarının ekonomideki istikrar sayesinde döviz kurlarından etkilenme seviyeleri de azalma gösterecektir (Helms, 2006:81 – 82).

Hükümetler özelinde finans kuruluşları üzerinde etkili olan tek faktörün piyasa istikrarı olduğunu söylemek eksik bir tanımlama olacaktır. Nitekim ulusal ekonominin belirleyicisi olan hükümetler bir takım yapılanmalarla finans kuruluşlarının faaliyetlerinin artmasını sağlayabilme gücüne sahiptirler. Bu duruma, faizler konusunda liberal yaklaşımın belirlenmesi örnek olarak gösterilebilir. Hükümetlerin liberal faiz oranlarına olanak sağlaması mikro finans kuruluşlarının rekabet gücünü artıracak bir uygulamadır. Bu husus Grameen Bank modelinin fikir babası olan Yunus tarafından da dile getirilmiş ve mikro finans kuruluşları için belirlenecek olan faiz oranlarının normal ya ticari bankalarla eşit olması ya da bunların 5 – 10 puan daha üstünde olması gerektiğine değinmiştir. Bunun yanı sıra mikro finans kuruluşlarına tasarruflarını kullanabilme ve kurumsallaşma imkânlarının sağlanması da yapının güçlenmesi üzerinde olumlu etkiler doğuracaktır (Latifee, 2006:30).

Mikro finans kuruluşlarını geliştirme aşamasında yapılabilecek faaliyetlerden bir diğeri de müşteri taleplerini birincil olarak ele alıp bu talepler doğrultusunda hareket etmektir. Nitekim mikro finans kuruluşlarının müşterileri de tıpkı diğer

finans kuruluşlarının müşterileri gibi birtakım talepler yöneltmekte ve bu doğrultuda hareket edilmesini beklemektedirler.

Mikro finans kuruluşlarının müşterileri genel anlamda işlemler açısından yüksek bir maliyetle karşılaşmak istememektedirler. Bu maliyete zaman konusunu da dâhil etmek mümkündür. Bu nedenle ortaya çıkabilecek mesafe, personel yetersizliği ve benzeri durumlardan kaynaklı bir maliyet artışının mikro finans kuruluşları tarafından önlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda ilk yapılacak faaliyetlerden biri coğrafi olarak uygun olduğu belirlenen yerlere şubeler açılmasıdır. Şubeler açmanın yanı sıra açılan şubelerin çalışma saatleri yerel manada düzenlenmeli, ayrıca kuruluşun müşterisi olacak olan bireylere birden fazla tasarruf seçeneği sunulmalıdır. Bunun yanı sıra daha önce de değindiğimiz gibi şubelerde çalışacak olan personellerin aldıkları eğitim konusunda eksikleri olmamalı ve müşterilerle gerçek manada ilgilenmeyi istemeleri gerekmektedir (White ve Legderwood, 2006:5).

Bu anlamda öne sürülen tavsiyelerin bir tahminden ileri gelmediğini belirtmek gerekmektedir. Kuruluşundan itibaren sürekli olarak araştırma ve geliştirme ile ilerleyen mikro finans kuruluşları arasında başarısızlığa uğrayan birkaç şubenin başarısızlık nedenleri araştırıldığında, sosyal ilişkiler anlamında yetersizliğin, başarısızlığın ana kaynağı olduğu anlaşılmıştır (Bislev, 2001:6). Bu da finans kuruluşunun müşterisi olan bireyler veya kuruluşta çalışan personeller ve benzeri sürece dâhil olan bireyler veya yapılar arasındaki uyumsuzluğun programın genel yapısına yansıdığını göstermektedir. Mikro finans kuruluşları çalışma anlamında deneyimli personel arama çabasını yine kendi içinde değerlendirmek zorundadır Nitekim Mantık olarak diğer Finans kuruluşlarından ayrı bir yapı ve görüşe sahip olan kuruluşlar altılı finans kuruluşlarındaki personellerin uyum sağlayamayan programı sektöre uğratabileceği bir yapıdadır (White ve Legderwood, 2006:274).

2.11. Mikro Finans Kuruluşların Finansörleri

Mikro finans kuruluşları vb. finans kuruluşları finansal anlamda belirli bir sürekliliği yakalamayı temel amaçları arasında değerlendirmektedirler. Bunun yanı sıra kurulan mikro finans programlarının neredeyse tamamı başlangıç maliyetlerini karşılamak adına sübvansiyonlara da bağımlıdırlar (Morduch, 1999:259). Bu

bağlamda mikro finans kuruluşlarının başarılı olmasını engelleyen en büyük sorunlardan biri finansal anlamda yetersizliktir denilebilir. Bu yetersizlik gerek finans kuruluşunun oluşum aşamasında gerekse faaliyet yelpazesinin genişlemesi aşamasında sürekli anlamda bir finans kaynağının bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Bu noktada mikro finans kuruluşları için birtakım finansal kaynaklar oluşturulması veya temin edilmesi gerekmektedir. Grameen Bank ve diğer mikro finans kuruluşları tarafından bu eksikliğin giderilmesi adına bir takım finansal kaynaklar belirlenmiş ve hâlihazırda kullanılmaktadır. Bu yapılar tarafından kullanılan finansal kaynakları;

- menkul kıymetlerin ihraç edilmesi,
- hisse senetleri,
- toptan verilen krediler,
- bonolar,
- tasarruf kaynaklarının krediye çevrilmesi

şeklinde örneklendirmek mümkündür.

2.11.1. Ticari Bankalardan Temin Edilen Garantiler

Mikro finans programlarının işleyişleri ülkeler arasında bazı farklılıklar göstermektedir. Bu bağlamda bazı ülkeler mikro finans programları için bu programlara üye olmayan bireylerden mevduat kabul edilmesini yasaklamıştır. Bu kabulün yasak olduğu ülkelerde, mikro finans alanında faaliyet gösteren kuruluşlar mikro finans sektörünü ülkenin finans sistemine entegre ederek mevcut programları için gerekli olan fonları ticari bankalardan temin etmektedirler. Ticari kuruluşların ise mikro finans kuruluşlarını desteklemelerinin bir takım gerekçeleri vardır. Bu gerekçelerden en geçerlisi ise mikro finans kuruluşlarının, gelecekte ticari bankaların büyük bir pazar açılımı yapmasına kolaylık sağlayabilecek nitelikte olan yapılar olmasıdır. Ancak mikro finans kuruluşlarının ticari bankalardan istedikleri miktarda fon veya destek alabilmeleri için bir takım özellikleri taşıması gerekmektedir. Bu bağlamda ticari fonların alınabilmesi noktasındaki gereklilikleri,

- mikrofinans kuruluşunun şeffaf bir yapıya sahip olması,

- finansal anlamda sürekliliği sağlayabilmek adına bir performans artışına gitmesi,
- ticari geleneklere sahip olması

şeklinde özetlemek mümkündür (Shresta, 2003:215).

Bahsettiğimiz, ülkeler arası farklılık durumunun, mikro finans kuruluşları açısından kolaylık sağladığı uygulamalar da vardır. Bazı ülkelerde ticari bankalar mikro finans kuruluşları için gereken fonları sağlama konusunda bu kuruluşların dışarıdan bir garanti göstermesi veya farklı bir finansal kuruluşun kefilliğini belirtmesi şartını aramadan gerekli fonu sağlayabilmektedir. Nitekim bu anlamda sağlanan kolaylık ve devamında sunulan maddi yardım sonucunda mikro finans kuruluşları hem oluşum hem genişleme aşamalarında daha rahat bir yapı sergilemektedirler. Ancak bu uygulamada herhangi bir şekilde ticari bankalar açısından paranın büyük bir riske atılması söz konusu değildir. Nitekim yapılacak olan yardımın öncesinde risk faktörlerinin yoklanması ve bu faktörlerin düşük olarak çıkması birincil koşuldur. Ayrıca kredi talebinde bulunan mikro finans kuruluşlarının para kazanma konusunu garanti edecek kadar canlılığa sahip olmaları da aranan bir diğer şarttır. Bu da kredi talebinde bulunan kuruluşun kendi performansı ile maddi anlamda rahatlayabilecek uygulamalara daha kolay bir şekilde ulaşabileceğini göstermektedir (Latifee, 2006:16).

Mikro finans kuruluşlarının hitap ettiği kesim ve bunları ekonomiye kazandırma amacını gütmesi itibarıyla bağış olarak da fon temin ettiği görülmektedir. Bağışın yanı sıra bu kuruluşlara sağlanan krediler de normal kredilendirmeden farklılık arz etmektedir. Bu krediler genel anlamda düşük faizli ve uzun vadeli olarak sağlanmaktadır. Bu fon yardımıyla en büyük pay mikro finans programlarının atası olan Grameen Bank tarafından sağlanmaktadır. Bank, dünyanın neresinde olursa olsun oluşturulacak olan mikro finans programları için düşük faizli başlangıç sermayesi temin etmektedir. Grameen Bank'ın yanı sıra pek çok bölgesel ve uluslararası kuruluş da mikro finans programları için uzun vadede geri ödenecek ve düşük faizle yapılandırılacak fon temin etmektedir (Shresta, 2003:215).

2.11.2. Finans Aracı Olarak Tasarruflar

Bu konuda öncelikli olarak belirtilmesi gereken husus; Grameen Bank'ın kurucusu Muhammed Yunus'un da önem verdiği, mikro finans kuruluşlarına hem müşteri sıfatında bulunan kredi kullanıcılarından hem de bu finans kuruluşlarından herhangi bir kredi kullanmayan bireylerden mevduat toplama izni verilmesinin gerekliliğidir (Yunus, 2003:10). Nitekim bireylerin tasarrufları olarak tanımlanabilecek olan bu mevduatlar, mikro finans kuruluşları için öncelikli mahiyette iki önem durumu arz etmektedir. Bunlardan ilki; mevduat toplama faaliyeti ile elde edilen gelirin finans kuruluşu için maliyetli olmayan bir kaynak olduğu ve bunun yanı sıra tasarruf kullanan veya mevduat aktaran bireylerin finans sistemine dâhil edilmesini teşvik edici bir uygulama olduğudur. Bunun yanı sıra mikro finans kuruluşları tarafından sunulan ve yine bu sayede kuruluşların gelir elde etmesini sağlayan hizmetlerden bireylerin yararlanmasını sağlayarak finans kuruluşları için çoklu bir getiri sağlayacaktır (Druschel, 2006:3).

Tasarruflar konusunda Grameen Bank'ın kendi müşterilerine yönelik olarak haftalık ve bireysel şekilde belirli bir tasarruf miktarı vardır. Bu tasarrufların toplanması amacıyla bir grup fonu oluşturulmuş ve oluşturulan bu fon sayesinde kredi ödemeleri konusunda yaşanabilecek bir aksaklık durumuna karşı garanti oluşturma yoluna gidilmiştir. Bununla birlikte oluşturulan fon yeni tüketim ve yatırım amaçlı krediler için kullanılabilmeyle beraber bu kredilerin kullanım şartları ve vadesi fona para aktaran üyeler tarafından belirlenmek suretiyle üyelerin de kendi içlerinde karar verme mekanizmasını işletmelerine olanak sağlamaktadır (Khwari, 2004:11).

2.11.3. Finans Aracı Olarak Hisse Senetleri

Hisse senetlerinin kullanımı en basit tanımıyla hissedar olan bireylere sermayedarlık imkânının tanımlanmasıdır ve bu durum finansman açısından son dönemde oldukça ilerleme kaydeden bir durumdur. Hisse senetlerinin fon olarak kullanılması mikro finans kuruluşları tarafından kaynak temini amacıyla oldukça fazla tercih edilen yöntemlerden biridir. Ancak yerel anlamdaki ekonomik piyasalarda hisse senetlerinin fon olarak kullanılması konusunda hala belirli problemler olduğu görülmektedir. Nitekim yerel piyasalar yaygın bir halde değildir

ve bu nedenle piyasa derinliği de yoktur. Bu da yatırımların bu alana yönlendirilmesi konusunda yatırımcılar açısından endişelerin meydana gelmesine neden olmaktadır (Ocompo vd., 2006: 85).

Mikro finans kuruluşlarının piyasa derinliğinin olmamasının yanı sıra hisse senetleri açısından kar getirisinin az olması/olmaması yatırımların buralara yönelmesi konusunda belirleyici bir etkiye sahip olmaktadır. Diğer bir ifadeyle mikro finans kuruluşlarının hisse senetleri düşük karlı veya kar amacı gütmemektedir. Bu da yatırımcıların bu alana yönelmelerini engellemektedir. Bireysel veya kurumsal manada yatırım yapılmasının temel amacının, yatırımların nakde dönüştürüldüğü zaman en fazla gelir elde etme olduğu mantığından hareket edildiği zaman mikro finans kuruluşlarının yatırımcıların yönelmediği yapılar olması oldukça normaldir. Bunun yanı sıra mikro finans kuruluşları içinde kar getirici ve bu nedenle de yatırımcılar açısından cazip olan kuruluşlarda vardır. Ancak bu kuruluşlar daha çok yoksulluk sınırı olarak belirlenen sınırın altında yaşayan bireylerin hedef olarak belirlenmediği kuruluşlardır. Bu da oluşum bakımından istenilen noktalara ulaşabilecek mikro finans kuruluşlarının hisse senedi açısından beklenen yönelimi görmemesine neden olmaktadır. Bu bağlamda mikro finans kuruluşları açısından oluşum, gelişim ve yapılanmanın tamamlanması aşamalarında hükümetler tarafından bağış yapılması veya yapılandırılmış borçlar verilmesi oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra bağış yapan kuruluşların aktardığı para yardımları veya düşük faizli krediler mikro finans kuruluşlarının yapılanmalarını tamamlamaları ve hedef kitlelerine ulaşmaları açısından oldukça önemlidir (Latifee, 2006:20).

2.12. Türkiye’de Mikro Finans Alanındaki Çalışmalar

2.12.1. Bankacılık Alanındaki Çalışmalar

Dünya genelinde Grameen Bank uygulaması ile başlayan mikro finans çalışmaları veya mikro kredi uygulamalarına benzer uygulamalar Türkiye’de daha eski bir geçmişe dayanmaktadır. Türkiye’de mikro finans uygulamasına benzeyen uygulamaların Osmanlı Devleti döneminde gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak gerek dönem itibariyle gerekse uygulama açısından günümüzdeki ile birebir bir aynısından söz etmek mümkün değildir.

Osmanlı Devleti zamanında mikro finans uygulamalarının en bariz yansımaları ticari alanda görülmektedir ki bu dönemde maddi anlamda sıkıntılar yaşayan esnafların “Para Vakfı” olarak nitelendirilen vakıflara başvuruda bulunarak belirli para yardımları aldığı görülmektedir. Ancak bu yardımın sağlanması konusunda birtakım teminatlar gösterildiği de bilinmektedir. Para vakfı olarak bahsettiğimiz vakıflar yalnızca esnaflara para yardımı yapmakla kalmamış, maddi anlamda sıkıntılı olan bireylere giyecek yardımında da bulunmuştur. Bunların yanı sıra kamu hizmeti şeklinde olan yolların onarımı faaliyetleri de bu vakıfların yaptığı işler arasındadır.

Osmanlı Devleti'nin ardından Türkiye Cumhuriyeti'ne geçişte de mikro finans olarak nitelendirilebilecek çalışmalar sonlandırılmamış, bunun aksine çağdaş finans kurumları oluşturulmuştur. Cumhuriyetle birlikte esnafın nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kooperatifler, emanet sandıkları ve kredi birlikleri şeklinde isimlendirilen yapıların oluşturulduğu görülmektedir. Bu oluşumların yanı sıra devlet bankaları olarak kurulan bankaların da çiftçilere devlet desteğiyle oldukça düşük oranda faizli krediler verdiği veya küçük ölçekli işletmelere kredi sağladığı görülmektedir. Bu yapılanmalar içinde Halkbank, Vakıfbank ve Ziraat Bankası'nı saymak mümkündür. Bunların yanı sıra özel sektöre dahil olan İş Bankası ve Garanti Bankası gibi bankaların da benzer faaliyetler yürüttükleri görülmektedir. Bunlardan devlet bankası olan Halkbank, kadınlara yönelik özel girişimci kredisi hizmeti verirken, Garanti Bankası ve İş Bankası'nın da benzer faaliyetler yürüttüğü görülmektedir (Ozan Dündar, 2007:24).

Bu finans kuruluşları içinde Halkbank, Türkiye'nin hemen her yerinde şubesi bulunan, küçük ve orta büyüklükteki işletmelere hizmet veren bir yapılanmadır. Halkbank yaptığı yardımları 1951 yılından itibaren belirli bir sisteme oturtmuş ve bu sistem ile Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri tarafından sağlanacak olan kefalet ile kredi dağıtılacağını belirtmiştir. Osmanlı döneminde para vakfı olarak belirttiğimiz vakıflarda uygulanan teminat uygulamasının Halkbank'ın uygulamalarında da yer aldığı görülmektedir. Teminatın yanı sıra Kredi uygulamalarından faydalanmak isteyen esnafın Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu'na bağlı kooperatiflerden birine üye olma şartı da aranmaktadır (Adaman ve Bulut, 2007:119 – 120). Ancak bu şartların zor olduğu şeklinde bir

değerlendirme yapmak oldukça güçtür. Nitekim oluşumun 50. yılında Halkbank'ın, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu'na bağlı olan yaklaşık olarak 130.000 mikro ve küçük işletmeye kredi sağladı görülmektedir. Burada kredinin kullanım miktarından ziyade kredi kullanmak isteyen bireylerin sağlaması gereken şartların niteliği önemlidir. Nitekim bireylerin sahibi oldukları işletmelerin resmî olarak kayıtlı olması ve kredi kullanabilecek olan bireylerin teminat gösterebilecekleri mal varlıklarına sahip olmaları yapılan uygulamaların yoksul insanları değil, maddi anlamda belirli bir seviyeye yükselmiş insanları hedef aldığı konusunda açık bir göstergedir. Bunun yanı sıra kullanılan 130 bin civarındaki kredinin tamamının erkekler tarafından kullanıldığı da görülmektedir. Kuruluşunun 50. yılında 130 bine yakın insana kredi sağlayan Halkbank bu tarihten itibaren 2010 yılı sonuna kadar sayıyı neredeyse üç katına çıkararak 375 bin kişinin kredi kullanmasını sağlamıştır (Halkbank, 2010 Faaliyet Raporu).

Halkbank tarafından 1993 yılı itibariyle ev kadını olarak nitelendirilen kadınların da ekonomik sektörde yerlerini alabilmeleri amacıyla bir kredi programı başlatılmıştır. Başlatılan programda temel hedef, evinde herhangi bir ekonomik faaliyet yapmayan, ancak üretime katılmak isteyen kadınların tekstil ve giyim sektöründe faaliyet gösterebilmeleri amacıyla bu alanda üretim yapabilmek amacıyla gereken araçları satın alabilmeleri için kendilerine kredi sunulmasıdır. 1993 yılında başlatılan bu kredi programı için 3 bin kişi başvuruda bulunmuş, banka tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda başvuranlardan yalnızca 900 kişinin kredi almaya uygun olduğu belirlenmiştir. Kadınlara yönelik bu kredi programına beklenen ilginin gösterilmediği ve programın başarıya ulaşmadığı gerekçesiyle başlangıcından 2 yıl sonra 1995 yılında bu kredi programı sonlandırılmıştır (Adaman ve Bulut, 2007:120).

Devlet bankaları içinde Halk Bankası'nın yanı sıra Ziraat Bankası da mikro kredi alanında faaliyet gösteren kuruluşlardandır. Bu banka, adından da anlaşılacağı gibi daha çok tarım sektöründe faaliyet gösteren bireylere kredi sağlayan bir program uygulamaktadır. Nitekim Ziraat Bankası, yaklaşık 2 milyon kişiye kredi imkânı sunarak hedef kitlesini oldukça geniş tutmaktadır. Ancak verilen tüm bu kredilerin, geri ödemesi olan faizli krediler olduğundan söz etmek mümkün değildir. Nitekim

verilen kredilerin yarıdan fazlası geri ödemesi olmayan veya yeniden yapılandırılan kredilerden meydana gelmektedir.

Mikro kredi uygulamaları alanında faaliyet gösteren bir diğer devlet bankası olan Vakıfbank tarafından, mikro kredi niteliğinde olan bir kredi türünde 32 kadına kredi verilmiştir. Bunun yanı sıra banka, kadınlara özel olarak belirlenen Anneler Günü veya Dünya Kadınlar Günü gibi günlerde de sadece kadınlara yönelik olarak verilen küçük miktartlı kredi uygulamaları devreye sokmuştur (Wilson vd., 1997:3).

2.12.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmaları

Türkiye'de mikro kredi uygulamalarının gerçek anlamda başlaması 1986 yılına dayanmaktadır. Bu tarihte kurulan Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı tarafından 1995 – 1997 yılları arasında İstanbul'da başlatılan faaliyetler, pilot bölge denemesinin ardından yaygınlaştırılma amacı güdülerek başlatılan bir program dâhilinde gerçekleştirilmiştir. İstanbul pilot bölgesinde başlatılan projede toplamda 91 kadına 6 ay ile 1 yıl arasında değişen vadelerle 200 dolar kredi dağıtılmıştır. Uygulamanın yeni olmasından hareketle dağıtılan kredilere uygulanacak faiz oranlarında Halk Bankası tarafından uygulanan kredi faizleri baz alınmıştır. Gerçekleştirilen uygulamadan yararlanan kadınların, aldıkları kredileri amacına uygun bir şekilde ekonomik faaliyetlere katılma şeklinde kullandıkları ve kredilerin geri ödemesinin yüzde yüz şeklinde sağlandığı belirtilmektedir. 1997 yılından itibaren de faaliyetlerini devam ettiren Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı 1999 yılında gerçekleşen Marmara depremin nedeniyle önceliklerini değiştirmiş ve mikro kredi uygulamalarına ara verme kararı almıştır (Okumuş, 2010:331 – 332).

2.13. Türkiye’de Grameen Mikro Kredi Uygulamaları

Grameen Mikro Kredi Programı Türkiye’de ortaya çıkışı aşamasında ülke genelinde uygulamaya konulmamıştır. Program ilk olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde pilot proje olarak başlatılmış ve uygulama bu bölge üzerinden yürütölmeye çalışılmıştır. Türkiye’de Grameen Bank projesinin uygulanması yüksek sayılabilecek bir bütçe ile hayata geçmiştir. Dünya Bankası tarafından programın uygulamaya konulması için tahsis edilen 500 milyon dolar ve Türkiye Cumhuriyeti başbakanlığı tarafından proje için ayrılan 130 milyon dolar olmak üzere toplam 630 milyon dolarlık bir bütçe ile harekete geçirmiştir (Dündar, 2007:24). Grameen

modeli Türkiye’de yap işlet devret şeklinde uygulanma kararıyla 11 Haziran 2003 tarihinde protokol imzalanarak uygulamaya konulmuştur.

Türkiye Grameen Mikro Kredi programı protokolü imzalandığı 2003 yılı haziran ayının üstünden bir ay bile geçmeden temmuz ayı içinde Türkiye İsrâfi Önleme Vakfı ile Grameen Trust’ın ve Diyarbakır Valiliği’nin birlikte çalışmaları ile Diyarbakır ilinde faaliyet göstermeye başlamıştır. Türkiye’de uygulanan Grameen Mikro Kredi Programı, uygulama aşamasında model olarak Grameen Bank modelini kabul etmiş ve uygulamalarını bu doğrultuda gerçekleştirme kararı almıştır. Bu bağlamda program ilk kredi dağıtımını 18 Temmuz 2013 tarihinde Diyarbakır ilinde gerçekleşen Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği toplantısında yapmıştır. Uygulama modeli olarak Grameen Bank genel uygulamaları modelinin kabul edildiği programda, bu modele uygun olarak kâr amacı güdülmeden bir mikro kredi programı uygulanması kararlaştırılmıştır. Yine bu programın temel amacı ülke genelinde yoksulluğu ortadan kaldırmak olduğu için girişimci kişilere ve bu kişiler içinde özellikle kadınlara mikro kredi dağıtılması yönünde hareket edilmiştir.

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı’nın işleyişi Türkiye içinde bir bağımsız faaliyet şeklinde değildir. Nitekim program Türkiye İsrâfi Önleme Vakfı ile programın uygulanacağı şehirlerin en üst yönetim mercii olan valilikler arasında imzalanan protokoller doğrultusunda işleyiş sağlamaktadır. Türkiye’de uygulanan programın hedef kitlesi yoksul kesimdir. Ancak burada bir öncelik sınıfı olarak tanımlanan kırsal ya da kent alanında yaşayan ve yoksulluk sınırının altında olan kadınlara öncelik verilmesi tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra genel uygulamalara sadık kalarak kredi programlarından yararlanabilmek için krediden faydalanmak isteyen kadınların aynı yerleşim yerinde yaşayan beş kişi ile bir araya gelerek grup kurmaları ve bu şekilde kredilerden istifade etmeleri şartı aranmaktadır (TGMP, Haftalık Rapor, 2011).

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı’nda kadınların en az beş kişi şeklinde krediye başvurmaları sonucunda kendilerine kredi tahsis edilmesi kararının alınmasının ardından kadınların bu krediyi almak için şubeye gitmelerine gerek kalmayacak bir uygulama gerçekleştirilmektedir. Uygulamada mikro kredi programının çalışanları kredi başvurusunda bulunan üyelerin evlerine gitmekte ve

kendilerine tahsis edilen kredileri evlerinde kendilerine sunmaktadırlar. Yine krediye başvuran kesimin yoksul kesim olması nedeniyle kredi ödemelerinde farklı ve oldukça nazik bir uygulamaya da başvurulmaktadır. Bu uygulama ise kredi ödemesi için eve giden program çalışanlarının kredi alan bireylere ekonomik anlamda yük olmamak adına kendilerine su dahi ikram ederse bunu kabul etmemeleridir.

Türkiye'de Grameen Bank modeline uygun olarak tahsis edilen kredilerin geri ödemeleri haftalık şeklinde yapılmaktadır. Kredilerini alıp bunu ekonomik faaliyet alanında değerlendiren bireyler taksitlerini program tarafından belirlenen günlerde ve küçük dilimler halinde geri ödeme yoluna gitmektedirler. Ödenen kredilerin limitlerinde ise bir standart uygulamadan söz etmek mümkün değildir. Kredinin değişkenliği, kredi alınan mikro kredi program merkezinin performansına ve grubun performansına göre belirlenmektedir. Ancak bu değişiklik her zaman olumlu şekilde olmamaktadır. Nitekim performans değerlendirmesi sonucunda puanı az olarak belirlenen grup veya merkezin sunduğu krediler az olmakta pozitif çıkanlar ise fazla olmaktadır.

Grameen Bank modelinin kendi ilkeleri olduğu gibi Türkiye'de uygulanan mikro kredi programlarının da Türkiye İsrâfı Önleme Vakfı ile birlikte belirlediği 10 karar vardır. Bu kararlar kredi kullanan üyelere anlatılmakta ve ezberletilmektedir. Bunun temel amacı üyelerin başarıyı yakalamaları amacıyla bir yol gösterici belirlemektir. Alınan kararları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (TİSVA, 2004:33 – 34).

- Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı tarafından belirlenen dört prensibi takip etmek ve bunları daha ileriye götürmeye amaçlamak (Bu dört prensip disiplin, birlik, cesaret ve çok çalışmak prensipleridir.).
- Verimli çalışarak hem kendi refah seviyelerini hem de ailelerinin refah seviyelerini yükseltmek. Harcamaları az bir seviyede tutmak ve aile nüfusunun mümkün olduğunca az olmasını sağlamak. Bunların yanı sıra sağlık anlamında iyi halde olmaya dikkat etmek.
- Şayet üyelerin kendi ekip biçecekleri araziler varsa bu arazilerde kendi yetiştirdikleri sebzeleri kullanmak ve bu kullanımının fazlasını satarak ekonomik anlamda gelir elde etmek.

- Çocukların eğitimine özen göstermek ve çocukların eğitimlerini sürdürüp tamamlayabilmeleri için gerekli olan parayı kazanıp bu amaçla harcamak.
- İnsani ilişkilerde her zaman yardım amacıyla hazırlıklı olmak, dâhil olunan gruptan birinin zor duruma düşmesi halinde grupça zor duruma düşen kişiye yardım etmeye hazır olmak.
- Mikro kredi merkezi olarak tanımlanan yerlerde herhangi bir olumsuz durumun ortaya çıkması durumunda kredi merkezinin bulunduğu yere giderek durumu yerinde görmek ve düzeltmek için çalışmak.
- Her durumda bireyler arasında yardımlaşmayı devam ettirerek grubun tam anlamıyla dayanışma içinde olmasını sağlamak.
- Grup içinde ve dışında kimseye haksız davranışlarda bulunmamanın yanı sıra kendine de haksızlık yapılmasına izin vermemek.
- Bulunduğu çevreyi daima temiz tutmak ve aile bireylerinden olan çocukları da gerek sağlıkları gerekse bakımlı olmaları açısından temiz olmaları konusunda eğitmek ve temizliklerine yardımcı olmak.
- Yapılan ekonomik faaliyet türündeki işlerin sürekli olarak daha iyi ve daha güncel hale gelmesi için çalışmak ve bu şekilde ekonomik faaliyet için doğabilecek riskleri ortadan kaldırmak.

Esasında alınan kararlar konusunda bir özgünlükten söz etmek mümkün değildir. Çünkü alınan bu kararlar Bangladeş'te bulunan Grameen Bank'ın bu ülke için hazırlanan 16 prensibinin Türkiye'ye uyarlanmış halidir. Bu uyarlamada temel mantık ise Grameen Bank'ın yoksulluk konusundaki anlayışından ileri gelmektedir. Nitekim Grameen Bank anlayışına göre, yoksullukla mücadele salt kredi dağıtılarak yapılabilecek bir şey değildir. Bu dağıtımın yanı sıra yoksul olan bireylerin insani anlamda gelişimini sağlamak ve onların toplumsal yaşamda ne şekilde hareket etmeleri gerektiği konularına da katkı sağlamak gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle Grameen Bank anlayışında yoksulluk sosyal ve ekonomik anlamda bir bütün şeklinde düşünülmeyle beraber, yoksulluğun ekonomik boyutunun kredi verilerek sağlanan katkı ile hafifletilebileceği, sosyal boyutunun ise birtakım öğreti veya eğitimler verilerek ortadan kaldırılabilirliği düşünülmektedir. Bu durum yoksul

bireylerin sosyal anlamda gelişiminin de Grameen Bank tarafından önemsendiğinin ve buna katkı sağlandığının göstergesidir (Adaman ve Bulut, 2007:47).

Türkiye'de Grameen Bank Mikro Programı çerçevesinde verilen mikro krediler için faiz alınmasına yönelik bir uygulamaya gidilmemektedir. Uygulamalarda faiz yerine kredi kullanan bireylerden hizmet bedeli olarak belli bir para alınmaktadır. Alınan para ise verilen krediye göre %15 oranında olmaktadır. Alınan hizmet bedeli yapılan uygulamalarda sürdürülebilirliği artırma ve uygulamaların hedef kitle kapsamında bulunan daha fazla bireye ulaşabilmesi açısından önemlidir. Ayrıca bu kredi programlarında yapılan çalışmaların, program bünyesinde çalışan bireylerin ve işletmelerin maliyetlerinin alınan hizmet bedeli ile karşılandığı düşünüldüğü zaman programın işlerliğinin sağlanabilmesi için de hizmet bedelinin önemli olduğunu söylemek mümkündür (TİSVA, 2004:29).

2.13.1. Türkiye’de Grameen Mikro Kredi Kapsamında Verilen Kredi Türleri

Türkiye'de Grameen Mikro Kredi Programı kapsamında 7 farklı kredi verildiği görülmektedir. Bu kredileri;

- Temel Kredi,
- Girişimcilik Kredisi,
- Sözleşmeli Kredi,
- Kısa Vadeli Hayvancılık Kredisi,
- Mücadeleci Üye Kredisi,
- Sosyal Kalkınma Kredisi,
- İletişim Kredisi

şeklinde sıralamak mümkündür (TGMP, 2014: 7 – 8).

2.13.1.1. Temel Kredi

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı kapsamında verilen temel kredi, programın esas olan kredi türü olarak tanımlanmaktadır. Kredi, temel bir kredi olarak tanımladığı için kredi başvurusunda bulunan üyeler ilk kredilerini “temel kredi”

olarak almaktadırlar. Bu kredi vade olarak bir yıla yakın bir süreyi kapsayan bir sürede ödenen kredi türüdür.

Temel krediden faydalanan tüm üyeler aynı sistemde kalmak ve kredi ödemesi vb. hususlarda herhangi bir sorun çıkarmamaları şartıyla kredi limitlerini arttırabilme hakkına sahiptirler. Bu kredi sisteminin bir diğer avantajı ise kredi kullanan üyelerin krediyi geri ödemeye başladıkları tarihten itibaren altı ay geçtikten sonra ödedikleri miktarı tekrar kredi olarak çekebilme hakkına sahip olmalarıdır. Temel kredi kullanımında üyelerin gönüllü olarak oluşturdukları tasarruf hesaplarına para yatırma imkânları da vardır. Üyelerin hizmet bedeli olarak belirli bir ücret ödedikleri bu kredi türünde, hizmet bedelleri için alınan kredi üzerinden %10 hizmet bedeli kesilmekte, anapara ve hizmet bedeli 46 haftada geri ödenmektedir (TGMP, 2014: 7 – 8).

2.13.1.2. Girişimcilik Kredisi

Girişimcilik kredisi ile ilgili olarak belirtilmesi gereken ilk husus bu kredinin ikinci basamak bir kredi niteliğinde olduğudur. Nitekim Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı tarafından verilen kredilerde yetenekli, çalışkan, başarılı ve tecrübeli olan üyelere yönelik olarak farklı bir kredi programı şeklinde girişimcilik kredisi ortaya çıkmış ve uygulanmıştır.

Girişimcilik kredisi alabilecek olan bireylerin öncelikle temel Kredi kullanmaları ve bu kredileri kullanımlarının üstünden bir yıl geçmiş olması gerekmektedir. Temel kredisini kullanmış ve bu kredinin geri ödemesinde herhangi bir sorun çıkarmamış üyelere girişimcilik kredisi alma hakkı tanınmaktadır. Girişimcilik kredisinden de temel kredide olduğu gibi hizmet bedeli alınmakta ve bu hizmet bedeli alınan kredi miktarı üzerinden %10 olarak belirlenmektedir. Yine alınan kredinin anaparası ve hizmet bedelinin ödenmesi için kredi çeken üyeye 46 haftalık bir süre tanınmaktadır (TGMP, 2014: 7 – 8).

2.13.1.3. Sözleşmeli Kredi

Sözleşmeli kredi üyelerden haftalık olarak geri alınan kredi ödemelerinde oluşabilecek herhangi bir zorluğu ortadan kaldırabilmek amacıyla belirlenen alternatif bir kredi yöntemidir. Kredi kullanan kişi geri ödeme durumunda herhangi bir maddi sıkıntı ile karşılaşmıyorsa sözleşmeli kredi sistemi sıkıntı yaşayan üyenin

borcunun geri ödemesinde, ödeme zamanını daha farklı bir şekilde yapılandırmasını sağlamak ve bu yapılandırma üzerinden üye ile yeni bir sözleşme imzalamaktadır. Sözleşmeli kredide de krediyi kullanan üye hizmet bedelleri için alınan %10 hizmet bedeli kesintisini ödemekte ve bunun geri ödemesi de yine anapara ve hizmet bedeli sözleşme bitimine kadar geri ödeme şeklinde yapılmaktadır. Sözleşmeli kredilerin özel olan yönü sıkıntıya düşen üyelerin desteklenmesinin amaçlanmasıdır. Bu nedenle geri ödeme konusunda sürenin uzaması için ekstra bir hizmet bedelinin alınması düşünülmemektedir. Bu sözleşme sonucunda alınan hizmet bedeli ödemesi hususunda sıkıntıya düşülen kredi için belirlenen hizmet bedelidir (TGMP, 2014: 8).

2.13.1.4. Kısa Vadeli Hayvancılık Kredisi

Kısa vadeli hayvancılık kredisi Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı tarafından 2009 yılında uygulamaya konulan bir kredi çeşididir. Kredi Türkiye açısından düşünüldüğü zaman özellikle yoksul kesimin daha yoğun olarak bulunduğu kırsal alanda yaşayan bireylerin kullanımına sunulmaktadır. Nitekim bu alanlarda yaşayan bireylerin ticari faaliyetlerden sayılan esnafılık, tekstil vb. alanlarda faaliyet gösterme imkânları kısıtlıdır. Bu nedenle kısa vadeli hayvancılık kredisi sağlanan kırsal kesimde yaşayan bireyler aldıkları kredilerle hayvan besiciliği veya hayvan yetiştiriciliği yaparak iş sahibi olmakta ve ekonomik alanda faaliyet göstermektedirler. Kısa vadeli hayvancılık kredisi belirli dönemler için verilen bir kredi çeşididir. Özellikle hayvan ticaretinin yoğunlaştığı Kurban Bayramı olarak adlandırılan dinî bayramdan 6 ay önce verilen kredi, yine bu bayramın bitişinden 6 ay sonrasında ise alınan hayvanın satışıyla geri ödenmeye başlanmaktadır. Kısa vadeli hayvancılık kredisinde de diğer kredilerde olduğu gibi üyeler hizmet bedeli olarak, aldıkları kredi üzerinden %10'luk bir kesinti ile karşılaşmaktadırlar. Hayvancılık kredisinde geri ödemeler taksitlendirilerek sağlamak ve taksitler 26 hafta ile 46 hafta arasında değişmektedir (TGMP, 2014: 8).

2.13.1.5. Mücadeleci Üye Kredisi

Mücadeleci üye kredisi Türkiye Grameen Mikro Kredi programı tarafından sokaklarda dilenen ve yaşamını böyle sürdüren insanlara veya yine sokaklarda yaşayan ancak dilenmeyen ve çok yoksul olan insanlara verilen kredidir. Bu kredi türü işleyişi açısından ele alındığı zaman bir nevi hibe mahiyetinde olan bir kredi gibi

görülmektedir. Nitekim mücadeleci üye kredisi olarak verilen kredi türünde ödenen kredi için herhangi bir hizmet bedeli belirlenmemekte ve kredi kullanan bireyden bu talep edilmemektedir. Bunun yanı sıra kredinin geri ödemesi konusunda da belirli bir başlangıç ve bitiş tarihi olmadığı gibi kredinin geri ödemesi ile ilgili herhangi bir zaman aralığı belirlenmediği de görülmektedir (TGMP, 2014: 8).

2.13.1.6. Sosyal Kalkınma Kredisi

Sosyal kalkınma kredisi Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı tarafından sosyal alanda sağlanan yararın en üst düzeye çıkarılması amacıyla verilen bir kredi türüdür. Bu kredi dar gelirli olan kadınların kullandıkları mikro kredilerin yanında kendi kendilerine gelir sağlayıcı ek bir takım faaliyetlerde bulunmaları amacıyla destek vermek için sağlanan bir kredi türüdür. Diğer bir ifadeyle sosyal kalkınma kredisi olarak kullanılan kredi bireylerin ekstra olarak kullandıkları bir kredi türüdür. Sosyal kalkınma kredisinde de hizmet bedeli olarak %10'luk bir bedel belirlenmekte ve alınan kredinin anaparası ile %10'luk hizmet bedeli 46 hafta içerisinde geri ödenmektedir (TGMP, 2014: 8).

2.13.1.7. İletişim Kredisi

İletişim kredisi, adından da anlaşılabilceği gibi bireylerin iletişim alanındaki yetersizliklerini ortadan kaldırmak ve yine iletişim konusunda dijital eşitsizlik olarak tabir edilen durumu bir fırsat eşitliğine getirmek amacıyla kullanılmaktadır. İletişim kredisi en basit anlamıyla dar gelirli kadınları telefon sahibi yapmak amacıyla verilen bir kredi türüdür. İletişim kredisinde de bireylerin kullandıkları kredinin %10'luk kısmı hizmet bedeli olarak belirlenmekte ve anapara ile hizmet bedelinin 40 hafta içinde geri ödenmesi gerekmektedir (TGMP, 2014: 8).

Türkiye Grameen Bank Mikro Kredi Programı dâhilinde ülke genelinde uygulanan yedi ayrı kredi türünde özellikle mücadeleci üye kredisi, kısa vadeli hayvancılık kredisi ve iletişim kredisi modelleri oldukça dikkat çekmektedir. Nitekim kredilerde toplumun her alanında eksikliklerin giderilmesinin yanı sıra belirli alanlara yönelik ekstra bir takım uygulamalara gidildiği görülmektedir. Mücadeleci üye kredisi ile sokakta yaşayan insanların hedef kitle olarak alındığı ve bu insanlardan geri ödemenin beklemediği bir uygulamanın ortaya konulması sosyal alandaki gelişmelere oldukça katkı sağlayacak olan bir yaklaşımdır. Bunun yanı sıra

kısa vadeli hayvancılık kredisi uygulamasıyla belirli ticari alanda faaliyet gösterme yeterliliğine sahip bireylerin bu özel durumlarına dikkat edilmiş olması kredilerin kapsamı dâhilinde olan yoksul bireylerin tam anlamıyla sisteme dâhil edilmeye çalışıldığının bariz bir göstergesidir. Ayrıca iletişim kredisi ile kadınların iletişim alanında eksik kalmamaları için kendilerine telefon almalarına yönelik kredi verilmesi yoksul kesimin her boyutta düşünüldüğünü gösteren güzel gelişmelerdendir.

2.13.2. Türkiye Grameen Mikro Kredi Programının Finans Kaynakları

Genel Grameen Bank fon kaynaklarında olduğu gibi Türkiye'de de Grameen Mikro Kredi Programları açısından fon kaynaklarının en önemlisi gerçek kişiler veya çeşitli devlet kuruluşları ve özel kuruluşlar tarafından yapılan bağışlar ve yardım niteliğindeki ödemelerdir. Ancak Türkiye'deki Grameen Bank Mikro Kredi Programı'nda genelden farklı bir yaklaşım sergilenmektedir. Bu yaklaşım bir nevi yardımcı kuruluş eli ile programa destek / gelir sağlama şeklinde gerçekleşmektedir. Bu bağlamda Türkiye İsrâfı Önleme Vakfı bu programa destek mahiyetinde bir yaklaşım sergilemektedir. Türkiye İsrâfı Önleme Vakfı illerde bulunan özel idareler gibi kamu kuruluşlarının sağlamış olduğu kamu fonu destekleriyle vakıflar, şirketler veya bireylerin Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı'na fon oluşturmak amacıyla yaptıkları bağışları programa ait olan hesaba aktarmaktadır. Ancak bu durum bir serbest aktarım veya denetimsiz bir mekanizma şeklinde işlememektedir. Yapılan para aktarımları program tarafından özel fonlar altında bir takibe tabi tutulmaktadır. Bu takip gelen paranın aktarımı ve denetimi konusunda herhangi bir olumsuzluğun meydana gelmesini önleme konusunda oldukça faydalıdır (TİSVA, 2009:8).

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı'nın tek gelir kaynağının bağışlar veya yardımlar olduğunu söylemek eksik bir tanımlama olacaktır. Nitekim Türkiye İsrâfı Önleme Vakfı tarafından gerçekleştirilen bazı sanatsal veya kültürel etkinliklerde bu etkinliklerden elde edilen gelirler programa destek sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Buna örnek olarak 2006 yılının kasım ayının son haftasında Türkiye İsrâfı Önleme Vakfı tarafından Ankara'da düzenlenen "Yoksulluk ve Sanat" isimli bienal gösterilebilir. Düzenlenen bienalde sergilenen resimler satışa

sunulmuş ve bu satışlardan elde edilen gelirler Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı'nda kullanılmak üzere hesaba aktarılmıştır.

Tablo 2: 2015 Yılında Türkiye Grameen Mikro Kredi Programına Yapılan Yardımlar

Yardım Yapan Kişi / Kurum	Yardım Tutarı
Şanlıurfa Büyük Şehir Belediyesi	148,578
Rize İl Özel İdaresi Fonu	80,000
Denizli Belediyesi Fonu	50,000
Edirne İl Özel İdaresi Fonu	50,000
Tekfen Holding A.Ş.	50,000
Aksaray İl Özel İdaresi Fonu	30,000
Darülaceze Vakfı- Sarıyer	30,000
Darülaceze Vakfı- Edirne	30,000
Adıyaman İl Özel İdaresi Fonu	30,000
Sosyal Market Vakfı Beyoğlu Şubesi	25,000
Darülaceze Vakfı-İzmit	20,000
Darülaceze Vakfı- Darıca	20,000
Darülaceze Vakfı- Şişli	20,000
Ahmet Kaya Bağ	10,000
Darülaceze Vakfı- Beykoz	10,000
Yozgat İl Özel İdaresi Fonu	10,000
Ali Kale	7,000
Uzun Köprü Sosyal Yardımlaşma Vakfı	5,000
HSBC Çorum Şubesi	2,500

Bilal Çeker	2,000
Sosyal Yardımlaşma Fonu	1,000
Olca Uygur	400
Toplam	631,478

Tabloda da görüldüğü gibi 2015 yılı içinde Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı için gerek kurumlar ve kuruluşlar ve gerekse bireyler tarafından yarım milyondan fazla bir bağış yapılmıştır (TGMP, 2014:14).

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı'nın fon olarak kullandığı gelirler yalnızca bunlarla sınırlı değildir. Abdul Latif Jameel Vakfı ve Grameen Vakfı Amerika arasında ortak bir girişim olarak kurulan Grameen – Jameel, 2010 yılında Türkiye'nin önde gelen mikrokredi kuruluşlarından olan Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı ve MAYA ile anlaşma yapmış ve bu anlaşma sonucunda ilgili kuruluşlara kredi ve teknik anlamda yardım desteği sağlamaya başlamıştır. Yine yapılan anlaşma sonucunda 2010 yılının sonunda Grameen – Jameel ortaklığı Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı'na 746,525 liralık bir bağışta bulunmuştur. 2010 yılı tarihi göz önüne alındığı zaman Türkiye'deki mikro kredi programına 2015 yılı itibariyle yapılan yardımların tamamından fazla olan bu yardım program için oldukça faydalı faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için ön ayak olmuştur.

Bu yardımların yanı sıra yine Türkiye Cumhuriyeti'nin en yüksek devlet organlarından olan Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından da Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı'na yardımlar yapıldığı bilinmektedir. Bu yardımlara örnek olarak 2009 yılı içinde yapılan yardımı göstermek mümkündür. Bu yıl içinde Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı'na Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 99. 250 liralık bağış yapılmış ve yine 2009 yılı içinde hazine tarafından programın Sosyal Güvenlik Kurumu'na karşı işveren Payı borcunun 91.766 lirası karşılanmıştır (Grameen ve Jameel, 2010). Bu yardımlar devam etmiş ve hazine tarafından programa yönelik olarak Sosyal Güvenlik Kurumu işveren payı karşılanma durumu 2010 yılında 129.036 liraya yükselmiş ve bu şekilde Türkiye'deki mikro kredi programı uygulaması desteklenmiştir (TİSVA, 2009:19).

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı bünyesinde grup üyeleri tarafından aktarılan paralarda fon olarak kullanılabilir. Bu fonun işleyişi program dâhilinde her grup üyesinin gönüllü bir şekilde haftalık 1 lira ödeme yapması esasına dayanmaktadır. Bu uygulamada temel amaç bir fon sağlamaktan ziyade yoksul kesime dâhil olan bireylerde tasarruf bilincinin oluşturulmasıdır. Ayrıca bireylerin tasarruf konusunda alışkanlık sağlanması da hedeflenmektedir. Üyelerden alınan birer liralık ödemeler karşılığında Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı tarafından elde edilen tasarruf bakiyesi üzerinden %10'luk bir oranda yıllık nema ödemesi uygulamasına gidilmektedir. Bu uygulamada gönüllülüğün esas olması grup üyelerinin istedikleri zaman tasarruf olarak aktardıkları paraları geri çekebilme özgürlüğünü kendilerine tanımaktadır. Ancak belirli bir bilinç oluşabilmesi amacıyla yeni üye olan kişilerin ilk altı ay içerisinde yapmış oldukları tasarruflara dair geri ödeme talepleri kabul edilmemektedir (TİSVA, 2009:19).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİKRO FİNANSIN YOKSULLUĞU AZALTMADAKİ ETKİSİ: VAN İLİ ÖRNEĞİ

3. LİTERATÜR TARAMASI

Can ve Karataş (2007) Muğla ili üzerine yaptıkları çalışmalarında, kadın girişimciler ve mikro finans uygulamalarının yerel ekonomiler üzerindeki etkisini incelemişlerdir. 34 kişi üzerine yapılan çalışma sonucunda Muğla ilindeki kadın girişimcilerin genellikle iş hayatına girişte kredi kullanmadıkları ve kredi imkanlarından haberdar olmadıklarını tespit etmişlerdir. Yapılan çalışmada mikro finans uygulamasının kadın girişimcilerin ihtiyaçlarını karşılayacağı düşünülmüştür.

Şengür ve Taban (2012) Eskişehir ili üzerine yaptıkları çalışmalarında yoksullukla mücadelede mikro kredilerinin etkisini araştırmışlardır. 336 mikro kredi müşterisi üzerine yapılan bu çalışma sonucunda, mikro kredi alan kadınların aile gelirlerinde kredi öncesi ve kredi sonrası önemli farklılıklar olmuş ve her 4 aileden 1'inin yoksulluk sınırının üzerine çıktığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, istihdam artışına bağlı olarak kadın işgücüne katılım oranlarında da mikro kredinin olumlu katkılarının olduğu belirlenmiştir.

Ören ve diğerleri (2012), kadınların yoksullukla mücadele aracı olarak mikro kredi konulu çalışmalarında mikro kredinin yaygınlaşmamış olmasına rağmen kredi kullanan bireylerde bir özgüven oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada mikro kredi uygulamalarına dair kredi kullananların eleştirileri göz önüne alınarak bazı çözüm önerileri de sunulmuştur. Ayrıca kredi kullanan bireylerin birikim yapabildiklerine de değinilerek ekonomik anlamda kullanıcılara katkı sağladığına atıfta bulunulmuştur.

Güzel (2011) tarafından kadın yoksulluğu ile mücadelede mikro kredi uygulamaları başlığı altında ele alınan çalışmada Türkiye'deki kadınların mikro kredi kullanımı ve bunun faydaları üzerine çalışılmıştır. Çalışmada Türkiye özelinde kadınların mikro kredi kullanımına yönlendirilmediği, toplumun mikro kredi konusunda farklı düşünceler içinde olduğu yönünde tespitlerde bulunulmuştur.

Ayrıca mikro kredi kullanan bireylerin aldıkları kredileri amacı dışında öncelikli ihtiyaçlarına harcadıkları yönünde veriler de elde edilmiştir. Bununla birlikte mikro kredilerin yoksullukla mücadelede tek araç olarak görülmemesi ve ekonomik büyümeyle desteklenmesi konularına da değinilmiştir.

Balkız ve Öztürk (2013) tarafından hazırlanan mikro kredi uygulamalarının kadınlara ekonomik katkıları içerikli çalışmada öncelikli olarak mikro kredilerin dünya genelinde kadınları güçlendirmeye yönelik krediler olarak anlaşıldığı hususuna değinilmektedir. Çalışmanın yürütüldüğü alanlardan olan Diyarbakır’da elde edilen veriler kadınların kredi alması ve aldıkları kredilerin kullanımı konusunda erkeklerin baskıcı tavırlarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmış ve bu da kredilerin etkilerinin tam olarak belirlenmesine engel olarak görülmüştür. Bu çalışmada da kredi kullanımının öncelikli ihtiyaçların giderilmesi amacına hizmet ettiği ulaşılan sonuçlar arasındadır. Geri ödemeler konusunda ödeme planlarının zorlayıcı olduğu hususuna da değinilmektedir. Araştırma verilerinin elde edildiği Diyarbakır ilinin coğrafi ve sosyo – kültürel yapısı buradan elde edilen verilerin genel – geçer olmasına engel olarak görülmüştür.

Taşpınar (2013) tarafından hazırlanan mikro kredi uygulamalarında Afyonkarahisar örneği konulu çalışmada mikro kredilerin yoksulluğu azaltmada ne denli etkili olduğu hususu üzerinde durulmaktadır. Çalışmada, mikro kredilerin yoksullukla mücadele konusunda etkili olduğu ancak sistemin daha başarılı olabilmesi için daha fazla insana ulaşılması gerektiği vurgulanmaktadır. İnceleme alanı özelinde genel manada 41 – 50 yaş aralığındaki bireyleri mikro kredi kullandığına değinilmiş ve kredi kullanan ailelerin $\frac{1}{4}$ oranında yoksulluk sınırının üzerine çıktığı tespit edilmiştir. Yine çalışmada elde edilen bulgular mikro kredilerin krediyi kullanan bireyler tarafından yetersiz görüldüğüdür. Üzerinde durulan önemli hususlardan biri de mikro kredilerin bireysel gelirlerin / ekonomik durumun iyileşmesine katkı sağlamasının yanı sıra bölge / ülke bazında istihdamı da arttırdığıdır.

Ateş ve Ögütöğulları (2012) tarafından hazırlanan Türkiye’de yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulamaları konulu çalışmada Türkiye genelindeki mikro kredi uygulamaları incelenmiştir. Çalışmada elde edilen ilk bulgu mikro kredi

uygulamalarına dair memnuniyetin yüksek olduğudur. Bunun yanı sıra 1 – 1.5 milyonluk potansiyel bir mikro kredi müşteri potansiyelinin olmasına rağmen alternatif kuruluşlar nedeniyle mikro kredi kullanımının 45.000 gibi bir sayıyla sınırlı kalmış olmasıdır. Türkiye genelindeki yoksul aileler düşünüldüğünde mikro kredilerin yoksullukla mücadele ve istihdamın arttırılmasında önemli bir hamle olabileceği hususlarına da dikkat çekilmiştir.

Öz ve Çolakoğlu (2014) tarafından hazırlanan ve Sakarya ili özelinde mikro kredi uygulamalarının incelendiği çalışmada mikro kredi kullanımı esnasında kredi kullananlardan tahsil edilen ve kredinin %15’lik kısmını oluşturan tutarın mağduriyet oluşturduğu hususuna değinilmiştir. Yine kredi kullanımı sonrasında kullananların 1/3’lük bir kısmının hayatlarında hiçbir değişiklik olmadığı yönünde görüş bildirdiklerine değinilmektedir. Çalışma içinde yer verilen bir diğer araştırma verisi, kredi kullananların aldıkları kredileri yeni iş kurmaktan ziyade mevcut işlerini geliştirmek için kullandıklarıdır ki bu yönde görüş bildirenlerin oranı %60 civarındadır. Bu doğrultuda mikro kredilerin istihdam oluşturma özelliğinin oldukça az olduğu belirtilmektedir. Çalışmada eleştirilen hususlar ise mikro kredilerin amaç dışı kullanımı, krediyi kadınların almasına rağmen erkeklerin ödemesi ve kredi kullananların bazılarının sırf cinsiyet sayesinde kredi alabilmesidir.

Bayraktutan ve Akatay (2012) tarafından hazırlanan ve mikro finansman hususunda Kocaeli’nin örnek alındığı çalışmada öncelikli olarak üzerinde durulan husus mikro kredi uygulamalarının kentsel yoksulluğu azaltmada etkili olduğudur. Bu çalışmada mikro kredi kullanarak ekonomik anlamda müreffeh bir yapıya kavuşan bireylerin psikolojik anlamda da olumlu bir yapıya kavuştuklarına da değinilmektedir.

Soyak (2010) tarafından hazırlanan kadın girişimciliği ve mikro finans uygulamalarının konu edinildiği çalışmada öncelikle ekonomik anlamda güçlenen kadınların hem aile içinde hem de toplumsal anlamda daha güçlü roller üstlendiği hususu vurgulanmıştır. Ancak tespitler arasında krediyi alanın kadınlar, kullananların ise erkekler olduğu örnekler de yer almaktadır.

Söğüt (2001) tarafından hazırlanan çalışmada ise bireylerin değil küçük işletmelerin finansman çözümlerine değinilmiş ve bu bağlamda mikro kredi

uygulamaları ele alınmıştır. Çalışmada küçük işletmelere kredi sağlayan kuruluşlara da değinilmiştir. Çalışmanın dikkat çekici noktalarından biri bireylerin kullandığı mikro kredi miktarları ile işletmelerin kullandığı mikro kredi miktarları arasında oldukça yüksek farklar olmasıdır.

Gür (2012) tarafından hazırlanan sürdürülebilir kalkınma konulu çalışmada öncelikle sivil toplum kuruluşlarının finansman projelerini uygulaması durumunda istihdam olanaklarının ortaya çıktığına değinilmektedir. Devamında projelerden özellikle kadınların yararlandığı ve mikro kredilerin kadınların girişimcilik yönünü desteklemede etkili bir araç olduğuna değinilmektedir. Bu verilerden hareketle mikro kredi uygulamalarının yoksulluğu önlemede etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Aşkın ve Barış (2015) tarafından hazırlanan ve Tokat ili özelinde kadın istihdamlarında mikro kredi uygulamalarının etkisinin konu edildiği çalışmada ilk üzerinde durulan husus kadınların kredi kullanımında erkeklerin etkisidir. Devamında ise kadınların kullandıkları kredilerle ev içi üretim yaptıkları ve bu şekilde aile ekonomisine katkıda bulunduklarına değinilmiştir. Bunun da aileyi yoksulluktan kurtarıcı bir etkisi olduğundan bahsedilmiştir. Araştırmanın en çarpıcı sonucu ise Tokat ili özelinde mikro kredi uygulamalarının kadınların istihdam durumlarına bir katkı sağlamadığının tespit edilmiş olmasıdır.

Döşeyen (2007) tarafından hazırlanan mikro kredilerin başarısının değerlendirildiği ve Diyarbakır özelinde hazırlanan çalışmada mikro kredi kullanan bireylerin eğitim imkânlarına ulaşma, beslenme için ayırdıkları para, sosyal statü, sosyal aktivitelere katılım, aileyle zaman geçirme gibi hususlarda pozitif yönde bir gelişme olduğu saptanmıştır. Ancak mikro kredilerle yeni iş kurmaktan ziyade mevcut işlerin geliştirilmesi yoluna gidildiği de tespit edilmiştir.

Ece (2014) tarafından Şırnak ili özelinde mikro kredi kullanan kadınların konu edildiği çalışmada mikro kredi kullanımının kadınlar içinde özellikle evli olanlar arasında yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra mikro kredi kullanan kadınların büyük bir kısmının girişimci olmaktan ziyade sabit maaşlı işleri tercih ettikleri sonucuna da ulaşılmıştır. Ancak örneklem sayısının yetersiz olması nedeniyle mikro kredilerin bireylerin ekonomik durumlarına etkisi net bir şekilde tespit edilememiştir.

Tömen ve Sarvan (2015) tarafından hazırlanan ve mikro finans uygulamalarının kadınların yoksulluk durumu üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmada mikro kredilerden yararlanan bireylerin yeni iş kurma amacıyla olmalarının yanı sıra mevcut işlerini geliştirme amacını da güttükleri tespit edilmiştir. Kredi kullanan bireylerden %12’lik bir kısmı ise aldıkları krediyi bireysel ihtiyaçları için kullandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan kadınların %77,61’lik bir kısmı mikro kredi kullanımının kendileri için olumlu sonuçlar doğurduğunu ve ekonomik anlamda daha müreffeh olduklarını belirtmişlerdir.

Serinikli (2016) tarafından hazırlanan kadın yoksulluğunu önlemede mikro kredi uygulamaları konulu çalışmada kadınların mikro kredi kullanımı sonrasında geri ödeme oranlarının, zaman zaman aksamalar olmakla birlikte, %100 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan hareketle mikro kredi uygulamalarının yoksullukla mücadelede başarılı sonuçlar verdiği çıkarımına ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra mikro kredi uygulamalarının yoksul kadınların yoksulluktan kurtulmaları ve kadınlara iş imkânları sağlanması açısından önemli sonuçlar doğurduğu da tespit edilmiştir.

Çiftçi ve Akkul (2013) tarafından hazırlanan ve gelir eşitsizliklerinin giderilmesinde mikro kredilerin kullanımının Bilecik örneği ile ele alındığı çalışmada öncelikle mikro kredilerin yoksulluğun giderilmesinde etkili bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Devamında ise kadınların iş kurma ve bu sayede ekonomik yaşamda yer almaları ile birlikte kadın – erkek arasındaki gelir eşitsizliğini giderici bir yönünün olduğu da tespit edilmiştir. Bilecik ili özelinde mikro kredi kullanım sonuçları incelendiği zaman kredi kullanımının yalnızca kadınlar tarafından yapıldığı ve geri ödemelerin oldukça düzenli ve eksiksiz olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Baktır ve Erdem (2011) tarafından hazırlanan ve Türkiye’de kadınların yoksulluk sorunlarının çözülmesinde mikro kredi uygulamalarının incelendiği çalışmada mikro kredi kullanan bireylerin kişisel gelirleri, ailesel gelirleri, borç ödeyebilme durumları, tasarruf yapabilme durumları, taksit ödeme imkânları, özel ve ailesel ihtiyaçları vb. karşılama seviyelerinde artış olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç mikro kredi kullanımı sonrasında elde edilen gelirlerin bölgeler arasında da farklılık gösterdiği yönündedir. Ayrıca yine bölgeler

arasındaki gelir miktarlarının farklılığının yanı sıra gelirlerin bireysel veya ailesel olma durumlarında da farklılıklar gözlenmiştir.

Rad ve Altıkulaç (2016) tarafından hazırlanan ve mikro kredi kullanımının kadınlar üzerindeki sosyal ve ekonomik etkisinin Mersin ili özelinde araştırıldığı çalışmada mikro kredi uygulamalarının kadınların ekonomik, sosyal ve kişisel gelişim alanlarına olumlu etkiler sağladığı tespit edilmiştir. Elde edilen bir diğer bulgu ise mikro kredi kullanan kadınların daha çok sürdürülebilir işlere yöneldiği yönündedir.

Yaprak ve Helvacıoğlu (2014) tarafından hazırlanan ve mikro kredi uygulamalarının kadınların iş hayatına katılımının artırılmasındaki etkisinin Afyonkarahisar özelinde incelendiği çalışmada, il bazında mikro kredi uygulamalarında başarının yakalandığı tespit edilmiştir. Elde edilen verilere göre il bazında mikro kredilerin geri ödemesinde herhangi bir sorun yaşanmamış ve kredi kullanan kadınların tamamına yakını ekonomik faaliyetlere katılım göstermiştir.

Doğan ve Kaya (2013) tarafından hazırlanan ve mikro kredi uygulamalarının yoksullukla mücadeledeki etkisinin Diyarbakır ili özelinde incelendiği çalışmada mikro kredi kullanımı sonrasında geri ödemelerin %100 sağlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca kredi kullanıcılarının ekonomik anlamda iyileşme gösterdikleri ve kendi işyerlerinin / işlerinin sahibi oldukları da elde edilen bulgular arasındadır.

Altunöz (2015) tarafından hazırlanan ve mikro kredilerin kadınların çalışma hayatına dahil olmasına etkilerinin araştırıldığı çalışmada mikro kredilerin kadınların iş hayatına atılmalarında önemli bir etken olduğu ve oldukça olumlu sonuçlar doğurduğu tespit edilmiştir. Ancak yine bu çalışmada mikro kredi uygulamalarının yeterince insan tarafından kullanılmadığına da değinilmektedir. Mikro kredi kullanımlarının istihdamı artırıcı etkiler yaptığı da çalışmada ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Sakarya (2005) tarafından hazırlanan ve mikro kredilerin yerel kalkınmaya etkilerinin araştırıldığı çalışmada mikro kredi uygulamalarının özellikle istihdam sorunlarının giderilmesi yoluyla yerel / ulusal kalkınmaya katkı sağladığı tespit edilmiştir. Ayrıca kredi kullanımı ve bu yolla ekonomik faaliyetlerde daha aktif rol

almanın gelir dağılımındaki eşitsizliği de azaltacağı vurgulanmaktadır. Belirtilen bu unsurların yoksulluğun azalmasına katkı sağladığına da değinilmektedir.

Bilen (2003) tarafından hazırlanan ve yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulamalarının etkilerinin araştırıldığı çalışmada mikro kredi uygulamalarının yoksullukla mücadelede önemli sonuçlar ortaya çıkardığı tespit edilmiştir. Ayrıca mikro kredilerin yoksullukla mücadeledeki etkililiği nedeniyle yalnızca ekonomisi kötü ülkeler değil, gelişmiş ülkeler tarafından kullanıldığına da çalışma içinde yer verilmiştir.

Akbulaev (2012) tarafından hazırlanan ve Türk devletlerinde mikro finans uygulamalarının araştırıldığı çalışmada bağımsız Türk devletlerinde mikro finans uygulamalarının, bu uygulamalardan alınan olumlu sonuçlar nedeniyle, oldukça yaygın hale geldiğinden bahsedilmektedir. Ancak genel uygulamada mikro kredilerden alınan faizlerin yüksek olması, ülkeler arasındaki kredi miktarı farklılıkları, hizmet eksikliği vb. unsurların mikro kredi uygulamalarında istenen sonuçlara ulaşmayı engellediği veya geciktirdiğine de yer verilmektedir.

3.1.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı; 1983 yılından beri uygulanan ve temel amacı yoksullukla mücadele olan mikro finans uygulamalarının amacına ulaşip ulaşmadığını tespit ve analiz etmektir. Bu analiz noktasında mikro finans uygulamalarının ortaya çıkması, gelişmesi ve ülkesel bazda ne şekilde gelişmeler gösterdiği konusunda da bilgiler aktarılmaktadır. Bu aktarım noktasında amaç; bireylerin mikro kredi uygulamalarının tarihi ile ilgili fikir edinmelerini sağlamaktır.

Araştırmanın alt amaçları ise; Türkiye’de Van ilinde mikro finans uygulamalarının geldiği seviyeyi, bu uygulamalardan faydalanan bireylerin neler yaptığı ve yerleşim yeri özelinde uygulamaların amacına ulaşip ulaşmadığının tespit edilmesidir. Bu bağlamda araştırmanın bir diğer amacı Türkiye’nin coğrafi bölgelerinden olan Doğu Anadolu Bölgesi genelinde Van ili özelinde yoksullukla mücadele konusunda yürütülen faaliyetlerin ne şekilde işlediği ve amacına ulaşip ulaşmadığını analiz etmek ve bu şekilde yoksulluğun üst seviyede olduğu Doğu bölgelerinde yapılan faaliyetleri ve bunların sonuçlarını gözler önüne sermektir.

3.1.1.Araştırmanın Varsayımlar ve Araştırma Soruları:

3.1.1.1.Araştırmanın Temel Varsayımları

- Mikro kredi kullanan bireyler toplumun en az gelir seviyesine sahip olan bireylerdir.
- Mikro finans uygulamaları bireylerin ekonomik anlamda rahatlamalarına olanak sağlamaktadır.
- Mikro finans uygulamalarından faydalanmak isteyen bireylerin gelir miktarlarına dikkat edilmektedir.
- Mikro finans uygulamalarından faydalanacak olan bireyler belirli kriterlere göre belirlenirler.

3.1.2.Araştırmanın Alt Problemleri

- Alınan mikro kredi gerçek anlamda gelir getirici bir faaliyette kullanılmakta mıdır?
- Yerleşim yerinde kullanılan mikro kredilerde kadınların kredi kullanım oranı nedir?
- Mikro kredi kullananlar arasında düzenli gelir sahibi olanlar var mıdır?
- Bireyler birden fazla sayıda kredi kullanmış mıdır?
- Alınan kredilerin kullanım alanları kredilerin verilme amaçlarına uygun mudur?

3.2.Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

3.2.1.Kapsam

Çalışmamız; kavramsal çerçevenin oluşturulduğu ve tanımlamaların yapıldığı birinci ve ikinci bölüm, Türkiye’de yoksulluk ve mikrofinans uygulamalarının aktarıldığı üçüncü bölüm ve araştırma verilerinin yorumlandığı dördüncü bölümden meydana gelmektedir. Bu bağlamda konunun genişliği nedeniyle kavramsal çerçeve kısmına oldukça geniş yer verilmiştir. Bu aktarımın ardından Türkiye’deki uygulamalar kavramsal detaya inilmeden, ülke özelindeki uygulamalar detayına

inilerek aktarılmıştır. Van ili örneği üzerindeki çalışmalar ise deneklerden alınan verilerle betimlenmiş ve aktarılmıştır.

3.2.2.Sınırlılıklar

Araştırma ülke genelinde uygulanan bir sistemi konu edinse de bir şehir örneği ile sınırlıdır. Bu sınırlılık mikro kredilere ulaşma bakımından yaşanan sıkıntılar nedeniyle çalışma kapsamını daha da daraltmaktadır.

3.3.Araştırmanın Yöntemi ve Örneklemi

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırma evrenini oluşturan Van ilinde mikro finans uygulamalarından faydalanan bireylerin sayısına göre örneklem grup sayısı tespit edilerek bu bireylere anket uygulanmıştır. Anket uygulamasında, bireylerin ekonomik gelirleri benzer olsa da, farklı yerleşim yerlerinden bireyler seçilerek dağılım açısından homojenlik sağlanmıştır.

Anket verilerinin analizinde SPSS 15,01 istatistik programı (Statistical Packages for The Social Sciences: Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi) kullanılarak, anket sorularına verilen cevapların verilerinin tek tek sisteme girişinin yapılması suretiyle analiz edilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

	N	Yüzde (%)
Kadın	32	62,7
Erkek	19	37,3
Toplam	51	100,0

Tablo 1’deki veriler incelendiği zaman araştırmaya katılan deneklerin toplam sayısının 51 olduğu, bu 51 kişinin %62,7’sinin kadın,%37,3’ünün ise erkek olduğu görülmektedir.

Elde edilen bu verilere göre, araştırmaya katılan iki cinsiyet açısından yakın yüzdelik dağılımlar göstermemesi açısından cinsiyetler bazında homojen bir dağılımın sağlanmadığını söylemek mümkündür. Ancak konumuz itibariyle mikro kredilerin kullanımı ve bu kredilerin kullandırılmasında kadınlara öncelik tanındığı gerçeğinden hareket ettiğimiz zaman kredi kullanımında kadın deneklerin sayısının erkek deneklerin neredeyse iki katı olması itibariyle kredi kullanımının istenilen yönde olduğunu göstermesi açısından olumlu göstergelerdir. Diğer bir ifadeyle Van ilinde yapılan araştırma kapsamında kullandırılan mikro kredilerin amacına yönelik olarak kadınlara daha fazla sunulduğu ve il bazında kadınların bu kredi imkânlarından daha fazla yararlandığını söylemek mümkündür.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Deneklerin Yaş Aralıklarına Göre Dağılımları

	N	Yüzde (%)
0-25	7	13,7
26-30	8	15,7
31-35	10	19,6
36-40	7	13,7
41-45	9	17,6
46-50	9	17,6
51-	1	2,0
Toplam	51	100,0

Tablo 2'deki verilere göre, araştırmaya katılan deneklerin %13,7 0 – 25yaş aralığında, %15,7'si 26 – 30 yaş aralığında, %19,6'sı 31 – 35 yaş aralığında,%13,7'si 36 – 40yaş aralığında,%17,6'sı 41 – 45yaş aralığında,%17,6'sı 46 – 50 yaş aralığında,%2'si ise 51 yaş ve üstü yaş aralığında yer almaktadır.

Elde edilen verilere göre araştırmaya katılan deneklerin tamamı aktif nüfus olarak tabir edilen ve ekonomik faaliyet alanlarında yer alan bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Deneklerin Gelir Çeşitlerine Göre Dağılımları

	N	Yüzde (%)
Aktif Maaş Geliri	7	13,7
Mevsimlik Çalışma	7	13,7
Emekli maaşı veya devlet yardımları	6	11,8
Akraba Yardımı	3	5,9
Kendi işim	23	45,1
Diğer	5	9,8
Toplam	51	100,0

Tablo 3'teki verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerden %13,7'si aktif maaş geliri, %13,7'si mevsimlik çalışma geliri, %11,8'i emekli maaşı veya devlet yardımları, %5,9'u akraba yardımları ile geçimlerini sürdürmektedir. Deneklerin yarısına yakın bir miktarda olan %45,1'lik bir kesim ise kendi işinde çalıştığı ve bu şekilde gelir elde ettiğini belirtmiştir. %9,8'lik bir kısım ise gelir getirici faaliyetler açısından diğer faaliyet alanlarını belirtmiştir.

Bu verilere göre mikro kredi imkânlarından yararlanmakla birlikte araştırmaya katılan deneklerden %54,9'luk bir kısmı farklı alanlardan gelir elde etmektedir. Bu gelir çeşidi ise daha çok maaş şeklindedir ki bu da krediden faydalananların aslında belirli bir gelire sahip olan insanlar olduklarını da göstermektedir. Diğer açıdan ise %45,1'lik bir kesim kendi işini yapmaktadır ki bu faaliyetlerde de mikro kredilerden kuruluş, geliştirme vb. alanlarda yararlanıldığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra mikro krediler sayesinde kurulan veya

geliştirilen işletmelerin bireylerin gelir kaynağı olması yapılan yardımların büyük ölçüde amacına ulaştığının da göstergesidir.

Diğer taraftan gelirlerini aktif maaş, mevsimlik çalışma, emekli maaşı, akrabalarından edinilen yardımlar veya devletten alınan yardımlar şeklinde belirten bireyler mikro kredi imkânlarından yararlanmış olsalar bile bu krediler sonucunda temel gelirlerini sağlayacak bir ekonomik faaliyet yürütememişlerdir şeklinde yorum yapmak mümkündür.. Bu da mikro kredilerin kullanımı aşamasında her bireyin aynı şekilde verimli bir kullanım sergilemediğinin göstergesidir. Diğer taraftan elde edilen gelirlerin kredi kullanımından sonra mı edinildiği yoksa kredi kullanımından önce var olup olmadığı hususunda bilgi edinilmesi kredilerin kullanımının işlerliğinin araştırılması açısından önem arz etmektedir.

Tablo 4: Araştırmaya Katılan Deneklerin Yıllık Gelir Miktarlarına Göre Dağılımları

	N	Yüzde (%)
10000-15000	5	9,8
15001-20000	10	19,6
20001-30000	6	11,8
30001-40000	2	3,9
40001-50000	2	3,9
50001-+	26	51,0
Toplam	51	100,0

Tablo 4’te elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerin %9,8’i yıllık 15000 liraya kadar bir gelir miktarına sahip olduklarını, %19,6’sı 15001 lira ile 20000 lira arasında bir gelir miktarına sahip olduklarını, %11,8’i 20001 ile 30000 lira arasında bir gelir miktarına sahip olduklarını, %3,9’u 30001 ile 40000 lira arasında bir gelir miktarına sahip olduklarını, %3,9’u 40001 ile 50000 lira arasında bir gelir miktarına sahip olduklarını, %26’sı ise 50 bin liradan daha fazla gelir miktarına sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Veriler incelendiği zaman araştırmaya katılan deneklerin yarıdan fazlasının yıllık geliri itibariyle 50 bin liranın üstünde bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Bu da mikro kredi kullanan bireylerin aylık gelirlerinin ülke bazında ortalama gelir düzeyinin üstünde olduğunu göstermektedir. Bu gelir miktarlarının aylık bazda değerlendirilmesi sonucu elde edilen miktarlara göre yorum yapıldığında, mikro kredi kullanan bireylerin ekonomik gelir itibariyle yoksulluk sınırının üstünde bir hayat standardına sahip olduklarının göstergesidir.

Belirtilen limitlerin altında gelire sahip olan bireyler için ise mikro kredi ile yapılan girişimlerden beklenen sonucun alınmadığı veya kredilerle yapılan faaliyetlerin yüksek gelir getirici faaliyetler olmadığını söylemek mümkündür. Ayrıca yine bu grupta yer alan bireylerin diğer bireylere göre düşük gelire sahip olma durumları mikro kredi kullanımı ile ilişkilendirilse bile oransal olarak az gelire sahip olanların girişimsel problemlerinin olduğunu söylemek ve bu gelir durumunun mikro krediye dair bir başarısızlık olmadığını eklemek gerekir.

Tablo 5: Araştırmaya Katılan Deneklerin Aylık Gelirlerinin Yeterliliği Konusundaki Düşünceleri

	N	Yüzde (%)
Evet	16	31,4
Hayır	35	68,6
Toplam	51	100,0

Tablo 5'teki veriler incelendiği zaman araştırmaya katılan deneklerden %31,4'ünün aylık gelirinin yeterli olduğu yönünde görüş bildirdiğini ancak %68,6'sının ise aylık gelirinin yeterli olmadığına dair görüş bildirdiği görülmektedir.

Bu veriler ile aylık gelir oranları karşılaştırılarak bir yorumlama yapılması mümkün olmakla birlikte bireylerin bakmakla yükümlü oldukları kişi sayıları ve buna bağlı olarak aylık giderlerinin karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu konuya dair değerlendirmeler karşılaştırmalı tablolarda ele alınacaktır.

Tablo 6: Araştırmaya Katılan Deneklerin İhtiyaçlarına Yönelik Aylık Harcama Miktarları

	N	Yüzde (%)
0-250	1	2,0
250-500	2	3,9
500-750	6	11,8
750-1000	10	19,6
1000-1250	5	9,8
1250-1500	4	7,8
1500-+	23	45,1
Toplam	51	100,0

Tablo 6'daki veriler incelendiği zaman araştırmaya katılan deneklerden %2'sinin aylık harcamasının 0 – 250 lira arasında olduğu, %3,9'unun aylık harcamasının 250 – 500 lira aralığında olduğu, %11,8'inin aylık harcamasının 500 – 750 lira aralığında olduğu, %19,6'sının aylık harcamasının 750 – 1000 lira aralığında olduğu, %9,8'inin aylık harcamasının 1000 – 1250 lira arasında olduğu, %7,8'inin aylık harcamasının 1250 – 1500 lira aralığında olduğu ve %45,1'inin ise aylık harcamasının 1500 liranın üstünde olduğu görülmektedir.

Bu verilere göre deneklerin %62,7'sinin aylık harcama miktarı 1000 liranın üstündedir ki bu ülkemiz ekonomik yapısı açısından çok fazla olmasa da bulunulan şehir itibariyle normale yakın bir giderdir. Bu da deneklerin yaklaşık olarak 2/3'ünün ortalama bir refah seviyesine yakın hayat sürdüğünü göstermektedir. Nitekim belirtilen harcama miktarları ihtiyaçlara yönelik olarak yapılan harcamalardır ki yoksulluk kıstası olarak ihtiyaçlara yönelik yeterli harcama yapılamadığı düşünüldüğü zaman bu durumun olumlu olduğu söylenebilir. Ancak Tablo 5'te görüleceği gibi deneklerin %68,6'sı halen aylık gelirlerinin yeterli olmadığını düşünmektedir. Bu da yapılan harcamaların sonucundaki tatmin seviyesine yönelik de bir yetersizlik düşüncesi olduğunun göstergesidir.

Tablo 7: Araştırmaya Katılan Deneklerin Mal Varlıkları

	N	Yüzde (%)
Arazi	6	11,8
Ev	18	35,3
Araba	9	17,6
Altın	4	7,8
Nakit Para	2	3,9
Hayvan	2	3,9
Makineli Araçlar	10	19,6
Toplam	51	100,0

Tablo 7’de elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerden %11,8’i mal varlığı olarak arazi sahibidir. %35,3’ü ev sahibi olduğu, %17,6’sı ise araba sahibi olduğunu belirtmiştir. %3,9’u hayvan, %19,6’sı ise makineli araçlara sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu mal varlıkları dikkate alındığı zaman mikro kredi kullanan bireylerin elde ettikleri malların ekonomik dalgalanmalar karşısında daha dirençli olduğunu söylemek mümkündür. Bu da yoksulluğun azalmasında fayda ile beraber ekonomik istikrarsızlıklar sonucunda aynı kesimin yoksul duruma düşmesinde daha dirençli bir yapı oluşmasını sağlayacaktır.

Ancak sahip oldukları mal varlıkları konusunda deneklerden %7,8’i altına sahip oldukları, %3,9’u ise nakit paraya sahip oldukları yönünde bilgi vermişlerdir ki bu da ekonomik istikrarsızlıklara dayanıksız bir mal birikimine gidenlerin de olduğunu göstermektedir.

Tablo 8: Araştırmaya Katılan Deneklerin Mal Varlıklarının Değer Aralıkları

	N	Yüzde (%)
0 – 10 000 TL	2	3,9
10 000 – 20 000 TL	7	13,7
20 000 – 30 000 TL	6	11,8
30 000 – 40 000 TL	3	5,9
40 000 – 50 000 TL	9	17,6
50 000 +	24	47,1
Toplam	51	100,0

Tablo 8’de elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerden %3,9’unun mal varlıklarının toplam değeri 10 bin liraya kadar, %13,7’sinin mal varlıklarının değeri 10 bin lira ile 20 bin lira arasında, %11,8’nin mal varlıklarının değeri 20 bin lira ile 30 bin lira arasında, %5,9’unun mal varlıklarının değeri 30 bin lira ile 40 bin lira arasında, %17,6’sının mal varlıklarının değeri 40 bin lira ile 50 bin lira arasında %47,1’i mal varlıklarının değeri ise 50 bin liranın üstünde bir değere sahiptir.

Bu verilere göre araştırmamıza katılan deneklerden herhangi bir mal varlığına sahip olmayan hiç kimse yoktur. Bu da deneklerin bir şekilde birikim yaptıklarını ve bu birikimlerini belirli bir meta üzerinde değerlendirdiklerini göstermektedir. Ayrıca aylık gelirinin yetersiz olduğunu belirten bireylerin bile belli bir mal varlığına sahip olması, bireylerin gelirleri hakkındaki yetersizlik konusunda ihtiyaç anlamında değil de yatırım anlamında bir yetersizlikten bahsettikleri izlenimini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle bireyler kazançlarını ihtiyaçları için kullanabilmekte ancak elde ettikleri kazançlar ile istedikleri kadar yatırım yapamadıklarını dile getirmektedirler, şeklinde bir yorum yapmak mümkündür.

Tablo 9: Araştırmaya Katılan Deneklerin Tasarruf Yapıp Yapmadıkları

	N	Yüzde (%)
Evet	19	37,3
Hayır	32	62,7
Toplam	51	100,0

Tablo 9’da elde edilen verilere göre araştırmamıza katılan deneklerden %37,3’ü tasarruf yapabildiğini, yüzde 62,7’si ise tasarruf yapamadığını belirtmiştir.

Bu verilere göre, bireylerin %62,7’lik bir kısmının tasarruf yapamaması araştırmaya katılan deneklerden 2/3’e yakın bir kısmının elde ettiği gelirle tasarruf yapamadığını ve bu nedenle de mal varlığı sahibi olamayacağını işaret göstermektedir. Diğer bir ifadeyle Tablo 8’de tüm deneklerin mal varlığına sahip olduklarını belirtmeleri ve bunların da yüzde 82,8’lik bir kısmının 20 bin liranın üzerinde bir mal varlığına sahip olması durumu bireylerin gelirleri ile açıklanamayacak bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada ikinci bir durum olarak bireylerin ailelerinden kalma bir takım unsurları mal varlığı olarak değerlendirdikleri yorumunu yapmak mümkündür. Nitekim bireylerin gelirlerinden mal varlığı sahibi olamamaları durumundan hareketle farklı bir yorum yapmak mümkün değildir. Çünkü bireylerin ekstra bir işte çalıştığı dahi düşünülse bile elde ettikleri gelir toplam gelir olarak belirtildiği için bu durumda tasarrufa bir katkı sağlayamayacaktır.

Tablo 10: Araştırmaya Katılan Deneklerin Tasarruf Yapamayanların Tasarruf Yapabilmeleri Durumunda Paralarını Değerlendirme Şekilleri

	N	Yüzde (%)
Bankada uzun vadeli hesap olarak tutardım	5	15,6
Bankada kısa vadeli hesap olarak tutardım	13	40,56
Yastık altı olarak tutardım	14	43,75
Toplam	32	100,0

Tablo 10'daki verilere göre araştırmamıza katılan deneklerden %15,6'sı tasarruf yapabilirse tasarrufunu bankada uzun vadeli hesap olarak tutacağını belirtmiştir. %40,56'sı tasarruf yapabilmesi durumunda tasarrufunu bankada kısa vadeli hesap olarak tutacağını belirtmiştir. %43,75'i ise tasarruf yapabilmesi durumunda bu tasarrufunu yastık altı olarak tutacağını belirtmiştir.

Bu verilere göre mikro kredi kullanan bireylerin tasarruf yapamayanlarının tamamı tasarruf yapabilmeleri durumunda herhangi bir ekonomik faaliyet alanına yatırım yapmaya yönelik bir girişimde bulunmayacaklardır. Bu da bireylerin yaptıkları tasarrufları ya faiz şeklinde değerlendirip herhangi bir risk almadan para getirmesini sağlamayı ya da evde nakit olarak tutup bir ihtiyaç durumunda kullanmayı amaçladıklarını göstermektedir. Buradan hareketle mikro kredi kullanımında bireylerin eğitilmesinin gerekliliğini bir kere daha vurgulamakta fayda vardır. Nitekim bireyler yalnızca mikro kredilerden elde ettikleri paraları ekonomik faaliyetler de kullanma şeklinde değil bu kullanımlardan elde ettikleri gelirlerle işlerini büyütme ve daha fazla gelir elde etme yoluna giderek ekonomiye daha fazla katkı sağlayıp refah seviyelerini daha fazla artırabilirler. Ancak burada görülen manzarada mikro kredi kullanan kişilerin ekonomiye yönelik bir yatırım yapma amacının olmaması paranın kullanımı açısından eğitim eksikliğinin var olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 11: Araştırmaya Katılan Deneklerin Kredi Kullanma Planlamalarında Kullanım Nedenleri

	N	Yüzde (%)
Acil durumlar için	5	9,8
Bireysel ihtiyaçlar için	9	17,6
Yatırım için	37	72,5
Toplam	51	100,0

Tablo 11’deki veriler incelendiği zaman araştırmaya katılan deneklerden %9,8’inin bir daha kredi kullanması durumunda bu krediyi acil durumlar için kullanacağını, %17,6’sının kredi kullanma durumunda bu krediyi bireysel ihtiyaçlar için kullanacağını, %72,5’inin ise yeni kredi kullanma durumunda bu krediyi yatırım için kullanacağına dair bilgi verdikleri görülmektedir.

Bu tablodan elde edilen verilere göre, daha önce mikro kredi kullanmış olan bireylerin tekrar bir kredi kullanmaları durumunda herhangi bir şekilde bu krediyi iş kurma amacıyla kullanacaklarına dair bilgi vermedikleri görülmektedir. Bu duruma göre yapılabilecek olan ilk yorum bireylerin mikro kredilerle kurdukları işlerden bekledikleri tatmini elde etmedikleri yönündedir. Diğer bir yorum ise mikro kredilerin bireylerin iş kurmaları için kendilerine yeterli gelmediği şeklinde olabilir. Nitekim bireyler iş kurma ve bu iş kurma sonucunda tatmin edici bir gelir elde edebileceklerini düşünmeleri durumunda her halükarda alacakları parayla yeni bir iş kurmayı düşüneceklerdir şeklinde yorum yapmak mümkündür. Bununla birlikte bireylerin yeni kredi kullanmaları durumunda mevcut işlerini büyütecekleri yönünde bir dönüp vermemeleri de hâlihazırda işlerinden memnun olmaları veya götürebilecek bir ekonomik faaliyet alanı ile ilgilenmediklerini göstermektedir.

Tablo 12: Araştırmaya Katılan Deneklerin Daha Önce İş Kurma Durumlarını Ve Elde Ettikleri Başarı

	N	Yüzde (%)
Hayır	11	21,6
Evet, başarılı oldu	31	60,8
Evet, başarısız oldu	9	17,6
Toplam	51	100,0

Tablo 12’de elde edilen verilere göre araştırmamıza katılan deneklerden %21,6’sı daha önce herhangi bir şekilde iş kurmadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Deneklerden %61,8’i daha önce bir iş kurduklarını ve bu konuda başarılı olduklarını, %17,6’sı ise daha önce bir iş kurduklarını ancak başarısız olduklarını belirtmişlerdir.

Elde edilen verilere göre mikro kredi kullanan deneklerden %78,4’ü daha önce bir iş kurma tecrübesine sahiptir. Yine bunlardan %60,8’i ise kurduğu işi başarılı bir şekilde yürütmüştür. Bu da mikro kredi kullanan bireylerin ticari anlamda belirli bir tecrübeye sahip olduklarının göstergesidir. Ancak bu verilerden hareketle bireylerin yeni kredi kullanmaları durumunda bu krediyi neden bir işyeri kurma veya mevcut işi büyütme yönünde değerlendirmeyi düşünmedikleri durumunu izah etmek mümkün değildir.

Tablo 13: Araştırmaya Katılan Deneklerin Daha Önce İş Kuranların Başarısız Olma Nedenleri

	N	Yüzde (%)
Sermaye Yetersizliği	3	33,3
Kriz	4	44,4
Büyük firmalarla rekabet edememe	1	11,1
Deneyimsizlik	1	11,1
Toplam	9	100,0

Tablo 13’te elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerden daha önce iş kurup başarısız olanlardan %33,3’ü başarısızlık nedeni olarak sermaye yetersizliğini göstermiştir. %44,4’ü meydana gelen ekonomik krizin başarısızlığında büyük etken olduğunu belirtirken, %11,1 ise büyük firmalarla rekabet edememesinin başarısız olmasına neden olduğunu belirtmiştir. Yine araştırmamıza katılan deneklerden %11,1’i ise deneyimsizlik nedeniyle iş kurma tecrübesinin başarısızlıkla sonuçlandığını belirtmiştir.

Burada değerlendirmeye tabi tutulması gereken ilk husus sermaye yetersizliğidir ki bu, mikro kredi kullanımı ile iş kurma konusunda dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biridir. Bu dikkat konusu hem bireysel hem de mikro kredi sağlayan kurumlar açısından kurumsal bir öneme sahiptir. Nitekim bireylerin kafalarındaki tüm iş planlarını mikro kredi ile gerçekleştiremeyeceklerini bilmelerinin önemli olduğu kadar mikro kredi tahsisinde de bireylerin kurmak istedikleri iş konusunda ne kadar paraya ihtiyaçları olduğunun değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Yine kriz konusu bireylerin ekonomik dalgalanmaları öngörememesi nedeniyle iş kurma faaliyetlerinin başarısız olmasında oldukça büyük bir etken olarak görülmektedir. İş kurma girişimlerinde daha önce kurulmuş ve yelpazesini genişletmiş olan büyük firmalarla rekabet edememe durumu bireylerin karşılaştığı bir diğer zorluk olarak görülmektedir. Deneyimsizlik de iş kurma faaliyetlerinde olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Bu bağlamda mikro kredi sağlarken bireylerin ihtiyacı olan sermayelerin, daha önce aynı alanda faaliyet

gösteren büyük firmaları – bunların etkilerini ve deneyimler konusunda eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir.

Tablo 14: Araştırmaya Katılan Deneklerin Küçük İşletme Açmaları Durumunda Başarılı Olacaklarına Dair Tahminleri

	N	Yüzde (%)
Evet	48	94,1
Hayır	3	5,9
Toplam	51	100,0

Tablo 14’te elde edilen verilere göre araştırmaya katılan deneklerin yüzde 94,1’i bir küçük işletme açmaları durumunda başarılı olacaklarını düşündüklerini belirtirken, %5,9’u küçük işletme açmaları durumunda başarılı olacaklarını düşünmemektedirler.

Bu verilerden hareketle bireylerin mikro kredi kullanmaları durumunda açacakları işletmelerin başarılı olacağına dair inançları oldukça fazladır şeklinde yorum yapmak mümkündür. Ancak tanımlanması gereken husus küçük işletme kavramından araştırmaya katılan bireylerin ne anladıkları ve herhangi bir küçük işletme açmak için ne kadar paraya ihtiyaç duyduklarının belirlenmesidir. Diğer şekilde deneklerin küçük işletme tanımlamaları, kurulabilmeleri için yüklü miktarda paraya ihtiyaç duyulan işletmeler ise bunları açmak için mikro krediden istifade edilmesi veya mikro kredinin yeterli görülmesi mümkün değildir.

Tablo 15: Araştırmaya Katılan Deneklerin Açmak İstedikleri Küçük İşletmelerin Çeşitleri

	N	Yüzde (%)
Tekstil	12	23,5
Gıda	15	29,4
Hizmet Sektörü	11	21,6
Tuhafiye	2	3,9
Kuaför	3	5,9
İmalathane	4	7,8
Kozmetik	1	2,0
İletişim	2	3,9
Kırtasiye	1	2,0
Toplam	51	100,0

Tablo 15'teki verilere göre araştırmamıza katılan deneklerden %23,5'i tekstil alanında faaliyet gösteren, %29,6'sı gıda alanında faaliyet gösteren, %21,6 ise hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir küçük işletme açmayı planladıklarını belirtmişlerdir. Geri kalan deneklerden %3,9'u tuhafiye, %5,9'u kuaför, %7,8'i imalathane, %2'si kozmetik, %3,9'u iletişim %2'si ise kırtasiye alanında faaliyet gösteren bir küçük işletme açmayı düşündüklerini belirtmişlerdir.

Bu verilere göre araştırmamıza katılan deneklerden yüzde 74,2'si daha çok imalata dayalı bir sektörde işletme açmayı düşünmektedirler. Bu da gelir gider oranını arttırabilecekleri ve gelişmeye müsait bir küçük işletme açmak istediklerini göstergesidir. Ayrıca bu alanlarda faaliyet gösterilmesi istihdam olanaklarının da arttırılabileceğine işaret etmektedir. Nitekim belirtilen alanlardaki faaliyetler bir kişi tarafından yürütülemeyecek faaliyetler olmakla beraber işyeri büyüdükçe daha fazla elemana ihtiyaç duyulacak olan alanlardır. Ancak geri kalan katılımcılar tuhafiye, kozmetik, kuaför, iletişim ve kırtasiye gibi alanlarda daha çok hazır malların

sunulmasını ve belli bir kar oranı üzerinden hareket edilmesini gerektiren işletmeler açmayı düşünmektedirler.

Bu durum bireylerin ekonomik tecrübeleri veya ekonomik faaliyet alanlarında yer alan işletmelerin gelirleri hakkındaki düşünceleri ile doğru orantılı olarak değişmektedir şeklinde yorum yapmak mümkündür. Genel anlamda garantici bir yaklaşımla al – sat şeklinde ekonomik faaliyet gerçekleştirilmesi oldukça yaygın bir uygulamadır.

Tablo 16: Araştırmaya Katılan Deneklerin Küçük Bir İşletme Açmak İçin İhtiyaç Duydukları Sermaye Miktarları

	N	Yüzde (%)
2000 – 4000	2	3,9
4000 – 6000	2	3,9
6000 – 8000	40	78,4
8000 – 10000	7	13,7
Toplam	51	100,0

Tablo 16’da elde edilen verilere göre araştırmaya katılan deneklerin %3,9’u küçük bir işletme açabilmek için 2 bin lira ile 4 bin lira arasında bir sermayeye ihtiyaçlarının olduğunu, yüzde %3,9’u 4 bin lira ile 6 bin lira arasında bir sermayeye ihtiyaçlarının olduğunu belirtmişlerdir. Bu veriler içinde küçük bir işletme açmak için ihtiyaçlarını belirtenler arasında %78,4’lük oranla en fazla orana sahip olanlar 6 bin lira ile 8 bin lira arasında bir sermaye ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. %13,7’lik bir kesim ise 8 bin lira ile 10 bin lira arasında bir sermayeye ihtiyaçlarının olduğunu belirtmişlerdir.

Bu verilere göre küçük bir işletme açabilmek için sahip olmaları gereken sermaye konusunda, araştırmaya katılan deneklerin %96,1’lik kısmı mikro krediler tarafından sunulan kredi imkânlarının en üst limitinde yer alan meblağlarla işyeri açabileceklerini düşünmektedirler. Belirtilen miktarlar ve kredi imkânları karşılaştırıldığında bu sonuca ulaşmak mümkündür. Nitekim 500 – 600 liradan

başlayıp 10 000 lira civarına kadar verilen bu kredi türlerinde deneklerin beklentileri dört kişi haricinde en üst limitlerdedir. Bu da bireylerin mikro kredilerden bir daha faydalanmaları durumunda neden bir iş yeri açmayı düşünmedikleri durumuna açıklık getirmektedir. Bunun yanı sıra bireylerin beklentileri ile açmak istedikleri işyerlerinin boyutu arasındaki paralellik küçük işletme tanımı ile doğru orantılı olarak değişmektedir. Diğer bir ifade ile bireylerin daha önce belirtmiş oldukları tekstil, gıda, üretim vb. işletmelerde küçük olarak tanımlamanın kendilerine ne ifade ettiğinin açıklanması, beklentilerin doğrulanması veya kredi beklentilerinin düşürülmesi açısından önem arz etmektedir.

Tablo 17: Araştırmaya Katılan Deneklerin Kaç Kere Mikro Kredi Kullandıkları

	N	Yüzde (%)
1	15	29,4
2	16	31,4
3	14	27,5
4	6	11,8
Toplam	51	100,0

Tablo 17’de elde edilen verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerden %29,5’i bir kere, %31,4’ü iki kere, %27,5’i üç kere, %11,8’i ise 4 kere mikro kredi kullandığını belirtmiştir.

Bu verilere göre araştırmamıza katılan deneklerden yüzde 70,6 bir kesim bir kereden fazla mikro kredi kullanmıştır. Bundan hareketle bireylerin mikro krediyi farklı işlerde kullandıklarını söylemek mümkündür. Nitekim bireylerin bir kere daha mikro kredi kullanmaları durumunda bu kullanımı işyeri açmak için değerlendireceklerine dair bir beyanda bulunmamaları, bireylerin maalesef aldıkları kredileri farklı alanlarda değerlendirmeye çalıştıklarına dair bir göstergedir. Ancak kullanım alanı ne olursa olsun bireylerin mikro kredilerle bütçelerine ekonomik anlamda destek sağlamaları ve içinde bulundukları sıkıntılı durumdan kurtulmaya

alışmaları sayesinde belirli bir refah seviyesinde kalmaları veya bir refah seviyesine kavuşmaları mikro kredilerin yoksullukla mücadelede her anlamda kullanılabildiğinin göstergesidir.

Tablo 18: Araştırmaya Katılan Deneklerin Bu Güne Kadar Kullandıkları Mikro Kredi Tutarları

	N	Yüzde (%)
1000-3000	3	5,9
3000-6000	6	11,8
6000-9000	8	15,7
9000-12000	6	11,8
12000-15000	7	13,7
15000-18000	5	9,8
18000-+	16	31,4
Toplam	51	100,0

Tablo 18’de yer alan verilere göre araştırmamıza katılan deneklerden, %5,9 1000 lira ile 3000 lira arasında, %11,8’i 3000 lira ile 6 bin lira arasında, %15,7’si 6 bin lira ile 9 bin lira arasında kredi kullandıklarını belirtmişlerdir. Geri kalan deneklerden %11,8’i 9 bin lira ile 12 bin lira arasında, %13,7’si 12 bin lira ile 15 bin lira arasında, %9,8’i 15 bin lira ile 18 bin lira arasında, %31,4’ ise 18 bin liradan fazla kredi aldığına dair görüş belirtmişlerdir.

500-600 lira sınırından 10 bin liraya kadar kullanılan mikro kredi tutarları Van ilinde kullanıcılar tarafından 18 bin liranın üstüne kadar kullanılmıştır. Burada kullanıcıların birden fazla şekilde mikro kredi kullandığı ve ödemelerini düzenli bir şekilde yaparak daha st limitlerde mikro kredi kullanmaya hak kazandıklarını söylemek mümkündür. Ayrıca araştırmaya katılan deneklerin yarıdan fazlasının 10 bin liranın üstünde mikro kredi kullanmaya hak kazanmış olmaları bireylerin işyeri kurabilmek için yeterli miktarda kredi kullanabileceğinin de göstergesidir. Bu

bağlamda bireylerin yeniden kullanacakları mikro kredilerde neden işyeri kurmayı düşünmedikleri araştırmaya değer bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bu veriler üzerinden mikro kredi tutarlarına dair yorum yapmak gerekirse, alınan ve alınabilecek olan mikro kredi tutarları ve bu tutarların işyeri açma ve benzeri faaliyetlerdeki yeterliliği düşünüldüğü zaman Van ili bünyesinde mikro kredi kullanımlarında yoksulluğu azaltıcı etkinin sağlanabileceğini söylemek mümkündür.

Tablo 19: Araştırmaya Katılan Deneklerin Bu Güne Kadar Kullandıkları Mikro Kredileri Kullanma Nedenleri

	N	Yüzde (%)
Mevcut işimin borçlarını ödedim	3	5,9
Mevcut işimi büyüttüm	6	11,8
Yeni bir iş açtım	17	33,3
Diğer	25	49,0
Toplam	51	100,0

Tablo 19'daki verilere göre, araştırmamıza katılan deneklerden %5,9 mevcut işinin borçlarını ödeme amacıyla mikro kredi kullandığını belirtmiştir. %11,8'i mevcut işini büyütme amacıyla mikro kredi kullandığını, %33,3'ü ise yeni bir iş yeri kurma amacıyla mikro kredi kullandığını belirtmiştir. %49'luk bir dilim ise bu nedenlerden farklı bazı nedenler için mikro kredi kullandığını belirtmiştir.

Mikro kredi kullanım amaçlarını, bir işyeri kurmak veya bir işyerini geliştirmek olarak düşündüğümüz zaman Tablo 19'daki verilere göre araştırmamıza katılan deneklerden yalnızca yüzde 45,1'lik bir kesim almış olduğu mikro krediyi amacına uygun şekilde kullanmıştır. Buna mevcut işinin borçlarını ödeyen bireyleri de dâhil ettiğimiz zaman bu oran %51'lik bir miktara ulaşmaktadır ki bu da mikro kredi kullananların yarısının almış oldukları krediyi kullanım amaçları dışında işlettiklerini göstermektedir. Buradan hareketle mikro kredilerin tahsis edilmesinin ardından bireylerin hangi alanda ne şekilde bu kredileri kullandıklarının takip edilmediğini söylemek mümkündür. Nitekim takibin söz konusu olması durumunda

bu denli bir farklı kullanımdan bahsetmek mümkün olmazdı. Ancak yine bu tablodan anlaşıldığı kadarıyla bireylerin mikro krediye başvurmaları, gerekli sayıya ulaşmaları ve borçlarını zamanında ödemeleri yeni kredilere başvurmaları ve kredi miktarlarının arttırmaları için yeterli görülmektedir.

Tablo: 20. Mikro kredi kullanım öncesi ve sonrası gelirlerin karşılaştırılması:

Mikro kredi kullanım öncesi gelir			Mikro kredi kullanım öncesi gelir		
Gelir grupları	Frekans	Yüzde	Gelir grupları	Frekans	Yüzde
0 - 1000	21	% 41.17	0 – 1000	10	19.60
1001 - 2000	19	37.25	1001 - 2000	17	33.33
2001- 3000	9	15.68	2001-200	14	27.45
3001+ -Üzeri	2	3.92	3001+ Üzeri	10	19.60
Toplam	51			51	

Tablo 20 ‘ ye bakıldığında verilere göre mikro kredi kullanımından önce 0 – 1000 TL. gelire sahip olanların oranı% 41.17 iken bu oranın mikro kredi kullanımından sonra %19.60 ‘ gerilemiştir. 1001 – 2000 Gelir elde edenlerin oranında %37.25 ‘ ten % 33.33’e gerilemiştir.

Diğer taraftan mikro kredi kullanım öncesi 2001--3000 TL. arasında gelir elde edenlerin oranı %15.68 iken, mikro kredi kullanım sonrası bu grupta gelir elde edenlerin oranında önemli bir artış gerçekleşmiş ve bu oran %27.45 olarak gerçekleşmiştir.

Diğer bir artış da 3000 TL. üzerinde gelir elde edenlerde gerçekleşmiştir Bu grupta mikro kredi kullanım öncesi gelire sahip olanların oranı %3.92 iken mikro kredi kullanım sonrası gelire sahip olanların oranının ise %19.60’a yükseldiğini görmekteyiz. Ayrıca Tablo 20 ye göre mikro kredi kullanım öncesi Ailesi yoksul sayılanların (0 – 2000 TL. arası) oranı % 78.42 dir. Mikro kredi kullanım sonrası bu

oran %52.93'e düşmektedir. Bu sonuçla birlikte; verilere baktığımızda yoksulluk oranının azaltılmasında mikro kredinin %26 oranında bir katkı sağladığını göstermektedir.

Bu sonuç mikro kredi kullanım öncesi yoksul olan kimselerin kredi kullanım sonrası yoksulluk hallerinden kurtuldukları yani; yoksul sayılmayanlar kategorisine geçtikleri görülmektedir. Mikro kredinin etkisi sadece gelir üzerinden olmamıştır; sosyal açıdan da (Aile ve Toplum içerisindeki roller) katkıları olmuştur.

Bu verilere göre mikro kredi alımından önceki durum ile mikro kredi alımından sonraki durum karşılaştırıldığında TL olarak bariz bir şekilde (totalde % 66 gibi) maddi durumlarında bir artış ve düzelmenin olduğu görülmektedir. Bunun sonucunda Ailelere gıda ve zorunlu ihtiyaçları karşılamada sağlıklı bir yaşam sürdürme fırsatı vermekle birlikte eğitim ve giyim gibi kültürel ve sosyal alanlarda da harcamalarda artışın olduğu görülmektedir.

Hayat standartlarının artması ile birlikte sağlıklı birey, sağlıklı toplum oluşumundaki rolü görülmektedir.

Mikro kredi kullanımından önceki ekonomik mücadelede birey ve ailelerin kendilerine olan güvensizlik ve isteksizliği mikro kredi kullanımından sonraki gelir artışıyla birlikte işletmeyi başarıya taşıma isteği güven ve çalışma temposunda artış olduğu gözlemlenmektedir.

Mikro kredi kullanan bütün kesimlerin başarı ve gelir kaynaklarının artması ile birlikte yoksulluğu azaltmadaki etki açık olarak görülmekte ve mikro kredi kullanma isteği tekrar bir beklenti olarak görülmektedir.

Tablo 21: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle Kredi Çekme Nedenleri Arasındaki Dağılım

		Kredi Çekme Nedeni			Toplam
		Acil durumlar için	Bireysel ihtiyaçlar için	Yatırım için	
Cinsiyet	Kadın	5	9	18	32
		15,62%	28,12%	56,16%	100,0%
	Erkek	0	0	19	19
		0,0%	0,0%	100,0%	100,0%

Tablo 21’de elde edilen verilere göre araştırmamıza katılan kadın deneklerden %15,62’si acil durumlar için kredi çektiğini,%28,12’si bireysel ihtiyaçları için kredi çektiğini,%56,16’sı ise yatırım amacıyla kredi çektiğini belirtmiştir. Araştırmamıza katılan erkek deneklerden ise acil durumlar için veya bireysel ihtiyaçlar için kredi çektiğini belirten herhangi bir demek yoktur. Erkek deneklerin tamamı yatırım amacıyla kredi çektiğini belirtmiştir.

Bu verilere göre mikro kredi kullanan denekler arasında erkek denekler almış oldukları krediyi kadın deneklere göre daha fazla amacına uygun kullanmayı düşünmektedirler. Ancak kadın deneklerin %43,74’lük bir kısmı alacağı krediyi amacı dışında kullanacağı yönünde bilgi vermiştir. Bu noktada direkt bir yargılamadan ziyade bireyler borçlanma ve borcu geri ödeme konusunda mikro kredi uygulamalarını bir çıkış noktası gibi gördüğü gerçeğini göz önüne almak gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle yoksul olan kesim içinde normal banka kredisi kullanamayan veya kendi ekonomik gücüne yakın olan çevresinden borç para alamayan bireylerin mikro krediyi bir kurtuluş çaresi gibi gördüğü gerçeği göze çarpmaktadır. Bu durum mikro kredilerin veriliş amacı dışında kullanıldığı gerçeğini gözler önüne sermekle beraber, bireylerin ihtiyaçlarını görmesi veya bireylere ekonomik anlamda kısa vadeli de olsa bir rahatlama sağlaması açısından yoksullukla mücadelede farklı bir şekilde hizmet ettiğini de göstermektedir.

Tablo 22: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle İş Kurmak İçin İhtiyaç Duydukları Kredi Miktarı Arasındaki Dağılım

		İş kurmak için ihtiyaç duyduğunuz sermaye miktarı				
		2000-4000	4000-6000	6000-8000	8000-10000	Toplam
Cinsiyet	Kadın	2	2	21	7	32
		6,24%	6,24%	65,52%	21,84%	100,0%
	Erkek	0	0	19	0	19
		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%

Tablo 22’te elde edilen verilere göre araştırmamıza katılan kadın deneklerden%6,24’ü yeni bir iş kurabilmek için 2 bin lira ile 4 bin lira arasında bir

sermayeye ihtiyaç duyduklarını, %6,24'ü yeni bir iş kurabilmek için 4 bin lira ile 6 bin lira arasında bir sermayeye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Yine kadın deneklerden %65,52'si yeni bir iş kurabilmek için 6 bin lira ile 8 bin lira arasında bir sermayeye ihtiyaç duyduklarını, %21,84'ü ise yeni bir iş kurabilmek için 8 bin lira ile 10 bin lira arasında bir sermayeye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Araştırmamıza katılan erkek deneklerden ise tamamının yeni bir iş kurabilmek için 6 bin lira ile 8 bin lira arasında bir sermayeye ihtiyaç duyduklarını belirttiği görülmektedir. Bunun üstünde veya altında bir ihtiyaç belirten erkek denek yoktur.

Bu verilere göre kadın deneklerin birbirinden farklı sermaye miktarlarına ihtiyaçlarının olduğunu belirtmeleri, farklı iş alanlarında iş kurmak istediklerini göstergesidir. Yine ihtiyaç duyulan sermaye miktarlarından hareketle kadın deneklerin kurmak istedikleri iş yerlerinin boyut bakımından da birbirinden farklı olduğu şeklinde yorum yapmak da mümkündür. Ancak erkek deneklerin 6 bin lira ile 8 bin lira arasındaki kredi miktarı üzerinde toplanan ihtiyaç durumları, bu deneklerin belirli bir limitin altında iş yeri açılmayacağını düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca yine beklentilerden hareketle erkek deneklerin benzer büyüklükte iş yerleri açmayı düşündüklerini söylemek de mümkündür.

Tablo 23: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle Gıda Harcamalarındaki Artış Arasındaki Dağılım

		Mikro kredi kullandıktan sonra gıda harcamalarındaki artış		Toplam
		Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kadın	32	0	32
		100,0%	0,0%	62,7%
	Erkek	14	5	19
		73,6%	26,4%	37,3%
				51
				100,0%

Tablo 23'te elde edilen verilerin incelendiği zaman araştırmamıza katılan kadın deneklerin tamamı mikro kredi kullanımının ardından gıda harcamalarında artış

olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Araştırmamıza katılan erkek deneklerden %73,6'sı mikro kredi kullandıktan sonra gıda harcamalarında artış olduğunu belirtirken %26,4'ü ise mikro kredi kullanımının ardından gıda harcamalarında herhangi bir artış olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

Bu verilere göre kadın deneklerin tamamının gıda harcamalarında artışın olması ekonomik anlamda daha fazla gelir elde ettiklerinin göstergesidir. Gelir elde etme durumunun yanı sıra elde ettikleri bu geliri ihtiyaçları için de kullandıklarının göstergesidir. Erkek deneklerden ise %73,6'lık bir kesimin gıda harcamalarında artış olması gelir artışının göstergesidir. Ancak erkek deneklerden %26,4'lük kesimin gıda harcamalarında bir artış olmadığı yönünde görüş belirtmiştir. Bu durum gelir artışında bir değişiklik olmaması şeklinde yorumlanabileceği gibi elde edilen gelir artışının farklı bir alana aktarıldığının göstergesi olarak da kabul edilebilir. Yine kadın deneklerin tamamının artış yönünde fikir bildirmesi kadınların fizyolojik ihtiyaçlara erkeklere göre daha fazla önem verdiğini göstermektedir.

Deneklerin %88,4'ünün gıda harcamalarında artış olduğu yönünde görüş bildirmeleri konusunda genel değerlendirme ise mikro kredi kullanımının gelir artışını sağladığıdır. Nitekim gelir artışı olmaması durumunda yapılan harcamalarda bir artışın görüleceğinden söz etmek mümkün değildir. Bu doğrultuda mikro kredi kullanımının yoksullukla mücadelede pozitif yönde etkili olduğu ve yoksul sınıfın refah seviyesini yükselttiğini söylemek mümkündür.

Tablo 24: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle Eğitim Harcamalarındaki Artış Arasındaki Dağılım

		Mikro kredi kullanımının ardından eğitim harcamalarındaki artış		Toplam
		Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kadın	32	0	32
		100,0%	0,0%	62,7%
	Erkek	6	13	19
		31,5%	68,5%	37,3%
				51
				100,0%

Tablo 24'teki verilere göre araştırmamıza katılan kadın deneklerin tamamı mikro kredi kullandıktan sonra eğitim harcamalarında artış olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Araştırmamıza katılan erkek deneklerden ise, %31,5'i mikro kredi kullandıktan sonra eğitim harcamalarında artış olduğunu belirtirken %68,5'lik bir kesim eğitim harcamalarında artış olmadığı yönünde görüş belirtmiştir.

Bu verilere göre kadın deneklerin tamamının eğitim alanındaki harcamalarında artışın olması ekonomik anlamda gelir durumlarında bir artış olduğunu göstermektedir. Gelir durumlarındaki bu artış aynı zamanda eğitim alanındaki harcamalara da yansımaktadır. Erkek deneklerden, %31,5'lik bir kesimin eğitim harcamalarında artış olduğu yönünde görüş bildirmesi de ekonomik manada gelir artışının göstergesidir. Ancak erkek deneklerden %68,5'lik kesimin eğitim harcamalarında bir artış olmadığı yönünde görüş belirtmesi artan gelirin eğitim alanına yönlendirilmediği şeklinde yorumlanabilir. Kadın deneklerin tamamının eğitim harcamalarında artış olması kadınların eğitim konusunda erkek deneklerden daha duyarlı olduğunu da göstermektedir.

Bu veriler genel manada değerlendirildiği zaman araştırmaya katılan deneklerden %74,5'lik bir kesimin eğitim harcamalarında artış olduğu yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Bu da mikro kredi kullanan deneklerin gelirlerinin arttığının ve artan gelirlerin eğitime aktarıldığının göstergesidir. Bu konu gelir artışı yönüyle ekonomik manada olumlu bir etki sağlarken artan gelirin eğitim faaliyetlerinde kullanımının artması sosyo – kültürel manada olumlu bir etki sağlamaktadır. Bu da mikro kredilerin hem yoksullukla mücadelede olumlu bir etkisinin olduğunu hem de toplumun kültürel gelişiminde olumlu etkisinin olduğunu göstermektedir.

Tablo 24'te yer alan sonuçlar Tablo 23'teki sonuçlarla karşılaştırıldığı zaman ise gıda harcamalarında görülen artışın eğitim harcamalarındaki artıştan daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır ki bu da fizyolojik ihtiyaçlara daha fazla ağırlık verildiğini göstermektedir.

Tablo 25: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle Mikro Kredi Kullanım Sayıları Arasındaki Dağılım

		Mikro kredi kullanım sayısı				Toplam
		1	2	3	4	
Cinsiyet	Kadın	15	16	1	0	32
		46,8%	50,0%	3,2%	0,0%	62,7%
	Erkek	0	0	13	6	19
		0,0%	0,0%	68,4%	31,6%	37,3%
						51
						100,0%

Tablo 25’da elde edilen verilere göre araştırmamıza katılan kadın deneklerden %46,8’i bir kere, %50’si iki kere, %3,2’si ise üç kere mikro kredi kullandıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Araştırmamıza katılan erkek deneklerden ise %68,4’ü üç kere %31,6’sı ise dört kere mikro kredi kullandıkları yönünde görüş belirtmişlerdir.

Bu verilere göre öncelikli olarak kadın deneklerin bir ve üstü sayıda mikro kredi kullanmaları, kadınların elde ettikleri kredilerle yürüttükleri faaliyetlerden memnun kaldıkları ve bu nedenle mikro kredi kullanım sayısını artırdıklarının göstergesidir. Bu durum ayrıca mikro kredi kullanan ve araştırmamıza katılan kadın deneklerin kullandıkları kredilerin geri ödemelerini düzenli bir şekilde yaptıklarını ve bu sayede yeni kredi kullanımına hak kazandıklarını da göstermektedir. Araştırmamıza katılan erkek deneklerin ise tamamı üç ve üstü sayıda mikro kredi kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu kullanım sayısına göre erkek deneklerde kadın deneklerde olduğu gibi mikro kredilerin geri ödemelerini düzenli bir şekilde yapmışlar ve bu sayede yeni mikro kredi almaya hak kazanmışlardır. Yine erkek deneklerin kullanmış oldukları kredilerle yürüttükleri faaliyetlerden memnun kaldıklarını ve bu faaliyetleri geliştirmek amacıyla yeni krediler kullandıklarını söylemek mümkündür.

Bu veriler üzerinden genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; bireylerin yeni kullanacakları mikro kredileri çekme amaçlarından hareket ederek, kredi çeken kişilerin kredi kullanım şekli ne olursa olsun aldıkları kredileri düzenli bir şekilde geri ödedikleri şeklinde yorum yapmak mümkündür. Nitekim bu durum gerçekleşmeseydi yeni krediler almaya hak kazanılamazdı. Bunun yanı sıra bireylerin mikro kredi alma yoluyla ihtiyaçlarını giderdikleri de görülmektedir ki birden fazla sayıda mikro kredi kullanımı bu duruma işaret etmektedir. Bu da mikro kredi kullanımının ekonomik faaliyetler içinde veya dışında ne şekilde olursa olsun bireylerin belirli bir takım ihtiyaçlarını gidermeleri açısından bir çıkış noktası olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda mikro kredi uygulamalarının yoksul kesimin ihtiyaçlarını gidermelerini sağlayıcı bir fonksiyonunun olduğunu ayrıca yoksul kesimi daha yoksul bir hale gelmekten koruduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 26: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle Yıllık Gelirleri Arasındaki Dağılım

		Ailenizin yıllık gelir miktarı						
		10000 - 15000	15001 - 20000	20001 - 30000	30001 - 40000	40001 - 50000	50001+	Toplam
Cinsiyet	Kadın	5	10	6	2	2	7	32
		15,6%	31,2%	18,7%	6,2%	6,2%	21,8%	100,0%
	Erkek	0	0	0	0	0	19	19
		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
								51
								100,0%

Tablo 26'deki verilere göre araştırmamıza katılan kadın deneklerden %15,6'sının ailesinin yıllık geliri 10 bin lira ile 15 bin lira arasında, %31,2'sinin ailesinin yıllık geliri 15 bin lira ile 20 bin lira arasındadır. Bu deneklerden %18,7'sinin ailesinin yıllık geliri 20 bin lira ile 30 bin lira arasında, %6,2'sinin ailesinin yıllık geliri 30 bin lira ile 40 bin lira arasında, %6,2 sinin ailesinin yıllık geliri 40 bin lira ile 50 bin lira arasındadır. %21,8'inin ailesinin yıllık geliri ise 50 bin

liranın üstündedir. Araştırmamıza katılan erkek deneklerin ise tamamını geliri 50 bin liranın üstündedir.

Bu verilere göre mikro kredi kullanan kadın deneklerin yıllık gelirleri 10 bin lira ile 50 bin lira ve üstü bir aralıkta değişirken erkek deneklerin tamamının geliri 50 bin liranın üstündedir. Bu da erkeklerin ekonomik anlamda kadınlara göre daha fazla gelir elde ettiklerinin göstergesidir. Bu gelir fazlalığını temel sebepleri arasında erkeklerin daha fazla gelir getirici ekonomik faaliyetlerde bulunmaları tercih ettikleri Ekonomik faaliyetlerin kadınlar tarafından yürütülmesi, zor olan faaliyetler olması ve benzeri durumları sıralamak mümkündür.

Tablo 27: Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyetleri İle Mikro Kredi Kullanım Geçmişleri Arasındaki Dağılım

		Mikro kredi kullanma süresi							
		1 yıl	2 yıl	3 yıl	4 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	Toplam
Cinsiyet	Kadın	3	5	14	8	2	0	0	32
		9,4%	15,7%	43,8%	24,9%	6,2%	0,0%	0,0%	100,0%
	Erkek	0	0	0	0	3	12	4	19
		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	15,8%	63,1%	21,1%	100,0%
									51
									100,0%

Tablo 27’de elde edilen verilere göre araştırmamıza katılan kadın deneklerden %9,4’ü bir yıldan beri,%15,7’si iki yıldan beri, %43,8’i üç yıldan beri, %24,9’u dört yıldan beri, %6,2 si ise 5 yıldan beri mikro kredi kullandıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Araştırmamıza katılan erkek deneklerden ise %15,8 beş yıldan beri,%63,1’i altı yıldan beri,%21,1’i ise yedi yıldan beri mikro kredi kullandığı yönünde görüş belirtmiştir.

Elde edilen verilere göre araştırmamıza katılan erkek denekler kadın deneklere göre çok daha uzun süredir mikro kredi kullanmaktadırlar. Burada öncelikli olarak belirtilmesi gereken husus, kadınlara öncelik verilmesi düşünülen

mikro kredi uygulamalarının Van ilinde beklenen şekilde uygulama olanağı bulamadığı ve kadınların mikro kredi uygulamalarına, ilk dönemler itibariyle, beklenen şekilde yaklaşmamış olduğudur. Ancak uygulamanın istenen şekle bürünmesinin çok da gecikmediği de görülmektedir. Nitekim erkeklerin mikro kredi kullanımının iki yıl sonrasında kadınların mikro kredi kullanmaya başladıkları görülmektedir. Ayrıca erkek deneklerin mikro kredi kullanım sürelerinin 5, 6 ve 7 yıllar arasında dağılım göstermesi ve bundan daha yeni olan kredi kullanımının olmaması son 4 yıl için erkeklerin mikro kredi kullanım oranının düştüğünü, ancak kadınların mikro kredi kullanmaya devam ettiklerini göstermektedir. Burada erkekler açısından neden mikro kredi kullanılmadığının araştırılmasının gerekli olduğunu söylemek de mümkündür. Kullanım konusundaki geçmişe bakıldığı zaman erkek denekler bu bağlamda kadınlara göre ekonomik faaliyetlere mikro kredi desteği ile daha erken girmiş ve bu faaliyetlerden daha fazla getiri elde etmişlerdir. Şeklinde yorum yapmak mümkündür.

Yine bu verilerden hareketli bireylerin mikro kredi kullanması ve bu kullanıma devam etmesi kullanılan krediler sonucunda elde edilen getirilerin olumlu olduğunun göstergesidir. Getirilerin olumlu olması ve bu bağlamda kredi kullanımının devam etmesi ise mikro kredilerin yoksullukla mücadelede etkin bir kullanım aracı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ

Yoksulluk konusu ilk ekonomik faaliyetler ve bu faaliyetler sonucundaki gelir dağılımının eşitsizliği ile ortaya çıkmıştır. Kavramsal olarak oldukça eski bir tarihi olan yoksulluk konusu üzerinde henüz ortak bir tanımlamaya ulaşılamamıştır. Bunun sebebi ise ülkesel manada gelir dağılımlarının da farklılık göstermesidir. Diğer bir ifadeyle gelişmemiş ülkelerde yıllık geliri 3000 dolar olan biri zengin sınıfa dâhil olurken gelişmiş ülkelerde 10 000 dolar gelire sahip olan birinin orta sınıfta yer alabilmesidir. Ancak ulusal veya uluslararası manada farklı tanımlarından söz edilebilecek olan yoksulluk konusunda ortak bir sonuç vardır ki o da kavramın tüm ülkeler açısından bir sorun olduğudur. Bu küresel sorun, genel manada bireylerin yaşamlarını sürdürmek için gereken alt seviye kazançtan yoksun olmaları şeklinde bir tanımlama çerçevesine oturtulabilir. Bu yoksunluk durumu toplumsal sorunlara neden olduğu için ulusal ve uluslararası bazda çözüm arayışları geçmişten günümüze kadar gelmiş ve hâlen sürmektedir.

Gerek ulusal gerekse uluslararası alanda yürütülen yoksullukla mücadele programları incelendiği zaman ulaşılmak istenen temel hedefin yoksulluğun ortadan kaldırılması olduğu görülmektedir. Bu temel amaç etrafında yürütülen programların verimliliği incelendiği zaman ise, başlatıldığı ve yürütüldüğü zaman dilimi ne olursa olsun, program bazında yoksulluğu azaltıcı etkilerin görüldüğü ancak yoksulluğun ortadan kaldırılamadığı görülmektedir. Bu doğrultuda yürütülen programların nihai sonuca ulaşamamasından hareketle yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmanın pek mümkün olmadığı yönünde bir yorum yapmak da mümkündür. Bu bağlamda yürütülen yeni programlarda amacın yoksulluğu ortadan kaldırmaktan ziyade en aza indirmek etrafında şekillendiği görülmektedir.

Yoksullukla mücadele alanında yapılan faaliyetlerin tek bir yapı etrafında toplanmadığı da görülmektedir. Bu konuda faaliyet sürdüren kurum ve kuruluşlar farklı faaliyet alanlarında yer almaktadır. Nitekim yoksulluk konusu da tek bir yapı olmaktan ziyade çok boyutlu bir yapı arz etmektedir. Bu konuda en etkin yapı devlet olmakla birlikte gerek ulusal alanda gerekse uluslararası platformlarda pek çok kuruluş faaliyet göstermektedir.

Yoksulluk konusunda Dünya genelinde yapılan araştırmalar Dünya nüfusunun 1/5'inden daha fazla orana sahip bir kesiminin günlük gelirinin 1 dolar bile olmadığı gibi bir gerçeği gözler önüne sermektedir. Esasında bu realite yoksulluğun boyutunu gözler önüne serme konusunda oldukça etkili olsa da yapılan araştırmalar yoksulluğun dağılımında bir eşitsizliği de göstermektedir. Bunu açıklamak gerekirse; Dünya nüfusu üzerinde yoksul olarak nitelendirilen bireylerin sayısal olarak dağılımında ülkeler arasında bir eşitlik veya yakınlık söz konusu değildir. Diğer bir ifadeyle yoksulluğun dağılımı bazı ülkelerde yoğunlaşmaktadır ki bu ülkeler daha çok gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerdir. Bu durum Türkiye açısından da Avrupa devletlerine göre daha yoğun görülen bir sorun olma özelliği taşımaktadır. Nitekim Türkiye'de de günlük gelir seviyesi 5 doların altında olan kişi sayısı azımsanmayacak derecededir.

Yoksullukla mücadele konusunda en fazla uygulama alanı bulan dolaylı yaklaşımlardır. Nitekim bu yaklaşımlar yalnızca yoksulluğu ortadan kaldırma hedefine değil, ekonomik büyüme ile yoksulluğun kaldırılmasına yönelik olan yaklaşımlardır. Bu bağlamda dolaylı yaklaşımlar hem kısa zaman zarfında hem de uzun bir süreçte yoksulluğun ortadan kaldırılmasında etkili olan uygulamalardır. Ancak yine de dolaylı uygulamaların tek başına kullanımının yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu yetersizlik durumu ise dolaylı programların yanında doğrudan programların uygulanması gerekliliğini gündeme getirmiştir. Türkiye'de yoksullukla mücadele konusunda doğrudan uygulamaların da yürütüldüğü bilinmektedir. Bu bağlamda yürütülen faaliyetler sonucunda adil bir ortam oluşturmak suretiyle yoksulluğun ortadan kaldırılması için çalışmalar yapılmaktadır. Ancak Dünya genelinde yapılan çalışmalar gibi Türkiye'deki çalışmalarda da henüz nihai sonuçlara ulaşılabilmiş değildir. Bunun temel sebebi ise yoksulluk unsurunun ortadan kaldırılmasının oldukça zor olmasıdır. Nitekim artan gelir seviyeleri ile orantılı şekilde artan ürün fiyatları yoksul kesimin yoksul kalması sonucunu doğurmaktadır. Diğer bir ifadeyle gelir seviyesinin yükseldiği ancak tüketim malzemelerinin fiyatlarının sabit kalmadığı veya gelir seviyesinin altında artmadığı ortamlarda yoksulluğun ortadan kaldırılmasından söz etmek mümkün değildir.

Yapılan alışmalar 1970'li yılların ortalarında yeni bir kavram olarak ortaya çıkan mikro finans çerçevesinde şekillenmektedir. Mikro finans faaliyetleri

günümüzde; Amerika, Kanada ve Norveç gibi gelişmiş olarak nitelendirilen ülkeler dâhil olmak üzere toplamda 107 ülkede mikro finans kuruluşları aracılığıyla uygulanmaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen olumlu veriler ile mikro finans kredilerinin kapsamı genişletilmiş ve 2000’li yıllara geldiğimiz zaman mikro finans faaliyetlerine katılan kişilerin sayısının 60 milyona yaklaştığı görülmektedir. Bu kişiler tekil olarak 60 milyon gibi bir sayıya karşılık gelse de aile fertleri ile beraber düşünüldüğü zaman 350 milyona yakın kişinin 2000 yılından sonra mikro kredi uygulamalarından faydalandığı görülmektedir. Ancak mikro finans yönteminin bu denli katılıma sahip olmasına rağmen yoksulluk konusunda tek başına bir çözüm olduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim bu durum tersi şekilde olsaydı gitgide azalan bir yoksulluktan bahsetmek mümkün olacaktı. Mikro finans uygulamalarının bu yönüyle yoksulluğu azaltmada başarılı ancak belirli bir seviyeye kadar etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Mikro finans kuruluşları bakımından hitap edilen çevre veya kapsam oldukça önemlidir. Bu nedenle yapılacak olan düzenlemelerde belirli bir kesimi etkisi altına alan ve buna yoğunlaşan mikro finans kuruluşlarının daha etkili sonuçlara ulaşmayı sağlayacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Mikro finans uygulamalarında başarıya ulaşmanın temel faktörü sosyal alandaki ilişkilerin iyi şekilde planlanmasıdır. 1999 yılı için yapılan mikro kredi araştırmalarında uygulanan programların başarısız olduğu görülmüştür. Bu başarısızlığa dair yapılan incelemelerde ise sosyal ilişkiler açısından başarısızlığın mikro kredi programının başarısızlığına neden olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda programdan borç alanlar diğer bir ifadeyle müşteriler ve programın uygulayıcısı olan bireyler ile borç alan bireylerin kendi aralarındaki ilişkileri program açısından bir başarısızlığa neden olabilmektedir. Bu başarısızlığın önlenmesi ve programın daha fazla başarıya ulaşabilmesi için programın uygulayıcısı pozisyonunda olan sivil toplum kuruluşları, kooperatifler, vakıflar vb. yapılanmaların da uyum içinde çalışmaları gerekmektedir. Ancak bilinen bir gerçek vardır ki halka yakınlık ve halk nazarındaki imaj bakımında hükümetler veya hükümetlerin dışında sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan faaliyetler daha fazla kabul görmektedir. Bu nedenle hükümetler mikro finans uygulamaları açısından gerekli düzenlemeleri yaptıktan

sonra denetim konusunu aksatmadan sürdürmeli ve bu bağlamda makro anlamdaki istikrarı devam ettirmelidir.

Buraya kadar aktarılan kısımdan da anlaşılabileceği gibi mikro finans uygulamaları yoksulluğun azaltılmasında oldukça etkin bir uygulamadır. Ancak maalesef tek başına yeterli olan bir uygulama değildir. Yeterli olmamasının yanı sıra en önemli görev yine mikro finans uygulamalarına düşmektedir. Mikro finans uygulamalarında genel manada bir başarısızlıktan söz etmek mümkün değildir. Bu başarının temel faktörü ise uygulamaların uzun yıllar boyunca istikrarlı bir disiplin içinde yürütülmüş olmasıdır.

Türkiye açısından mikro finans uygulamalarına bakıldığında zaman, mikro finans uygulamalarının 2000 yılından sonra etkinlik kazandığı görülmektedir. 2003 yılından itibaren ise belirtilen faaliyetler Grameen Bank ve TİSVA gibi kurumlar bünyesinde sürdürülmüş ve katılımı oldukça fazla bir seviyeye yükselmiştir. Ancak uygulamalar açısından Türkiye'de sosyokültürel birtakım engellerin ilk dönemlerde mikro finans uygulamalarında bazı sıkıntılar doğurduğunu söylemek mümkündür. Bu uygulamaların temeli incelendiğinde zaman öncelikle yoksul olan kesime kredi verilmesi amaçlanmaktadır. Yoksul olan kesim içinde ise kadınlara, kadınlar için de eşit ölmüş ve maddi gelirden yoksun olan kadınlara kredi verilmesi önceliği esasına dayanmaktadır. Ancak Türkiye içinde sosyokültürel faktörler nedeniyle ikinci planda kalan, eğitimini tamamlayamamış veya eğitim alamamış olan kadınlar bu mikro finans faaliyetleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları için uygulamaya yönelme konusunda ilk başta çekimser kalmışlar ve başvurmuşlardır. Bu kültürel etki zaman içinde aşılsa bile bunun temel sebebi kulaktan kulağa olarak nitelendirilebileceğimiz şekilde haberdar olunması ve alınan bazı olumlu sonuçların insanlar tarafından duyulmasıdır. Bu bağlamda Türkiye'de mikro finans uygulamalarına yönelik yürütülen faaliyetlerin özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da belirli bölgelerde bilgilendirme faaliyetleri yapılarak daha fazla katılımı sonuçlandırılabilir göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkiye için bilgilendirme konusundaki aksaklık Doğu Anadolu'da bulunan Van ili için de geçerli bir durumdur. Van'da yaptığımız araştırmanın sonucunda bireylerin ilk dönemlerde mikro finans kuruluşlarından ve bunların faaliyetlerinden

tesadüfen veya bilgili insanların yönlendirmeleriyle haberdar oldukları sonucuna ulaştık. Yaptığımız araştırma ile Van ilinde mikro kredi kullanımında kadınların da en az erkekler kadar etkin olduğu ve birden fazla sayıda kredi kullandığı gibi bir sonuca ulaştık. Bu konuda kadınların erkeklerden daha fazla kredi kullanması hem il bazında kredi uygulamalarının amacına ulaştığını hem de kadınların artık geri planda durmayarak ekonomik faaliyetler de en az erkekler kadar zor almaya çalıştıklarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Yaptığımız araştırmada mikro kredi kullanan bireylerin birden fazla sayıda kredi kullanımına dair elde ettiğimiz veriler kredi kullanan bireylerin kullandıkları kredilerin geri ödemelerine yönelik olarak bir aksama yaşamadıklarını göstermektedir. Bu aksamanın yaşanmaması durumu kredilerin amaçlarına uygun kullanıldığı ve bu kullanım sonucunda belirli bir ekonomik gelir elde edildiğini de göstermesi bakımından önemlidir. Kredi kullanım çokluğu bakımından erkekler kadınlara göre daha ön plana çıkmaktadır. Ancak bu durum erkeklerin bakmakla yükümlü oldukları aile bireylerinin sayısının fazla olması ve bu nedenle işlerinin çok daha fazla büyütme ihtiyacı duymalarını bağlanabilir. Burada atılması gereken adım eşi vefat etmiş veya eşinden ayrılmış ve çocuklarına bakmakla yükümlü olan kadınların kredi kullanım miktarlarının artırılmasına yönelik faaliyetler yapmaktır. Bu bağlamda kadınlar ekonomik faaliyet alanlarında yer alarak piyasaya katkıda bulunmakla beraber işsiz oranının azalmasına da katkı sağlayacaklardır. Ayrıca gelir seviyelerinin artması yoksulluğun da azalmasını sağlayacaktır. Nawai ve Shariff tarafından Malezya’da mikro kredi kullanımı ve bu kredilerin geri ödenmesi konusunda yapılan çalışmada geri ödeme konusunda yaş, eğitim, toplam gelir, borç miktarı ve hatta dinsel faktörlerin bile etkili olduğu yönünde verilere ulaşılmıştır. Bu faktörlerin neden olduğu aksamaların ortadan kaldırılması içinse çeşitli eğitimler verilmesi ve bu eğitimlerle bireylerin ekonomik faaliyetlerde daha aktif olması amacına yöneliktir. Bu amaçları gerçekleştirdikten sonra borç ödeme konusundaki sorunların büyük oranda ortadan kalkacağına düşünülmektedir. Ancak sorunun devam etmesi durumunda ise borçlarda indirime gidilmesinin önemli olduğuna düşünülmektedir (Nawai ve Shariff, 2012:5).

Yapılan araştırmada deneklerin bir işletme açmak için ihtiyaç duydukları minimum sermaye miktarlarını incelediğimiz zaman bu miktarların maksimum

tutarının bile mikro finans uygulamaları içinde yer alan değerlerle örtüşmesi mikro finans uygulamalarında verilen ve mikro kredi olarak tabir edilen miktarların aslında bireylerin ihtiyaç duydukları miktarlarla örtüştüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Bu da mikro kredi uygulamalarının çok cüzi rakamlar olmadığını ve bireylerin işlerini geliştirmek veya küçük çaplı yeni işyerleri açmaları açısından önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Bunun yanı sıra araştırmaya katılan deneklerden yarıya yakınının mikro kredi olarak kullandığı miktarların tamamen bir işyeri açmak için yeterli miktar olduğu da görülmektedir. Ancak mikro kredi kavramından hareketle verilen kredilerin miktarının düşük olması bir sorun olarak görülmemelidir. Nitekim bireyler halihazırda bir veya birden fazla defa mikro kredi kullanmış olsalar da ekonomik anlamda belirli bir düzeye ulaştıkları zaman mikro kredi kullanma zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. Diğer bir ifadeyle yoksul olduğu için normal kredi kullanamayan bireyler ekonomik anlamda belirli bir düzeye ulaştıkları zaman ihtiyaçları olan miktarları normal kredi kuruluşlarından sağlama imkânına da sahip olmaktadırlar. Bu durum kredi miktarlarına dair yapılabilecek olan olumsuz eleştirileri ortadan kaldıracaktır.

Mikro kredi kullanımı konusunda aksaklık olarak nitelendirilebilecek bir husus vardır ki o da bazı bireylerin mikro kredi kullanma sonucu elde ettiği parayla mevcut borçlarını ödemesi durumudur. Ancak bu durum ise bireyin iş yerine ait borçlarını ödeyerek piyasalarda güven elde etmesi ve bunun sonucunda da yeni mallar temin ederek işini büyütmesi şeklinde değerlendirilme ve bu nedenle de mikro kredilerin yine dolaylı olarak da olsa amaca hizmet etme yönünü göstermektedir. Bu durumun ortadan kaldırılabilmesi için kredi kullanacak olan bireylerin detaylı takibi gerekmektedir ki bu takip sonucunda yukarıda değindiğimiz olumlu fikir oluşturma sonucu ortadan kalkacağı için olumsuz bir durumun ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır.

Araştırmamıza katılan deneklerin ailelerinin aylık gelirlerinin mikro kredi kullanmadan önce ve sonraki tutarları karşılaştırıldığı zaman mikro kredi kullanımından sonra bireylerin ailelerine ait aylık gelirlerinde oldukça büyük bir artış olduğu görülmektedir. Bu durum da kredilerin kullanımı sonucunda ekonomik gelir düzeylerinde artış olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Bu artış aynı zamanda yoksulluk sınırının üstüne çıkılması sonucunu doğurmaktadır ki bu da

yoksulluk konusunda olumlu bir yol izlendiğini kanıtlamaktadır. Bu durum Hindistan örneği için Sivachithappa tarafından yapılan çalışmada da benzer bir sonuç vermiştir. Hindistan örneğinde de bireylerin gelirleri kredi kullanımından sonra artış göstermiştir. Hindistan örneğinde de mikro kredi kullanımı yoksulluk seviyesinde azalma sağlamıştır (Sivachithappa, 2013:239). Ancak Adonsou ve Sylwester tarafından mikro finans kurumları ile bankaların yoksulluk üzerindeki etkilerinin konu edinildiği çalışmada bankaların yoksulluğu azaltma konusunda daha etkili olduğuna değinilmektedir (Adonsou ve Sylwester, 2016:9). Bu konuda Chowdurly de direkt bir karşılaştırma yapmamakla beraber yoksulluğun azaltılması konusunda mikro finans uygulamalarının yeterliliği hususunda oldukça şüpheli olduğunu belirtmektedir.

Ayrıca yine bireylerin mikro kredi kullanımından sonra gıda, eğitim, barınma gibi temel ihtiyaçları için ayırdıkları harcama miktarlarında artış olması bireylerin mikro krediler sonucunda ihtiyaçlarını karşılamak ve sosyal statü değerindeki farklılaşmanın olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Bu kalemlerdeki harcama artışları piyasalarda ekonomik anlamda canlanma olmasını da sağlaması açısından esasında yoksullukla mücadele konusunda çok boyutlu bir etki ortaya çıkmaktadır. Bu etkilerden birincisi kredi kullanan ve bu sayede ekonomik geliri artan bireylerin ihtiyaçlarını karşılama düzeylerindeki olumlu etkidir. Diğer etki ise ihtiyaçların giderilmesi konusunda satıcılardan alışveriş yapılması sonucunda bu bireylerin de gelirlerinin artması, piyasalarda canlılığın sağlanmasıdır.

Çalışmamızda elde ettiğimiz veriler Van ilinde kadınların mikrokredi kullanımı açısından erkeklerin kadınlardan sayı olarak fazla olduğunu göstermektedir. Ancak kullanılan kredilerin amaca hizmet etmesi bakımından kadınların da erkekler kadar başarılı olduğu görülmektedir. Bu oransal farklılık nüfus açısından baskın olan cinsiyet faktörü ile birlikte çevresel faktörlerin de etkisiyle şekillenmektedir. Ancak oranın az olmasına rağmen kadınların mikro kredilerle yürüttükleri işlerdeki başarıları oldukça dikkat çekicidir. Bu da kadınlar özelinde yürütülen faaliyetlerin ulaşılabilen çevre açısından oldukça başarılı olduğunu göstermektedir. Kadınların kredi kullanım oranlarının artması ise başarının artacağı şeklinde yorumlanabilir. Bunda kadınların bölge erkekleri gibi kahvehane, kulüp vb. olumsuz alışkanlıklar taşımaması da etkili olmaktadır. Bu durum Malezya'da benzer

bir çalışma yapan Othman tarafından da aynı şekilde tespit edilmiştir. Malezya’da da mikro kredi kullanan kadınların ekonomik anlamda daha iyi bir duruma geldiği ve bu şekilde programın kadınlar açısından başarılı olduğuna yönelik araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır (Othman, 2015:5). Bu konuda bir Asya ülkesi olan Malezya’da da aynı sonuçlara ulaşılması mikrokredi çalışmalarının yoksulluğu azaltma konusunda etkili olduğunu göstermekle beraber kadınların mikro kredi kullanımı sonrasında başarılı olduklarını da göstermektedir.

Bölge veya şehir bazında hazırlanan diğer çalışmalar göz önüne alındığı zaman çalışmamız öncelikle Doğu Anadolu’da bir yerleşim yerinin mikro kredi uygulamaları bakımından incelenmesine dair veriler içermesi açısından oldukça önemlidir. Yine Van ilinde uygulanan kredi sisteminin işleyişindeki aksaklıkları, kullanım şekilleri, tekrar krediler ve bu kredilerin kullanımı sonucunda ulaşılan noktaların görülebilmesi, diğer bir ifadeyle mikro finans uygulamalarının Türkiye içinde Doğu Anadolu’daki uygulamaları ve uygulamalarının sonuçlarını gözler önüne sermesi bakımından önem arz etmektedir. Bir diğer önemli husus ise özellikle Doğu Anadolu’da yapılacak olan yoksullukla mücadele çalışmalarında izlenecek olan yolların belirlenmesi açısından yol gösterici olmasıdır. Nitekim uygulanan sistemin detayları ve bu detayların kullanım şekilleri çalışma içinde yer almaktadır. Ayrıca teorik yapıdan ziyade birebir kredi kullanıcıları ile görüşülmesi sistemin uygulanışını doğrudan yansıtmaktadır.

Sonuç olarak yaptığımız çalışmayla Van ili özelinde mikrokredi uygulamalarında gerek katılımcıların cinsiyetleri ve gerekse yapılan ekonomik faaliyetler bakımından olumsuz bir duruma rastlanmamıştır. Ayrıca kredi kullanımı sonucunda bireylerin ihtiyaçlarını giderme, yeni işyeri açma vb. durumlarında görülen olumlu değişimler kredi uygulamalarından fayda sağlandığını göstermesi bakımından önemlidir. Ancak yine il bazında kredi uygulamalarının şekli ve detayları bakımından yeterli seviyede veya detayda bilgilendirme yapılmaması katılım seviyesinin artışının çok az olması veya zaman zaman gerilemesi gibi sonuçlara neden olmaktadır. Bu bağlamda il, bölge veya ülke bazında mikro kredi uygulamaları konusunda bilgilendirme faaliyetlerinin yürütülmesi olumlu sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Adaman, F., Bulut, T., (2007), **Diyarbakır'dan İstanbul'a 500 Milyonluk Umut Hikâyeleri Mikro kredi Maceraları**, İstanbul: İletişim Yayınları.

Addison, T., (2004), "Development Policy", **World Institute for Development Economics Research, Discussion Paper**, No. 2004/9.

Adonsou, F., D., Sylwester K., (2011), **Financial Development And Poverty Reduction In Developing Countries: New Evidence From Banks And Microfinance Institutions**, Department of Economics and Finance, John Carroll University.

Akalın, U. S., (2004), **Türkiye'de Devlet-Sermaye İşbirliğinin Ekonomi Politikası: Devletin Ekonomideki Rolü ve Yeri**, 2. Baskı, İstanbul: Set Yayınları.

Akbulaev, N., (2012), Bağımsız Türk Devletlerinde Mikro Finansman, **Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi**, C. 4, S. 15.

Akçakaya, M., (2009), **"Türkiye'de Bölgesel Yoksulluk"**, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Akgül, A., (2003), **Zenginliğin Yaygınlaştırılması İçin Mikro kredi Uygulaması: Türkiye Grameen Mikro kredi Projesi**, Ankara: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, Ekim.

Aktan, C. C., (2002), "Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri", **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Ankara: Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yayını.

Aktan, C. C., İ. Y. Vural (2002), "Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri", **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Coşkun Can Aktan (Ed.), Ankara: Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yayını.

Alkire, S., (2005), **Valuing Freedom's: Sen's Capability Approach and Poverty Reduction**, Oxford University Press, 1. Baskı.

Altunöz U., (2015), Mikro Kredilerinin Kadın İstihdamı ve Kalkınmaya Etkileri: Türkiye Örneği, **Çalışma Dünyası Dergisi**.

Arestis, P., (2004), “Financial Liberalization and Poverty: Channels of Influence”, **The Levy Economics Institute**, Working Paper No. 411.

Arpacioğlu, Ö., (2012), “**Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele**”, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Aşkın, E., Ö., Barış, S., (2015), Kadın İstihdamının Artırılmasında Mikro Kredi Uygulamasının Etkisi: Tokat İli Örneği, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi İİBF Fakültesi, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, S. 3.

Ateş, G., Ögütöğulları, E. (2012), “Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Mikrokredi Uygulamaları”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** , C., 14, S., 2.

Baktır, N., Erdem, E., (2011), **Türkiye’de Kadın Yoksulluğunun Çözümünde Mikro Kredi Uygulamaları: Ekonomik Etkilerin Ölçülmesi**, Sakarya İktisat Dergisi.

Balkız, Ö., I., Öztürk, E., (2013). “Neo-Liberal Gelişme Anlayışı ve Kadın: Mikro Finans Uygulamaları Kadınları Güçlendiriyor mu?”. MJH III/2 (2013) 1-21.

Başkaya, F., (1991), **Az Gelişmişliğin Sürekliliği**, Ankara: İmge Kitabevi.

Bayraktutan, Y., Akatay, M., (2012), Kentsel Yoksulluk ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği, Kocaeli: **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2012, 24: 1 – 34

Begum, N., (2003), Targeting the Poor, **Mikro Kredi Vasıtasıyla Yoksulluğun azaltılması Uluslararası Konferansı**, İstanbul 9-10 Nisan 2003 (El Kitabı), Ankara: TİSVA.

Bilen, Ö., (2003), **Bölgesel / Yerel Kalkınmada Kullanılabilecek Finansal Sistemler, Aracı Kurumlar ve Türkiye İçin Önermeler**, Ankara: DPT, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.

Bilge, O., 2009), “**Ekonomik Krizlerin Yoksulluk Üzerine Etkileri**”, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.

Bislev, A., (2001), China's Challenges at the Turn of the 21st century, **NACS Conference**, Denmark 8-10 June.

Bossoutrof, S.K., (2005), **Microfinance in Russia: Broadening Access to Finance For Small Entrepreneurs**, World Bank Working Paper, No:67,

Brigit, H., (2006), **Access for All Building Inclusive Financial Systems: Capturing 10 Years of CGAP Experience**, Consultative Group to Assist the Poor (CGAP), World Bank.

Burrit, K. (2003), **Microfinance in Turkey,:A Sector Assesment Report**, United Nations Development Programme.

Can, M., (2008), **Mikrofinans Yönteminin Yoksullukla Mücadelede Kullanımı ve Türkiye’de İşsizliği Önlemede Uygulanabilirliği**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı.

Can Y., Karataş A., (2007), **Yerel Ekonomilerde Kalkınmanın İtici Gücü Olarak Kadın Girişimcilerin Rolü ve Mikro Finansman: Muğla İli Örneği**, Konya: Selçuk Üniversitesi İİBF Dergisi.

Cardoso, E., (1992), “Inflation and Poverty”, **NBER Working Papers Series**, Working Paper No. 4006.

Castillo, A., (1999), Alternative Microfinance Institutions and Vulnerability, **Development in Practice**, Vol. 9, Number 5, November.

Chowdhury, A., (2009), **Microfinance as a Poverty Reduction Tool – A Critical Assessment**. United Nations, Department of Economic and Social Affairs (DESA) Working Paper (89).

Christen, R. P., Lyman R. T., Rosenberg R., (2003), **Microfinance Consensus Guidelines, Guiding Principles On Regulation and Supervision of Microfinance**, Washington, CGAP, The World Bank.

Coşkun, S., TİRELİ, M. (2008), “**Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye**”, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çiftçi, N., Akkul, R., (2013), **Cinsiyetler Arası Gelir Eşitsizliğini Gidermede Bir Araç Olarak Mikro Kredi: Bilecik İli Uygulaması**, Malatya: İnönü Üniversitesi Akademik Yaklaşımlar Dergisi.

http://www.chronicpoverty.org/uploads/publication_files/CPR1_ReportFull.pdf, (e.t.: 24.05.2016)

Doğan, B., Kaya, M., (2013), Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Sistemi: Diyarbakır Örneği, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 12, S. 45.

Dolun, L, (2005), **“Mikro Finansman”**, Türkiye Kalkınma Bankası, Nisan.

Devlet Planlama Teşkilatı, (2001), “Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, Ankara.

Döşeyen, A., (2007), **Yoksullukla Mücadele programlarından Mikro kredi ve Türkiye Diyarbakır Örneği Başarı Değerlendirmesi**. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul.

Druschel, K., (2006), **Overcoming Regulatory and Legal Constraints to saving Mobilization**, The Global Microcredit Summit 2006, November 12-15, 2006, Halifax.

Dumanlı, R., (1996), **Yoksulluk ve Türkiye’deki Boyutları**, DPT Uzmanlık Tezleri, Ankara: DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayını.

Dündar, S. O., (2007), **Mikro Finansman**, Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Kasım.

Easterly, W., Fischer, S., (2001), “Inflation and the Poor”, **Journal of Money, Credit, and Banking**, Volume 33, Issue 2.

Ece, S., (2014), **Mikro Kredi Kullanan Kadınlar: Şırnak Örneği**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Epaulard, A., (2003), “Macroeconomic Performance and Poverty Reduction”, **IMF Working Paper**, WP/03/72.

Eroğul, C., (2000), **Anatüze Giriş**, Ankara: İmaj Yayıncılık.

Fukuda-Parr, S., (2003), “The Human Development Paradigm: Operationalizing Sen’s Ideas On Capabilities”, **Feminist Economics**, 9(2-3).

Grameen-Jameel, **25 Ağustos 2010 tarihli Basın Bülteni.**

Gündoğan, N., (2003), “Yoksullukla Mücadelede İstihdam Politikalarının Rolü ve Önemi”, **Yoksulluk**, C. I, İstanbul: Deniz Feneri Yayınları, 1. Baskı.

Gündoğan, N., (2008), “**Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele**”, Ankara: Ankara Sanayi Odası Dergisi, ASO Dosya, Ocak/Şubat 2008.

Güneş, S., (2009), **Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri**, SYDGM Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayınları, Mayıs.

Gür, B., (2012), **Sürdürülebilir Kalkınma, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ve Türkiye’de Mikro Finansman Uygulamaları**, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C., 11, S. 21.

Güzel, S., (2011), **Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Dünya Bankası ve Mikro Kredi Uygulaması: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**, Bursa: Uludağ Üniversitesi.

Hacımahmutoğlu, H., (2009), “**Türkiye’deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi**”, Ankara: DPT Uzmanlık Tezi, Yayın No: 2803.

https://www.halkbank.com.tr/yatirimci-iliskileri/images/channels/faaliyet_raporlari_pdf/2010_konsolide_faaliyet_raporu.pdf; e.t. 20.08.2016

Harris, S. D., (2005), **State of Microcredit Summit Campaign Report 2005**, Washington.

Hayami, Y., (2003), “From the Washington Concensus to the Post Washington Concensus: Retrospect and Prospect”, **Asian Development Review**, vol. 20, no. 2.

Hiatt, S. R. ve Woodworth, W. P., (2006), **Alleviating Poverty Through Microfinance: Village Banking Outcomes in Central America**, **the Social Science Journal**, No: 43.

Işık, O., Pınarcıoğlu, M. M., (2009), **Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği**, 7. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınevi.

Işıklı, A., (2002), **Dünya Bankası'nın Laik İmparatorluğunda Kumarhane Kapitalizmi**, İstanbul: Otopsi Yayınları.

İncedal, S., (2013), **Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları**, Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Uzmanlık Tezi.

Karabulut, T., (2007), **Yoksullukla Mücadelede Mikro kredi Uygulaması**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Şubat.

Karataş, A. ve Helvacıoğlu A. D., (2006), “Basel II Sürecinde KOBİ’ler İçin Alternatif Finansman Kaynakları: Mikro Krediler”, **3. KOBİ’ler ve Verimlilik Kongresi Kongre Kitabı**, Güneş Gençyılmaz (ed.), İstanbul: Kültür Üniversitesi Yayınları, 17-18 Kasım.

Kaya, Z., (2011), **“Türkiye’de Yoksulluk Analizi: Bir Probit Model Uygulaması”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Khwari, A., (2004), **Microfinance: Does It Hold Its Promise? A Survey of Recent Literature**, Hamburg: Hamburg Institute of International Economics,

Kocatepe, H., (2011), **“Yoksulluk ve Kent Yoksulluğu: Yalova İli Örneği”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova.

Korkmaz, E., (2004), Baloğlu, B., Sümer, K. Kağan; Oktayer, N. ve Çok, M., **Microkredi Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması: İstanbul Örneği**, İstanbul, İTO Yayın No: 2004-32.

Korkmaz, E., (2004), **Mikrofinans Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması; İstanbul Örneği**; İTO.

Kovancı, O., (2003), **Kapitalizm, Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Tarihsel Bir Deneyim: İngiliz Yoksulluk Yasaları**, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Yayın No: 30.

Köse, Ö., (2003), “Globalizasyon Sürecinde Devletin Yapısal Ve İşlevsel Dönüşümü”, **Sayıştay Dergisi**, Nisan-Haziran.

Kösemen, İ. B., (2004) **“Yoksulluk Çizgisinin Altındakilere Mikrokredi Uygulaması ve Türkiye’deki Gelişimi”**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Kuştepli, Y., Halaç U., (2004), “Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi”, **DEÜ SBE Dergisi**, C. VI, S. 4, İzmir.

Laderchi R. C.; Saith R.; Stewart F., (2003), “Does it Matter that we do not Agree on the Definition of Poverty? A comparison of Four Approaches”, **Oxford Development Studies**, Vol. 31, No. 3.

Latifee, H.I., (2006), The Future of Microfinance: Visioning the Who, What, When, Where, Why, and How of Microfinance Expansion Over the Next 10 Years, **The Global Microcredit Summit**, November 12-15.

Morduch, J., (1999), The Microfinance Promise, **Jurnal of Economic Literature**, Vol. 37 (dec.).

Morshed, L. (2006), Lessons Learned in Improving Replicability of Successful Microcredit Programs- How Can the Best Models “Travel” Better, **The Global Microcredit Summit 2006**, November 12-15.

Nawai, N., Shariff, M., N., M., (2012), **Factors affecting repayment performance in microfinance programs in Malaysia**, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 62 (2012) 806 – 811.

Nguyen, T., Hoang V., (2003), “Attaining Sustainability in Microcredit Programs”, **Mikro Kredi Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması Uluslararası Konferansı** (el kitabı), İstanbul, 9-10 Nisan 2003, Ankara: TİSVA, 2003.

Ocompo, J. A., Derviş K. ve Weingarten, R., (2006) **Building Inclusive Financial Sector For Development**, New York, United Nations.

Okumuş, H. Ş., (2010), **Dünyada ve Türkiye’de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması Teori ve Uygulamalar**, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2010.

Othman, M. B., (2015), **Role of women in achieving shared prosperity: An impact study of Islamic microfinance in Malaysia**, 2nd Global Conference on

Business and Social Science-2015, GCBSS-2015, 17-18 September 2015, Bali, Indonesia

Ozan Dündar, S., (2007), **Mikro Finansman**, Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü Yayını.

Öniş, Z., Şenses, F., (2005), “Rethinking the Emerging Post-Washington Consensus”, **Development and Change**, 36(2).

Öniş, Z., (1999), **The State and Economic Development in Contemporary Turkey: Etatizm to Neoliberalizm and Beyond, State and Market: The Political Economy of Turkey in Comparative Perspective**, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, II. Baskı.

Ören, K., Negiz, N., Akman, E., (2012), **Kadınların Yoksullukla Mücadele Aracı Mikro Kredi: Deneyimler Üzerinden Bir İnceleme**, Erzurum: Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.: 26, S.: 2.

Öz, C., S., Çolakoğlu, C., (2014), “Türkiye’de Mikro Kredi Uygulamasının Sakarya İli Özelinde İncelemesi”, **Çalışma ve Toplum**, S. 4.

Öztürk, Ş., (2008), “Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. I, S. 5, Kasım.

Pehlivan, V., (2010), **“Küreselleşme, Yoksulluk ve Türkiye”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Pire, Ö., (2011), **“Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Politika Programları: Isparta İli Örneği”**, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Priewe, J., Herr, H., (2005), **The Macroeconomics of Development and Poverty Reduction**, Nomos, 1. Baskı.

Rad, S., T., Altıkulaç, S., (2016), **Mikrokredi Kullanımının Kadınlar Üzerindeki Sosyo – Ekonomik Etkileri: Mersin İli**, Kesit Akademi Dergisi, S. 5.

Resmi Gazete, 25772, 31 Mart 2005.

Romer, C. D., Romer, D. H., (1998), “Monetary Policy and The Well-Being of the Poor”, **Nber Working Paper Series**, Working Paper 6793.

Rose, M. E. (1974), **The Relief of Poverty** (2nd ed.), 1834-1914, London: Macmillan.

Sakarya, Ş. (2005), “Yerel Kalkınmanın Finansal Dinamiği: Mikro Finans ve Türkiye’deki Gelişmeler”, **Yerel Ekonomiler Kongresi Bildiriler Kitabı**, 01-02 Ekim, Karaman.

Scott, J., (1994), **Poverty and Wealth Citizenship, Deprivation and Privilege**, London and New York: Longman.

Sen, A. K. (1995), **Inequality Reexamined**, Harvard University Press, 1. Baskı.

Serinikli, N., (2016), **Edirne Toplum Merkezlerinden Hizmet Alan Yoksul Kadınların Ekonomik Olarak Güçlenmesinde Kooperatiflerin Önemi: Bir Alan Araştırması**, Edirne: Trakya Üniversitesi Uzunköprü Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu.

Shrestha, S. M., (2003), Sources of Founding for Microcredit Program, **Mikro Kredi Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması Uluslararası Konferansı** (el kitabı), İstanbul, 9-10 Nisan 2003, Ankara: TİSVA.

Sivachithappa, K., (2009), **Impact of Micro Finance on Income Generation and Livelihood of Members of Self Help Groups – A Case Study of Mandya District, India**, PSU-USM International Conference on Humanities and Social Sciences

Soyak, M., (2010), **Kadın Girişimciliği ve Mikro Finans: Türkiye Deneyimi**, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Bahar, S. 24.

M., A., Söğüt, (2001), **Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Finansman Sorunlarının Çözümünde Alternatif Finansman Yöntemleri**, KOSGEB.

Srinivas, H., (1998), “**Microcredit in Developing Countries: The Facilitative Roles of NGOs**” **Planning Administration**. Vol. 21, No.2, June.

Stiglitz, J. E., (2006), **Making Globalization Work**, W.W. Norton and Company, 1. Baskı.

Sullivan, A., Sheffrin, S. M., (2003),“**Economics: Principles In Action**”, Pearson Prentice Hall, New Jersey.

SYGM, (2015), “**2015 Yılı Faaliyet Raporu**”.

Şahin, Ç., (2000), **Kapitalizm ve Yoksulluk**, İstanbul: Çivi Yazıları.

Şener, Ü., (2010), “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları”, **TEPAV Politika Notu**, İstanbul.

Şengür, M., Taban, S., (2012).”Yoksullukla Mücadele Stratejisi Olarak Mikro Kredi Uygulaması: Eskişehir İli Örneği”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 13(1), 59-89.

Şenses, F., (2001), **Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Şenses, F., (2006), “**Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**”, 4. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Taşpınar, Ç., (2013),**Yoksulluğun Azaltılmasında Mikro Kredi Uygulamalarının Yeri: Afyonkarahisar Örneği**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.

www.TDK.gov.tr

T.C. Kalkınma Bakanlığı, **Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1950 – 2014**, <http://www.kalkinma.gov.tr/>, e.t.: 17.05.2016

Temiz, H. E., (2008), “Dünya’da Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, S.: 2, İstanbul.

The Guardian, (8 Temmuz 2008).

Thorbecke, E., (2005), “Multi-dimensional Poverty: Conceptual and Measurement Issues”, **Paper prepared for The Many Dimensions of Poverty International Conference**, UNDP International Poverty Centre, Brasilia.

TGMP **Haftalık Rapor**, 2011 Eylül, 24.09.2011, **39.Haftalık Raporu**

TGMP, **31 Aralık 2014 Tarihi İtibariyle Yasal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu Time**, (2006), October, 23.

TİSVA, (2004), **Mikrokredi Eğitim Rehberi**, Ankara: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları.

TİSVA Mikrokredi Merkezi – TGMP, 31.12.2009 tarihi itibarıyla **Yasal Mali Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu**.

TİSVA, TGMP **31.12.2009 Bağımsız Denetçi Raporu**.

Tömen, G., Sarvan, F., (2015) **Mikrofinans Programlarının Kadın Yoksulluğu ve Girişimciliği Üzerine Etkileri: Bir Araştırma ve Bir İşbirliği Modeli Önerisi**, Antalya: Akdeniz Üniversitesi İİBF.

Von Pischke, J.D.,(1991),**Finance at the Frontier**, The World Bank, Washington D.C.

White, V., Ledgerwood, J. (2006), **Transforming Microfinance Institutions, Providing Full Financial Services to the Poor**, Washington, The World Bank.

Wilson, K., Güzel A., Taymaz E., (1997), **UNDP Microfinance Assessment Report for Turkey**.

Winters, L. A., (2000), “Trade Liberalization and Poverty”, **Poverty Research Unit at Sussex**, Working Paper No. 7.http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/hdr/faq_mpi-TR_ece%20FU.pdf

Yaprak, Ş., Helvacioğlu E., T., (2014) ,**Kadınların Çalışma Hayatına Katılımının Arttırılmasında Mikro Kredi Uygulamasının Önemi ve Afyonkarahisar Örneği**, Ekonomi Bilimleri Dergisi, C. 6, S. 2.

Yılmaz, R., Koyuncu, C., (2006) , **Mikro Finansman ve Yoksullukla Mücadele**, Bursa: Ekin Kitabevi, Şubat.

Yılmaz, S., (2006), “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Savaşım Politikaları İçindeki Yeri: Eskişehir Örneği”, Eskişehir:

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yunus, M. (2003), **Mikrokredi Vasıtasıyla Yoksulluğun Azaltılması Uluslararası Konferansı** (el kitabı), 9-10 Haziran 2003, İstanbul, Ankara: TİSVA.

Yunus, M. (2006), Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru, **Yoksulluğun Azaltılmasında Mikrokredinin Rolü ve Gerekli Hukuki Düzenlemeler Konferansı** (el kitabı), Ankara: TİSVA.

Zülfikar, B., Ş., (2010), “**Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi’nin Başarı Değerlendirmesi-Ankara İli Örneği**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

EKLER

ANKET FORMU

Değerli katılımcı, 29 sorudan oluşan bu anket formu Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı'nda "Mikro Finans Uygulamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkisi: Van Örneği" isimli doktora çalışmasında kullanılacaktır.

Soruları bütünüyle okuyup size en uygun cevabı vermeniz gerekmektedir. Katılımınız için teşekkür ederim.

Ayhan CESUR

1.Cinsiyetiniz;

- ☐ Kadın
- ☐ Erkek

2.Yaşınız;

- ☐ 0- 25 ☐ 26- 30
- ☐ 31-35 ☐ 36-40
- ☐ 41-45 ☐ 46-50 ☐ 51+

3. Gelir kaynağınız nedir?

- ☐ Ücret Geliri
- ☐ Mevsimlik Çalışma
- ☐ Emekli maaşı veya devlet yardımları
- ☐ Akraba Yardımı
- ☐ Kendi işim
- ☐ Diğer.....

4. Ailenizin yıllık gelir durumu?

- ☐0-1000
- ☐1001-2000
- ☐2001-3000
- ☐3001-4000
- ☐4001-5000
- ☐5001 ve üstü

5. Geliriniz temel ihtiyaçlarınızı karşılama konusunda yeterli mi?

- ☐Evet
- ☐Hayır

6- Ailenizin ihtiyaçlarına yönelik aylık harcama tutarı nedir?

- ☐0-250 ☐250-500
- ☐500-750 ☐750-1000
- ☐1000-1250 ☐1250-1500
- ☐1500 ve üzeri

7. Mal varlıklarınız nelerdir?

- ☐Arazi
- ☐Ev
- ☐Araba
- ☐Altın
- ☐Nakit Para

- ☐ Hayvan
- ☐ Makineli araçlar
- ☐ Diğer

8. Mal varlıklarınızın toplam değeri nedir?

- ☐ 0-10000
- ☐ 10000-20000
- ☐ 20000-30000
- ☐ 30000-40000
- ☐ 40000-50000
- ☐ 50000 ve üstü

9. Tasarruf yapıyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

10. Cevabınız hayır ise tasarruf yapsanız nasıl değerlendirirdiniz?

- ☐ Bankada uzun vadeli hesap olarak tutardım
- ☐ Bankada kısa vadeli hesap olarak tutardım
- ☐ Yastık altı olarak tutardım
- ☐ Diğer

11. İleride borçlanmayı düşünürseniz hangi amaçla kredi çekerdiniz?

- ☐ Acil durumlar için
- ☐ Bireysel ihtiyaçlar için
- ☐ Yatırım için

12. Hiç kendi işinizi kurmayı denediniz mi, denediyseniz sonuç nasıl oldu?

- ☐ Hayır
- ☐ Evet, başarılı oldu
- ☐ Evet, başarısız oldu

13. Başarısız olduysanız nedeni nedir?

- ☐ Sermaye Yetersizliği
- ☐ Müşteri Yetersizliği
- ☐ Kriz
- ☐ Büyük firmalarla rekabet edememe
- ☐ Deneyimsizlik
- ☐ Sağlık sorunları nedeniyle
- ☐ Diğer.....

14. Eğer küçük bir işletme açsanız başarılı olacağına inanıyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

15. Eğer iş kurmayı düşünüyorsanız nasıl (hangi sektörde) bir iş kurardınız?

.....

16. Küçük ölçekli bir iş kurabilmek için ne kadar sermayeye ihtiyacınız olur?

- ☐ 0 - 2000
- ☐ 2000-4000
- ☐ 4000-6000
- ☐ 6000-8000
- ☐ 8000-10000

☐10000 ve üstü

17. Kredi aldığınız takdirde teminat verebilir misiniz?

☐ Evet ☐Hayır

18. Cevabınız “Evet” ise teminat olarak ne gösterebilirsiniz?

☐Gayrimenkul

☐Araba

☐ Menkul değer

☐Altın

☐ Bir arkadaşım kefil olabilir.

19.Mikro kredi kullandıktan sonra gıda alanında yaptığım harcamalarda artış oldu

☐ Evet ☐Hayır

20. Mikro kredi kullandıktan sonra eğitim alanında yaptığım harcamalarda artış oldu

☐ Evet ☐Hayır

21. Ne kadar zamandır mikro kredi kullanıyorsunuz ?

.....(Ay / Yıl)

22. Kaç kere mikro kredi kullandınız ?

.....

23. Kullandığınız kredi tutarları ne kadardı ?

.....

24. Mikro krediden aldığınız parayı ne için kullandınız ?

- 1.Ailemin borçlarını ödedim
- 2.Aileme harcadım
- 3.Mevcut işimin borçlarını ödedim
- 4.Mevcut işimi büyüttüm
- 5.Yeni bir iş yeri açtım
- 6.Diğer (belirtiniz)

25.Mikro kredi almadan önce ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardı ?

.....TL

26.Şu anda ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardır ?

.....TL

27.Harcamalarınızdan artakalan parayı biriktirebiliyor musunuz ?

- ☐ Evet ☐ Hayır

28. Lütfen her bir durum için kendinize en uygun para miktarını belirtiniz ?

Aylık gelirim TL olursa ancak geçinirim.

Aylık gelirimTL olursa asla geçinemem

Aylık gelirimTL olursa çok rahat geçinirim.

29.Aşağıdakilerden hangilerine sahipsiniz ?

(Birden fazla şık işaretlenebilir)

1.Çamaşır makinası	9.Bilgisayar
2.Cep telefonu	10.Ev
3.Ev telefonu	11.Tarla / bahçe
4.Bulaşık makinası	12.Büyükbaş / küçükbaş hayvan
5.Banka hesabı	13.Üretim yapacak alet edevat
6.Kredi kartı	14.Üretim yapacak makine teçhizat
7.Kalorifer / kombi	15.Diğer (belirtiniz)

ÖZGEÇMİŞ

01.01.1966 tarihinde Van ili merkez ilçesinde dünyaya gelen Ayhan Cesur, ilk, orta ve lise eğitimini Van'da tamamladıktan sonra Eskişehir Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesinden mezun oldu.

Lisans eğitimini tamamlamasının ardından bir ilaç firmasında 8 yıl süreyle bölge müdürlüğü vazifesini yürüttü. 2004 yılında öğretim görevlisi kadrosuyla Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak görevine başladı. Görevi esnasında Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde İşletme Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. Ardından İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde İşletme Anabilim Dalı'nda Türkçe Tezli Yüksek lisans Programını tamamladıktan sonra Hasan Kalyoncu Üniversitesi'nde doktora başladı.

Halen Yüzüncü Yıl Üniversitesi bünyesinde öğretim görevlisi olarak hizmet veren Aynan Cesur, evli, üç çocuk babasıdır.

